

**MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM ÖĞRETİM
FAALİYETLERİNE ETKİSİNİN ÖĞRETMEN VE
İDARECİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ:
KAYSERİ ÖRNEĞİ**

Ahmet BAĞCIVAN

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2024

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI

**MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM ÖĞRETİM FAALİYETLERİNE ETKİSİNİN
ÖĞRETMEN VE İDARECİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: KAYSERİ ÖRNEĞİ**

(Examining the Effects of Refugee Students on Educational Activities in Terms of Teachers
and Administrators: The Case of Kayseri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet BAĞCIVAN

Danışman: Doç. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ

Erzurum
Mart, 2024

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Ahmet BAĞCIVAN tarafından hazırlanan “Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi: Kayseri Örneği” başlıklı çalışması 15 / 03 / 2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Osman ÇEPNİ

Karabük Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Doç. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Dr. Öğr.Üyesi Sinan AKDAĞ

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
.../.../.... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’ nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Enstitü Müdürü

Aslı ıslak imzalıdır

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi: Kayseri Örneği” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

15 / 03 / 2024

Aslı ıslak imzalıdır

Ahmet BAĞCIVAN

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, değerli bilgi ve katkıları ile yöneten, çalışmamın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen hocam, Sayın Doç. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ' a, “Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi: Kayseri Örneği” adlı ve SYL-2023-12418 numaralı projemize finansal anlamda katkı veren Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimine ve çalışmamıza katılımcı olmayı kabul eden idarecilere ve öğretmenlere en derin saygı ve şükranlarımı sunarım.

Çalışmalarım sırasında ilgi ve desteklerini esirgemeyen bu zorlu süreç boyunca beni büyük bir sabırla destekleyen, her daim yanımda olan kıymetli aileme teşekkür ederim.

Ahmet BAĞCIVAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM ÖĞRETİM FAALİYETLERİNE ETKİSİNİN
ÖĞRETMEN VE İDARECİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: KAYSERİ ÖRNEĞİ

Ahmet BAĞCIVAN

Mart 2024, 97 sayfa

Amaç: Bu çalışmada son yıllarda Türkiye'ye gelen mültecilerin ciddi şekilde artması sonucu Türkiye'nin eğitim öğretim faaliyetlerinde oluşturduğu etkiyi ortaya çıkarmak ve bu etkilere karşı ne gibi çözüm yolları bulunabileceğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2023-2024 eğitim öğretim döneminde mülteci öğrencisi bulunan ortaöğretim kurumlarının öğretmen ve idarecileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; Kayseri ili merkez ilçeleri Kocasinan ve Melikgazi ilçelerinde bulunan dokuz ortaöğretim kurumundaki 29 öğretmen ve 18 idareci oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında öğretmen ve okul idarecilerine ayrı ayrı olmak üzere dörder sorudan hazırlanmış görüşme formları uygulanmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından tek tek ve madde madde okunarak özetlenmiştir. Özetlenen verilerden elde edilen çıkarımlardan kodlamalar ve kategoriler oluşturulmuştur. Temalar ise araştırmacının görüşme formlarında sorduğu sorulardan oluşturulmuştur. Veri analizinde tematik yapılandırıcı içerik analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Uygulama sonucunda öğretmen ve idarecilerin cevaplarından elde edilen verilere göre mülteci öğrencilerin eğitim öğretim üzerine avantajlarından çok dezavantajlarının olduğunu, genel itibarıyla eğitim öğretim açısından hiçbir kolaylık sağlamadığı aksine eğitim öğretimi zorlaştırdığı belirlenmiştir. Öğrencilerin daha çok dil eğitimine dikkat edilmesi gerektiği, toplumsal kaynaşma için çeşitli aktivitelerin yapılması gerektiği, ailelerinde eğitim öğretim sürecine dâhil edilmesi gerektiği ve sosyal ve kültürel hayata kaynaşma çalışmalarının olması gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

Sonuçlar: Sonuç olarak mülteci öğrencilerin eğitim öğretim üzerinde Türkçeyi az bilme ya da hiç bilmemesi, hem okul hem sınıf içi disiplin sorunları oluşturmaları, ailelerin çocuklarının eğitiminden uzak durması sık karşılaşılan olumsuzluklar olarak göze çarpmaktadır. Kültürel çeşitlilik sağlanması ve İmam Hatip Liselerindeki meslek derslerinde avantaj sağlanması olumlu sonuçlar olarak öne çıkmaktadır. Dil kurslarının açılması, ailelerin eğitim öğretim ortamına katılımlarının artırılması, mülteci öğrencilerin okullara oransal dağılımının sağlanması en önemli çözüm önerileri olarak dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: mülteci, eğitim, öğretim, öğretmen, idareci

ABSTRACT

MASTER' S THESIS

EXAMINING THE EFFECTS OF REFUGEE STUDENTS ON EDUCATIONAL ACTIVITIES IN TERMS OF TEACHERS AND ADMINISTRATORS: THE CASE OF KAYSERİ

Ahmet BAĞCIVAN

March 2024, 97 pages

Purpose: In this study, it is aimed to reveal the impact of the serious increase in refugees coming to our country in recent years on our country's education activities and to reveal what solutions can be found against these effects.

Method: The study was conducted by applying the case study method, one of the qualitative research designs. The study group of the research consists of teachers and administrators of secondary education institutions with refugee students in the 2023-2024 academic year. The sample of the research is; It consisted of 29 teachers and 18 administrators from nine secondary education institutions located in Kocasinan and Melikgazi districts of Kayseri province central districts. In collecting data, interview forms prepared with four questions were applied to teachers and school administrators separately. The data obtained were summarized by the researcher by reading them one by one and item by item. Codings and categories were created from the inferences obtained from the summarized data. The themes were created from the questions asked by the researcher in the interview forms. Thematic constructivist content analysis was used in data analysis.

Findings: According to the data obtained from the answers of teachers and administrators as a result of the application, it was determined that refugee students have more disadvantages than advantages in terms of education and that, in general, they do not provide any convenience in terms of education and training, on the contrary, they make education difficult. It has been found that students should be given more attention to language education, various activities should be carried out for social cohesion, their families should be included in the education process, and studies should be carried out to integrate them into social and cultural life.

Conclusions: As a result, the fact that refugees have little or no knowledge of Turkish in education and that they create disciplinary problems both at school and in the classroom are often seen as negative effects in regions far from the education of families that disturb us. Providing cultural diversity and providing advantages in vocational courses at Imam Hatip High Schools stand out as positive results. Opening language courses, increasing the participation of families in the education environment, and ensuring the proportional distribution of refugee students to schools stand out as the most important solution suggestions.

Keywords: refugee, education, training, teacher, manager

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Araştırmanın Varsayımları.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	6
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	6
Göç	6
Göçün Tanımı İle Araştırmadaki Yeri ve Önemi.....	6
Göç Türleri	7
Göçlerin Nedenleri	7
Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kavramlarının Analizi.....	8
Göçlerin Mekânsal Etkileri	10
Dünyada ve Türkiye’de Mülteciler	10
Dünyada ve Türkiye’de Sayılarla Mülteciler	10
Türkiye’de Bulunan Mülteci Öğrencilerin Uyruklarına Göre Dağılımı	11
Kayseri İli Melikgazi ve Kocasinan İlçelerinde Bulunan Mülteci Öğrenci Sayısı ve Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı	13
Mültecilerde Eğitim-Öğretim.....	14
Mültecilerin Ulusal ve Uluslararası Eğitim Hakları.....	14
Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)	15
İlgili Araştırmalar.....	17
Araştırmanın Özgün Değeri.....	24

Araştırmanın Yaygın Etkisi	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	25
Yöntem	25
Araştırma Yöntemi.....	25
Çalışma Grubu	25
Veri Toplama Araçları	26
Süreç/Uygulama	27
Verilerin Analizi.....	28
Araştırmacının Rolü	28
Geçerlik ve Güvenirlik.....	29
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
Bulgular	32
Görüşme Formları Sonucunda Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular	32
Görüşme Formları Sonucunda Okul İdareci Görüşlerine Yönelik Bulgular	52
BEŞİNCİ BÖLÜM	66
Sonuç ve Tartışma	66
Öneriler.....	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	83
EK-1. Öğretmenlere Yapılan Görüşme Formu	83
EK-2. Okul İdarecilerine Yapılan Görüşme Formu	84
ÖZGEÇMİŞ.....	85

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Göçlerin Nedenleri</i>	8
Tablo 2. <i>Mülteciler İle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar</i>	18
Tablo 3. <i>Nitel Araştırmalarda İnandırıcılığı Artırmak İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler</i>	30
Tablo 4. <i>Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Avantaj veya Dezavantaj Oluşturmakta mıdır? Varsa Bunlar Nelerdir?</i>	32
Tablo 5. <i>Soru Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Kolaylıklar Sağlamakta mıdır? Bu Kolaylıklar Nelerdir?.....</i>	41
Tablo 6. <i>Soru Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunması İle Ortaya Çıkan Güçlükler İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?</i>	44
Tablo 7. <i>Soru Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunmasının Eğitim Öğretime Olumlu Katkılar Sağlaması İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?</i>	48
Tablo 8. <i>Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Avantaj veya Dezavantaj Oluşturmakta mıdır? Varsa Bunlar Nelerdir?</i>	52
Tablo 9. <i>Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Kolaylıklar Sağlamakta mıdır? Bu Kolaylıklar Nelerdir?</i>	57
Tablo 10. <i>Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunması İle Ortaya Çıkan Güçlükler İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?</i>	59
Tablo 11. <i>Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunmasının Eğitim Öğretime Olumlu Katkılar Sağlaması İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?</i>	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. <i>Yabancı Nüfusun Uyruklara Dağılımı</i>	12
Şekil 2. <i>Yabancı Öğrencilerin Milletlerine Göre Dağılımı</i>	12
Şekil 3. <i>Kayseri ili Melikgazi ve Kocasinan Merkez İlçelerindeki Mülteci Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı</i>	13
Şekil 4. <i>Geçici Eğitim Merkezlerinin İllere Göre Dağılımı</i>	16
Şekil 5. <i>Geçici Eğitim Merkezlerinin Harita Üzerinde İllere Göre Dağılımı</i>	16

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AF	: Afganistan
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHK	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
GEM	: Geçici Eğitim Merkezleri
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
IQ	: Irak
İ	: İdareci
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
Ö	: Öğretmen
PSF	: Filistin
SR	: Somali
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği
YE	: Yemen
YKS	: Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YÖS	: Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Dünyada oluşan zorunlu göç hareketliliğinin önemli bir kısmı savaşlar nedeniyle gerçekleşmektedir. Ülkelerinden savaş nedeniyle ayrılan insanlar başta komşu ülkeler olmak üzere, kendilerini güvende hissedebilecekleri daha uzak ülkelere de hareket edebilmektedirler (Altaş & Şimşek, 2020). Son dönemlerde de bölgemizdeki ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar, siyasi boşluklar gibi olaylardan dolayı Türkiye şimdiye kadar hiç olmadığı şekilde göç almaktadır. Suriye, Irak, İran ve Afganistan'ın iç karışıklık içinde bulunmasından dolayı bu ülkelerden Türkiye başta olmak üzere Avrupa'ya doğru yoğun bir biçimde göç hareketi yaşanmaktadır (Yurdakul & Tok, 2018). Yoğun bir şekilde devam eden bu göç hareketleri küresel çapta çok ciddi boyutlara uzanmıştır. Öyle ki, çatışma, şiddet ve zulüm sebebiyle zorla yerinden edilen kişilerin sayısı küresel çapta rekor düzeylere ulaşırken 2020 Uluslararası Göç Örgütü Raporuna göre göçmen sayısı 281 milyona ulaşmıştır. Bu sayı göçmenlerin küresel nüfus içindeki payını %3.6'ya çıkarmıştır (IOM, 2020). Küresel çapta ki bu denli artan göçmen sayısından Türkiye'de nasibini almıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR) anlaşmalarla yasal hâle getirdiği barınma hakkına sahip olan 3.6 milyon Suriyeli ve 320 bin diğer milletlerden kayıtlı olmak üzere 4 milyon civarında mülteci insana Türkiye yurt olmaktadır (UNHCR, 2022). Bu sayılarla beraber Türkiye mülteci nüfus barındıran ülkeler arasında dünyada en çok mülteci nüfus barındıran ülkeler arasında yerini almıştır. Türkiye'ye bu denli yoğun bir göçün gelmesinin nedeni olarak Türkiye'nin çevresindeki ülkelere göre istikrarlı bir yapıya sahip olması ile Avrupa ülkelerine geçiş sağlayan transit ülke konumunda olması etkili olmuştur, diyebiliriz (Altaş & Şimşek, 2020).

Türkiye'nin bu kadar kısa sürede ve çok sayıda göç alması, Türkiye'nin temel yapı taşlarını etkilemesi açısından son derece önem arz etmektedir. Göç durumlarının yaşanması toplumların benzerlik gösteren temel yapı taşlarını dönüştürmekte ve toplum içinde göçmenler, konuklar, yabancı öğrenciler, mülteciler gibi farklı grupların gereksinimlerini ve problemlerini ortaya çıkarmaktadır (Şeker & Aslan, 2015). Göçten etkilenen bu temel yapı taşlarından belki de en önemlisi eğitim öğretim ortamları olmuştur. Göçün toplumlar üzerinde oluşturduğu etki dikkate alındığında, toplumun temel kurumlarından olan ve bireyi geliştirmek, bireyin topluma uyumuna yardımcı olmak gibi işlevleri yerine getirmek üzere örgütlenmiş eğitimin de göçten etkilenmemesi mümkün gözükmemektedir (Tosun, 2022). Pinson ve Arnot (2007) çalışmalarında bir toplumda farklı göçmenlik ve vatandaşlık statüsüne

sahip kişilerin ve özellikle de vatandaş olmayanların varlığı, eğitim açısından önemli yeni zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Nitekim Green ve Iversen (2022) ise çalışmalarında, göçmen nüfustaki hızlı artışlar, bir dizi sosyal zorluk yaratma potansiyeline sahiptir ve özel bir odak noktası, eğitim ve okul sistemleridir. Bunu yansıtan, ABD (Amerika Birleşik Devletleri) ve Avrupa’da göçmenlerin okullardaki etkisini inceleyen ve büyüyen bir literatür var, demişlerdir. Bu bağlamda Türkiye’deki göçmenlerin de okul sistemlerine olan etkisinin araştırılması, çalışılması elzem olmuştur.

Her ne kadar farklı bölge ve ülkelerden gelmiş olsalar da mültecilerinde bazı temel haklarının olduğu şüphesizdir. Hatta bu temel haklardan olan eğitim, bazı uluslararası anlaşmalarla güvence altına da alınmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK-UNHCR) sık sık vurguladığı gibi mülteci çocukların eğitimi en temel insan haklarından biridir ve devletlerin tüm çocuklara temel eğitim verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra mülteci çocukların eğitim hakkı uluslararası hukuk tarafından Türkiye’nin de imzacısı olduğu Çocuk Hakları Bildirgesi, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Konvansiyonu, Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Protokolü ile de koruma altına alınmıştır (Özer vd., 2016). Bundan dolayıdır ki Türkiye’ye gelen mülteci nüfustan özellikle okuma yazma çağında olanlar Türkiye eğitim öğretim sistemine katılma hakkına da sahiptirler. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı Ocak 2022 raporunda eğitim çağındaki 1.365.884 çocuğun 935.731’i eğitim öğretime dâhil edildiği raporlanmıştır. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyinde 2021-2022 eğitim öğretim dönemi için toplam öğrenci sayısının 19 milyon 155 bin 571 (MEB, 2022) olduğu MEB’in yayınladığı istatistiklerden bilindiğine göre mülteci öğrenci sayısının toplam öğrenci sayısına oranının yaklaşık %5 seviyelerinde olduğu görülmektedir. Bu sayı ve oranın şuan için bile ciddi seviyelere ulaştığı görülmektedir. Var olan göçün devam etmesi durumunda bu sayısında hızlı bir şekilde artacağı kaçınılmaz bir gerçek olup her geçen gün eğitim öğretim sistemimize dâhil olacağı da bilinmelidir. Çünkü yapılan uluslararası anlaşmalar Türkiye’nin bu anlaşmalara taraf olması ve bu anlaşmalara bağlı olarak kendi yasal düzenlemelerini yapması bu gerçeğin inkâr edilemeyecek bir yasal hak olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Mülteciler için her ne kadar eğitim öğretim bir hak olsa da Türk eğitim öğretimine de ciddi bir şekilde yük oluşturmaktadır. Diğer taraftan göç, göçmen olarak kabul gören ülkelerde düzensizliğe neden olurken başta eğitim olmak üzere toplumsal alanlarda ciddi problemlerin ortaya çıkmasını ve çıkan problemlere karşı çözüm bulunmasını zorlaştırmıştır (Tosun, 2022). Ulus ötesi çalışmalar, göçmen grupların tarihsel olarak aidiyetlerini nasıl

yeniden oluşturduklarını, jeopolitik sınırlar boyunca bölgeye dayalı kimlikleri nasıl harekete geçirdiklerini ve ev sahibi ülkelerin eğitim sistemlerindeki mevcut pedagojilere nasıl meydan okuduklarını incelemiştir (Bravo-Moreno, 2009).

Mülteci çocukların eğitimi, özellikle Suriye’de yaşanan olayların 2011 yılında patlak vermesiyle beraber Türkiye’de eğitim-öğretim faaliyetlerinin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Doğal olarak Türkiye’de yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinde mülteci öğrenci gerçeği de göz önünde bulundurularak çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Eğitim öğretim faaliyetleri için yapılan düzenlemeler ve uygulanan projeler mülteci çocukların eğitim öğretime ulaşmasını ve ulaşma imkânını artırmıştır (Tunca vd., 2022). Eğitim izleme raporunun sonuçlarına da bakıldığı zaman mülteci öğrencilerin Türkiye eğitim öğretiminde yavaş yavaş ciddi bir potansiyel oluşturmaya başladığı da görölmektedir. Mülteci öğrencilerin Türkiye eğitim öğretiminde oluşturduğu bu potansiyelin olumlu ve olumsuz sonuçlarını iyi görebilmek görölen bu sonuçlara karşı daha planlı daha programlı ve ortaya çıkan özellikle de olumsuz sonuçlara karşı daha iyi tedbirler alınabilmesi adına bu alanda yapılacak çalışmalar önem arz etmektedir. Ancak, eğitimdeki mülteci çocuklar ve gençlerle ilgili araştırmalar sınırlıdır ve genellikle vakaya özeldir, bu da önemli veri boşlukları bağlamında genellemeleri zorlaştırır (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD], 2019). Türkiye’deki mülteci çocuklar ve gençlerle ilgili yapılan araştırmalar OECD’nin raporuyla uyumluluk göstermektedir. Türkiye’de de göç olgusunun ele alınışı gözden geçirildiğinde meselenin büyük çapta savsaklandığını yapılan araştırmaların azlığına bakarak söylemek mümkündür. Türkiye’deki göç araştırmalarının dikkat çeken diğer bir yönü ise eğitim bilimlerinde yapılmış araştırmaların hem sayıca hem de çeşitlilik olarak azlığıdır (Tosun, 2022). Bu araştırma, mülteci öğrencilere yönelik yapılan düzenlemeler ve uygulanan projelere katkı sağlaması, mülteci öğrencilere yönelik yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması, ışık tutması, eğitim bilimleri alanındaki çalışmaların çeşitliliğini ve bu alandaki sınırlılığı bir nebze olsun genişletmesi açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın amacı, çeşitli nedenlerle Türkiye’ye göç eden ailelerin lise çağındaki çocuklarının Türkiye’nin eğitim öğretileri üzerine oluşturduğu etkiyi öğretmenler ve okul yöneticileri gözüyle tartışmaktır. Mülteci öğrencilerin Türkiye eğitim öğretiminde oluşturduğu sorunları ortaya çıkarmak ve Türkiye’nin aldığı göç sonucunda ortaya çıkan sorunlara karşı mücadele eden kurum ve kuruluşların mücadelesine bir katkı sunması beklenmektedir. Bilindiği üzere çok sayıda veya kısa sürede çok göç alan ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlarında göçün çok ciddi etkileri olduğu bilinmektedir. Sosyolojik bir olgu olan göç, yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra özellikle ekonomik anlamda

sıkıntıları olan ülkelerde savaş, açlık ve doğal afetlere bağlı olarak ivme kazanmış, eğitimin de içinde olduğu pek çok sektörde ciddi toplumsal sorunlara sebep olmuştur (Tosun, 2022). Kitlemel göçün sonucu olarak, Türkiye Cumhuriyeti kurum ve kuruluşları bazı sosyal, ekonomik, siyasi ve güvenlik sorunlarıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır (Mert & Çıplak, 2017). Bunların başında da eğitim öğretim faaliyetleri gelmektedir.

Ayrıca bu çalışmada çalışma grubu olarak öğretmen ve okul yöneticilerinin seçilmesi uygun görülmüştür. Çünkü çalışmanın öğretmenler bölümü mülteci öğrencilerin sınıf içi durumunu, ders işlenişini, sınıf yönetimini, kazanımların verilmesine yönelik olan etkisini vb. durumları ortaya çıkarması açısından son derece önem arz etmektedir. Çalışmanın okul yöneticileri bölümü ise okul yönetimi, okul atmosferi, öğrenme ortamının düzenlenmesi vb. durumları ortaya çıkarması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Sonucunda da katılımcıların verdiği cevaplar sonuç ve tartışma kısmında sentezlenerek konu ile ilgili kişi, kurum ve kuruluşların daha iyi bir sonuç çıkarması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, son yıllarda Türkiye'ye gelen mültecilerin ciddi şekilde artması sonucu Türkiye'nin eğitim öğretim faaliyetlerinde oluşturduğu etkiyi ortaya çıkarmak ve bu etkilere karşı ne gibi çözüm yolları bulunabileceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Özellikle 2011 yılından günümüze kadar Türkiye'ye şimdiye kadar hiç görülmeyen bir göç trafiği başlamıştır. Bu göç sonucunda Türkiye'nin sosyal, kültürel, ekonomik vb. durumları oldukça ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Her şeyden önce Türkiye'nin öngörülemez sayıda ve sürede çok fazla göç alması sosyal, kültürel ekonomik vb. durumlarında önceden yaptığı plan ve programların aksamasına neden olmuştur. Çünkü göç demek aynı zamanda o yerin ihtiyaçlarının da artması demektir. Öngörülemez büyüklükte ve sürede Türkiye'ye bu denli göçlerin olması Türkiye'nin kısa vadeli plan ve programlarının yetersiz kalmasına ve Türkiye'ye gelen kişilerin ihtiyaçlarını karşılamada güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Doğal olarak da yukarıda bahsi geçen hususların plan ve programlarının uygulanması hususunda Türkiye'de ciddi sorunlar yaratmıştır. Bu sorunların başında da eğitim öğretim faaliyetleri en başlarda gelmektedir. Okulların fiziki ortamlarının yeterliliği, öğretmen ve okul yöneticilerinin yabancı öğrencilere karşı tutum ve davranışları, kendi öğrencilerimizin yabancı öğrencilere karşı tutum ve davranışları vb. durumlar konusunda ciddi sıkıntılar oluşturduğu görülmektedir.

Bu sıkıntıların ortaya çıkardığı etkileri ve bu etkilere karşı çözüm yolları üretebilmek için aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir.

- Mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetleri üzerinde olumlu etkileri nelerdir?
- Mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetleri üzerinde olumsuz etkileri nelerdir?
- Mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerindeki olumsuz etkileri karşısında öğretmenlerin aldığı tedbirler nelerdir?
- Mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerindeki olumsuz etkileri karşısında okul idaresinin aldığı tedbirler nelerdir?
- Öğretmenlerin mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerindeki olumsuz etkileri karşısında MEB'e yönelik önerileri nelerdir?
- Okul idarecilerinin, mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerindeki olumsuz etkileri karşısında MEB'e yönelik önerileri nelerdir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Kayseri ili Kocasinan ve Melikgazi ilçelerindeki katılımcı ortaöğretimde görev yapan öğretmen ve idareciler ile sınırlı tutulmuştur.
2. Bu araştırmada edinilen sonuçlar, ortaöğretim öğretmenleri ve okul yöneticilerinden görüşme formu ile elde edilen verilerle sınırlı tutulmuştur.
3. Bu araştırmanın konusuyla ilgili ulaşılabilen kaynakların sağladığı veriler ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırmanın Varsayımları

1. Çalışma alanı olarak seçilen örneklem grubunun tüm çalışma grubunu temsil ettiği varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan öğretmen ve okul idarecilerinin çalışmanın önemini ve ciddiyetini anlayacak şekilde davrandıkları varsayılmıştır.
3. Araştırmaya katılan öğretmen ve okul idarecilerin araştırmada yapılan açıklamalara uygun cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
4. Araştırmaya katılan öğretmen ve okul idarecileri tarafından görüşme formu sorularına samimiyetle ve kendi içlerinden geldiği gibi gerçekçi cevaplar verildiği varsayılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Göç

Bu bölümde göçün tanımı ile araştırmadaki yeri ve önemi, göç türleri, göçlerin nedenleri, göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarının analizi ve göçlerin mekânsal etkilerinden bahsedilmiştir.

Göçün Tanımı İle Araştırmadaki Yeri ve Önemi

İnsanlık tarihinin belki de en eski olgularından biri de göçtür. Göçün birçok tanımı yapılmıştır. Göçü, Türk Dil Kurumu (TDK), çeşitli nedenlerle (ekonomik, toplumsal, siyasi vb.) kişilerin veya grupların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir bölgeden başka bir bölgeye, bir ikamet alanından başka bir ikamet alanına gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlamıştır. İnsanların yaşamlarını devam ettirdikleri yeri, daimî veya geçici olarak değiştirmesi olayına göç denir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2023). Doğanay, 2017’de Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü’nde, devamlı yerleşme yerinden diğerine yerleşmek amacıyla göçülmesi, şeklinde tanımlamıştır. Yapılan bu yer değiştirmeler özellikle ülke sınırları kesinlik kazanmaya başladıktan sonra daha da önemli hâle gelmiştir. Çünkü yapılan göçler ülkelerin nüfuslarının kontrolsüz bir şekilde artmasına neden olmaktadır. Bu artışlar ülkelerin gelecek planlarına ve politikalarına yansımak zorundadır. Ancak ülkeler gelecek plan ve politikalarını uzun vadede yaptığı için kontrolsüz ve hızlı bir şekilde artan nüfusun ülke iç dinamiklerine vereceği sorunları tahmin edememektedir. Bu şekilde gerçekleşen göçler ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel vs. alanlarında ciddi sorunlar doğurmaktadır. Türkiye’ye, 2011 yılından bu yana Suriye’deki karışıklıklar ile birlikte başlayan yoğun göç dalgası bütün toplumsal yapıda olduğu gibi eğitim alanında da ciddi etkiler oluşturmıştır (Kardeş, 2021). Bu çalışmada göçler sonucunda ortaya çıkan mülteci sorununun Türkiye’nin kültürel unsurlarından olan eğitim öğretim faaliyetleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Türkiye’nin eğitimine öğretimine etkisini daha iyi ve detaylı öğrenebilmek için öğretmen ve okul yöneticilerine görüşme formlarıyla araştırma yapılmıştır. Görüşme formları yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcı öğretmenler ve okul idarecileri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde daha ciddi daha samimi cevaplar alındığı düşünülmektedir. Bire bir görüşmeler sayesinde durumun daha açık ve net aktarıldığını düşünmekteyiz. Aynı zamanda yüz yüz

görüşmeler ve var olan durumun bizzat içinde olmakta araştırmanın daha gerçekçi sonuçlara ulaşacağını düşünmekteyiz.

Göç Türleri

Göç, insanların yaşadıkları yerden başka bir yere taşınması ile başlayan ve gittikleri yerde nüfusun büyüklüğünde ciddi bir değişkenlik yapan toplumsal hareketliliklerdir. Göç hem bireysel hem ailesel hem de kitlesel hâlde yapılabilir. İnsanların yaptıkları göçü çeşitli kriterlerle sınıflandırabilmekteyiz (Doğanay vd., 2003).

A) Sınır Kriterlerine Göre Göçler

İç Göç: bir ülkenin kendi sınırları içinde köyden köye, köyden şehre, şehirden şehre ve şehirden köye şeklinde gerçekleşen nüfus hareketleridir.

Dış Göç: Bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan yer değiştirmelerdir.

B) İstek Kriterlerine Göre Göçler

Zorunlu göçler: Çeşitli nedenlerle (baskı, zulüm, tehdit vb.) insanların bir yerden başka bir yere taşınmasına zorunlu göç denir.

İsteğe bağlı göçler: Çoğunlukla insanların kendi istek ve arzuları ile ekonomik nedenlere bağlı olarak yapılan göçler şeklinde ifade edilebilir.

C) Süre Kriterine Göre Göçler

Mevsimlik Göçler: İnsanların tarım, turizm ve inşaat sektörlerinde çalışmak amacıyla yılın bir bölümünde başka yerlere gitmesidir.

Sürekli Göçler: İnsanların yaşadıkları yerden kalıcı olarak başka bir yere gidip yerleşmesidir. Geri dönüş düşünülmemektedir.

Bunların dışında mübadele ve beyin göçü olmak üzere iki çeşit göç türü daha vardır.

Mübadele Göçü: İki ülke arasında yapılan antlaşmalar gereği antlaşmalara dâhil olan bölgelerdeki nüfusun iki ülke arasında değiştirilmesidir.

Beyin Göçü: Çoğunlukla ekonomik nedenler, daha iyi bir yaşam koşullarına erişebilmek vb. adına yetişmiş ve nitelikli iş gücünün başka ülkelere gitmesidir.

Göçlerin Nedenleri

İnsanların tarih boyunca yaptıkları göçlerde birçok faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerden bazıları itici bazıları çekici faktörler olmuştur. İnsanların yaşadıkları yerden göç etmelerine neden olan faktörler itici faktörler olarak bilinirken; göç ettikleri yeri seçmelerinde

etkili olan faktörlerde çekici faktörler olarak bilinmektedir. İtici ve çekici faktörler ekonomik, siyasi, sosyal-kültürel ve doğal nedenler olarak aşağıdaki Tablo 1’ de verilmiştir (MEB, 2023).

Tablo 1. Göçlerin Nedenleri

Göçe Sebep Olan Nedenler				
	Ekonomik Nedenler	Siyasi Nedenler	Sosyal-Kültürel Nedenler	Doğal Nedenler
İtici Nedenler	İşsizlik	Savaşlar	Sağlık imkânlarının yetersizliği	Olumsuz iklim şartları
	Geçim sıkıntısı	İç çatışmalar	Eğitim imkânlarının yetersizliği	Çoraklaşma ve çölleşme
	Doğal kaynakların yetersizliği	Terör	Dini ve kültürel yaşamda zorluk	Kuraklık
	Ekonomik istikrarsızlık	İhtilaller ve yönetim değişikliği		Deprem
		Baskıcı yönetim		Heyelan
		Azınlık hakları ihlalleri		Volkanik patlama
		Sınır değişiklikleri		Sel ve su baskını
				Dağlık ve engebeli arazi yapısı
Çekici faktörler	İş imkânları	Çatışmasız ortam	Daha iyi sağlık koşulları	Uygun iklim özellikleri
	Yüksek gelir	Özgür yaşama ortamı	Daha iyi eğitim koşulları	Yeterli su kaynakları
	Doğal kaynakların elverişliliği	Hakları koruyucu tutum	Dinsel ve kültürel yaşantıya uygun ortam	Verimli tarım toprakları
	Ekonomik istikrar	İnsan haklarına saygılı yönetim		

Kaynak: MEB (2023), 10. Sınıf coğrafya ders kitabından yararlanılarak yapılmıştır.

Göçmen, Sığınmacı ve Mülteci Kavramlarının Analizi

Göçmen, uluslararası hukukta tanımlanmayan, çeşitli nedenlerle bir ülke içinde veya uluslararası bir sınırın ötesinde, geçici veya kalıcı olarak her zamanki yerleşme alanından ayrılan bir kişiye ilişkin genel anlayışı yansıtan koruyucu bir terim. Terim, göçmen işçiler gibi bir dizi iyi tanımlanmış yasal insan grubunu içerir; kaçak göçmenler gibi belirli hareket türleri yasal olarak tanımlanmış kişiler; uluslararası öğrenciler gibi statüsü veya hareket araçları uluslararası hukukta özel olarak tanımlanmayanların yanı sıra (IOM, 2022). TDK ise göçmeni “Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir” şeklinde tanımlamıştır. Sığınmacı, sığınma başvurusu, başvurduğu ülke tarafından kabul edilmemiş ancak sığınma başvurusu yaptığı ülkede ikamet etmeye devam eden kişidir. UNHCR her bireyin yaşadığı çeşitli zorluklardan, baskılardan ve bireyin temel hak ve özgürlüklerini rahatça yaşayamamasından dolayı sığınma başvurusu yapma hakkının olduğuna inanıyor ve sığınma ihtiyacı olan bireyleri korumaya almaya çalışıyor (IOM, 2022). 2014 yılında 866.000 iltica başvurusu kaydedildi. Bir önceki yıla göre artış %45 oldu. Avrupa

714.300 başvuru aldı. Kuzey Amerika ve Japonya, Güney Kore sığınmacı başvurusunun artış gösterdiği ülkelerdir (UNHCR, Asylum Trends, 2014).

Mülteci, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşlerinden eziyet göreceğinden dolayı haklı nedenlerle korkular yaşayabileceği için kendi ülkesinde yaşamayan ve ülkesinin hak ve hürriyetlerinden yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu kendi yaşadığı ülkede barınamayan ve bu ülkenin sınırları içerisinde olmayan, ülkesine, yaşadığı eziyet, korku vb. durumlardan dönüş yapamayan veya yapmak istemeyen o an için vatanı olmayan bireye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2022). TDK, mülteci ve sığınmacı kelimelerinin anlamlarını aynı anlamda kullansa da bu terimler, bu kavramlar aynı anlama gelmemektedir. Sığınmacı, sığındığı ülkeye çeşitli nedenlerle ülkesinde yaşadığı sorunları sebep göstererek o ülkede yaşama isteğinin olduğunu belirten ancak başvuru yaptığı ülkeden henüz netice alamayan yani mülteci konumuna geçemeyen bireyleri tanımlamak için kullanılır. İskân Kanunu Madde3/3'te "Türkiye'ye yerleşmek maksadı, niyeti, planı olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara sığınmacı denir", şeklinde yer alır. Bahsedilen nedenlerden dolayı yaşadığı ülkesini vatanını terk ederek kaçtığı ülkeye sığınma talebinde bulunan sığınmacı, yetkili makamlarca 'soruşturma' safhasının tamamlanmasını bekler (Türkiye Hukuk, 2022). Mültecilerin günümüzde 100 milyonu geçtiğini biliyoruz (BM Mülteci Örgütü). Mültecilerle ilgili sayılar daha detaylı olarak bir sonraki başlıkta verilmiştir.

Yukarıda tanımları verilen göçmen, mülteci ve sığınmacı terimleri her ne kadar insanlar arasında kullanılırken aynıymış gibi ifade edilse de bu kavramlar birbirlerinden farklıdır. Her ne kadar bu kavramlar birbirinden farklı olsa da ve başlıkta 'mülteci' kelimesi geçse de araştırmamı yaparken bu kavramsal farklılıkları göz önünde bulunduramamamın daha doğru olacağını düşündüğümüz için kavramsal farklılıklar bir kenara konulmuştur. Çünkü araştırmanın amacı mültecilerin Türkiye'nin eğitim öğretimine çıkardığı sorunlar ve bu sorunlardan yola çıkarak sorunlara çözüm önerileri sunmaktır. Göç sonucunda bir bireyin başka bir ülkeye yerleştiği zaman aldığı sıfatlar (göçmen, sığınmacı, mülteci) değil o ülkede varlığını hissettirdiği zaman ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik vb. durumlarını etkilemeye başlar. Bu açıdan baktığımız zaman Türkiye'deki yabancıların -ki bu haklara sahip olanlar mülteciler oluyor- Türkiye'nin eğitim öğretimi üzerine etkisini araştırmış bir çalışma olduğunu söylemek doğru olacaktır. Sonuç olarak bakıldığında zaman bir kişinin kimlik numarası alır almaz o ülkenin tam anlamıyla vatandaşı olduğunu ortaya çıkarmaz. Her ne kadar vatandaşlık kimliğini alsa da o birey resmi olarak vatandaş olsa da duygusal, fiziksel,

biyolojik vb. hâlâ ülke için yabancı statüsündedir. Yani araştırma yapılırken mülteci öğrenciden ziyade okullarda bulunan yabancı öğrenciler göz önünde bulundurularak bu çalışma yapılmıştır.

Göçlerin Mekânsal Etkileri

Göç, toplumların hem sosyal hem de ekonomik yapısında değişiklikler meydana getiren bir nüfus hareketidir. İnsanların bu şekilde yer değiştirmesi göç veren yerlerde nüfusun azalmasına ve göç alan yerlerde nüfusun artmasına neden olmaktadır (MEB, 2021). Bu durumda mültecileri ülkesine kabul eden ülkeler göç alan ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç alan ülkelerde de nüfusun hızlı ve kontrolsüz bir şekilde artmasıyla bazı mekânsal değişikliklerin ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu bağlamda göç alan ülkelerde ortaya çıkan mekânsal değişiklikleri gecekondulaşma (gecekondulaşmaya bağlı olarak plansız kentleşmeler, altyapı ve çevre sorunları ortaya çıkmaktadır), doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesi, fabrikaların şehirlerin içinde kalması, trafik sorunları, hava, ses ve ışık kirlilikleri, sağlık kuruluşlarının yetersiz kalması, göç edenlerin kendi kültürlerini göç ettikleri yerlere getirmesi ve tabi ki en önemlisi aynı zamanda da bu araştırmanın temel konusu olan eğitim kurumlarını etkilemesi olarak sıralayabiliriz (Baranaydın vd., 2018). Eğitim öğretim ortamlarının yetersiz kalması, çok kültürlü eğitim öğretim ortamı oluşturması göçün eğitim üzerindeki etkileri olarak görebiliriz. Biraz daha açacak olursak okulların fiziki yapılarının yetersiz kalması, öğretmen sayısının ve niteliğinin çok kültürlü bir eğitim öğretim ortamı için hazır olmaması, farklı kültürlerden gelen bu öğrencilerin Türkiye'nin toplumsal ve kültürel yapısını bilmeden öğrenmeden örgün eğitim kurumlarına yerleştirilmesi vb. durumların yaşandığını söyleyebiliriz.

Dünyada ve Türkiye’de Mülteciler

Bu bölümde Dünyada ve Türkiye’de sayılarla mülteciler, Türkiye’de bulunan mülteci öğrencilerin uyruklarına göre dağılımı ve Kayseri ili Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinde bulunan mülteci öğrenci sayısı ve öğrencilerin okul türlerine göre dağılımı konularına değinilmiştir.

Dünyada ve Türkiye’de Sayılarla Mülteciler

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), yaşadığı ülkeyi, bölgeyi, ikamet adresini bırakıp gitmek zorunda kalan insanların son yıllarda (özellikle son 10 yıl) ciddi bir şekilde arttığını ve doğal olarak kayıt altına alınmaya başladığı günden bugüne zirveye ulaştığını bildirmiştir. UNHCR'nin yıllık Küresel Eğilimler raporuna göre, 2021 yılı sonu itibarıyla savaş, şiddet, zulüm ve insan haklarını kötüye kullanma sebebiyle yaşadığı

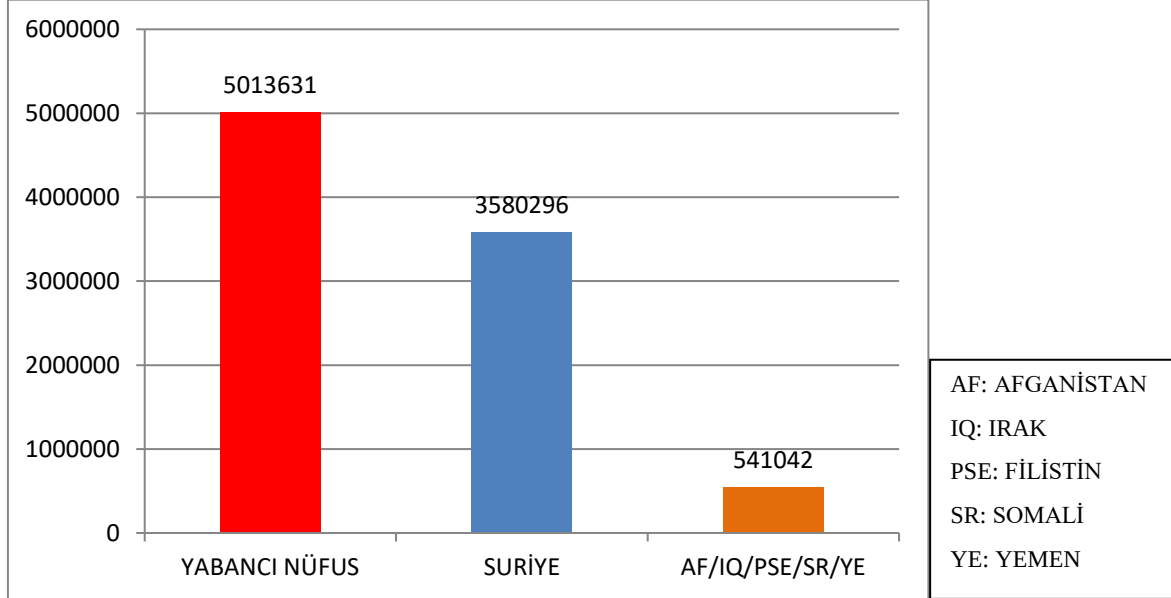
yerden uzaklaşan, kaçan insanların sayısı bir önceki yıla göre yüzde 8 artarak ve 10 yıl önceki sayının iki katını aşarak 89,3 milyona ulaştı. O tarihten itibaren, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en hızlı ve en büyük zorla yerinden edilme krizlerinden birine neden olan Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile Afrika'dan Afganistan'a ve ötesine uzanan diğer acil durumlar, bu sayıyı dikkat çeken bir sınır olarak kabul edilebilecek 100 milyonun üzerine çıkarmıştır (UNHCR, 2022). Bu sayı dünya üzerinde zorla yerinden edilenlerin sayısı yani mülteci sayısıdır. Birde dünya göç sayılarına bakınca günümüz ve gelecek için ne kadar önem taşıdığını sadece eğitim öğretim değil birçok konuda (askeri, siyasi, ekonomik, kültürel vb.) araştırmasının yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Gelecek dönemler için oluşabilecek yeni göç dalgalarına karşı ciddi hazırlıklar yapmak gerekebilir. Öyle ki şimdiden Uluslararası Göç Örgütü (IOM) 2020 yılı raporuna göre 281 milyon uluslararası göçmen olduğu bilinmektedir. Göç gibi küresel, sosyal ve ekonomik dönüşümlerle ilgili ölçekteki değişiklikleri, ortaya çıkan trendleri ve değişen demografiyi anlamak, içinde yaşadığımız değişen dünyayı anlamlandırmamıza ve gelecek için plan yapmamıza yardımcı olacaktır. Mevcut küresel tahmin, 2020'de dünyada yaklaşık 281 milyon uluslararası göçmen olduğu yönünde ki bu da küresel nüfusun yüzde 3.6'sına denk geliyor. Genel olarak, tahmini uluslararası göçmen sayısı son 50 yılda arttı. 2020'de doğdukları ülkelerden başka bir ülkede yaşayan tahmini 281 milyon insan, 1990'dakinden 128 milyon daha fazla ve 1970' teki tahmini sayının üç katından fazlaydı (IOM, 2022). Bu sayılara bakılınca son 40 yılda 2 katından fazla artış gösterdiği anlaşılmaktadır. O hâlde dünya üzerindeki bu hareketliliği görmemek bir ülke için ciddi sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Çeşitli nedenlerle (çatışma, baskı, şiddet, zulüm vs.) kişinin rızası yokken yani kişi istemeyerek yaşadığı yerden uzaklaştırılan bireylerin toplamı dünya genelinde ciddi bir şekilde artarak ve her sene var olan sayıyı geçip rekor seviyeye ulaşırken; Türkiye mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler içerisinde dünyada önde gelmeyi sürdürmektedir. Türkiye, UNHCR'nin anlaşmalarla yasal haklara kavuşturduğu yaklaşık 4 milyon (3.6 milyon kayıtlı Suriyeli ile birlikte 320.000 kadar diğer milletlerden) mülteciye yurt ve barınma alanı olmaktadır (UNHCR, 2022). Türkiye'de mülteci sayısında son yıllarda meydana gelen bu artışlar da dünya çapındaki sayıları aratmayacak düzeydedir. O hâlde böyle bir durumla karşı karşıya kalındığına göre karşı karşıya kalınan durumlarla ilgili ciddi araştırmalar yapılması gerektiği aşîkârdır.

Türkiye'de Bulunan Mülteci Öğrencilerin Uyruklarına Göre Dağılımı

Göç İdaresi Başkanlığının 2021-2022 verilerine göre yaklaşık olarak 5.013.631 farklı milletlerden yabancı nüfus bulunmaktadır. Bu nüfusun Ocak 2022 verilerine göre 1.365.884 ünü eğitim çağındaki 5-17 yaş nüfus oluşturmaktadır. Eğitim çağındaki nüfusun Ocak 2022

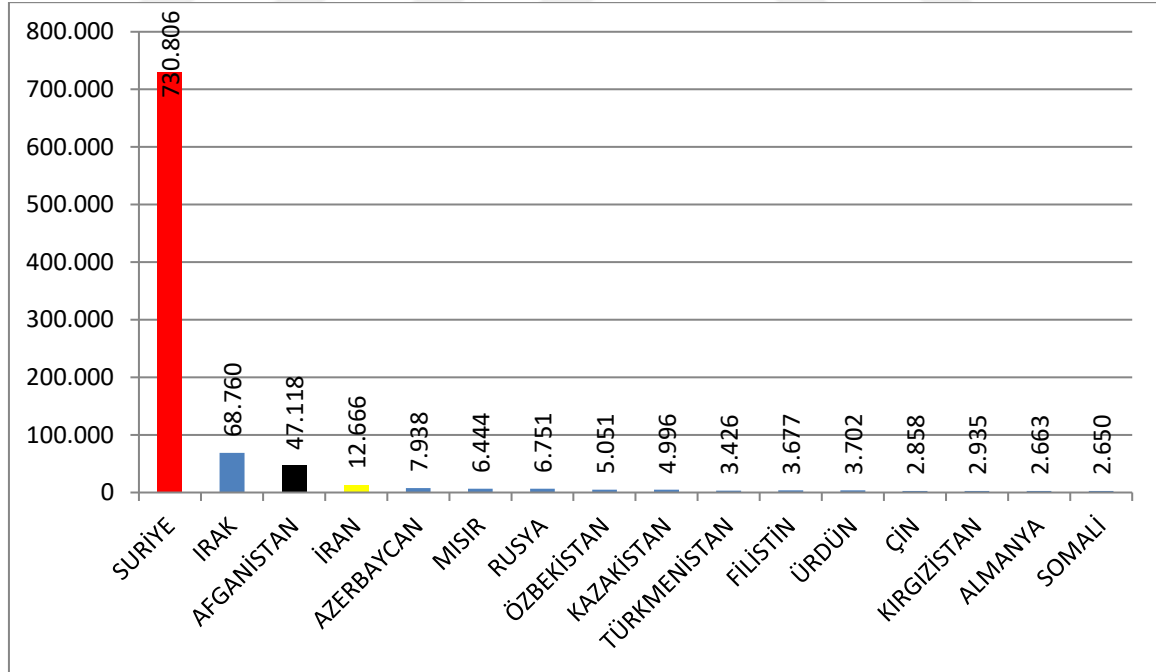
tarihi itibarıyla 935.731'i eğitim öğretime dâhil edilmiş olup öğrencilerin okullara kayıt süreci devam etmektedir (MEB, Hayat Boyu Öğrenme, Ocak 2022). Türkiye'deki yabancı nüfusun uyruklara dağılımı Şekil 1'de ve yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı da Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 1. Yabancı Nüfusun Uyruklara Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığının 2021-2022 verilerine göre düzenlenmiştir.

Şekil 2. Yabancı Öğrencilerin Milletlerine Göre Dağılımı

Kaynak: MEB, Hayat Boyu Öğrenme, Ocak 2022 çalışmasından yararlanılarak yapılmıştır.

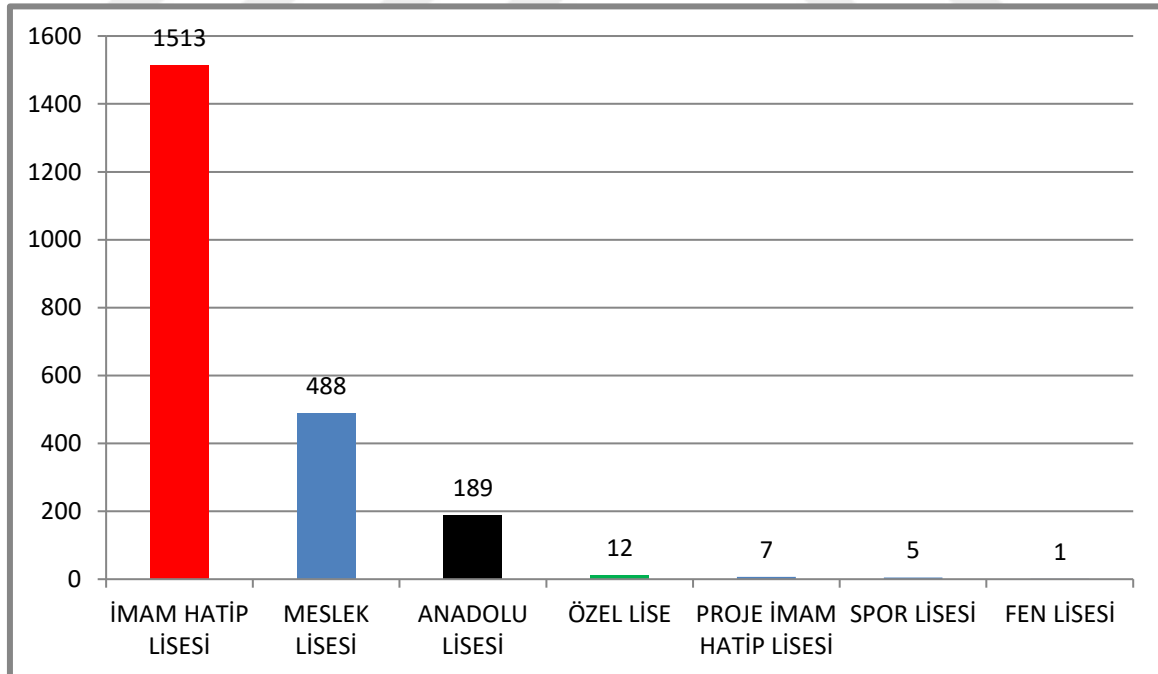
Şekil 1 incelendiğinde Türkiye'de bulunan yabancı nüfus içinde en büyük payın Suriyeli vatandaşlara ait olduğu net bir şekilde görülmektedir. Türkiye'de bulunan yabancı nüfusun %50'den fazlasını Suriyeli vatandaşlar oluşturmaktadır. Suriyeli vatandaşlardan

sonra ise Afganistan, Irak, Filistin, Somali ve Yemen ülkesinin vatandaşları gelmektedir. Yabancı nüfusun içinde bulunan öğrencilerin vatandaşlık dağılımında (Şekil 2) ise yine Suriyeli öğrencilerin (730.806) diğer ülkelerden gelen öğrencilere göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Suriyeli öğrencilere sayı bakımından en yakın olan uyruk 68.760 ile Irak olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Bu sayılara bakıldığında zaman araştırmanın yapılacağı okullarda öğretmen ve idarecilerin daha çok Suriyeli öğrencilerle karşılaştığı, etkileşimde bulunduğu ve Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim üzerine etkisinin belirgin olduğu görülmüştür.

Kayseri İli Melikgazi ve Kocasinan İlçelerinde Bulunan Mülteci Öğrenci Sayısı ve Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İlçelerde yabancı öğrencilerin olduğu bölgelere, mahallelere bakıldığında zaman genelde sosyoekonomik açıdan düşük gelirli alanlar olduğu görülmektedir. Bu iki ilçede ortaöğretim kurumlarında bulunan toplam öğrenci sayısı 2503'tür. Bunun 1791'i Melikgazi ilçe sınırlarında bulunan okullarda yer alırken 712'si Kocasinan ilçesi sınırları içinde kalan ortaöğretim kurumlarında yer almaktadır. Bu öğrencilerin okul türlerine göre dağılımı aşağıda Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Kayseri ili Melikgazi ve Kocasinan Merkez İlçelerindeki Mülteci Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Yukarıdaki tablo incelendiğinde zaman yabancı öğrencilerin çoğunlukla tercih ettiği okulun İmam-Hatip Liseleri olduğu açık ve net bir şekilde görülmektedir. İmam-Hatip Liselerinden sonra en çok tercih edilen okul türünün ise Meslek Liseleri olduğu görülmektedir. En az ise Fen Liselerinde öğrenci olduğu tabloya yansımıştır. Buradaki tabloya

bakıldığı zaman öğrencilerini sınavla alan okullara gitme/gidebilme oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin isteği mi olduğu yoksa var olan sistem gereği sınavlı okullara yabancı öğrencilerin gitmesinin zor olmasından dolayı mı olduğu ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınabilir.

Mültecilerde Eğitim-Öğretim

Mülteci öğrencilerin eğitim sürecindeki ihtiyaçlarının tanımlanarak ortaya konulması ve ihtiyaçlarının eğitim kurumları, öğretmenler tarafından karşılanmaya çalışılması gerekir. Mülteci çocukların ve gençlerin kurumlar arası iş birliği ile mevcut fırsatlarından yararlanmaları sağlanmalı, güvenilir bir ortamda fiziksel, bilişsel ve psikolojik iyi olmalarını amaç edinen uygun öğrenme ortamlarıyla ilgili düzenlemeler yapılmalıdır (Kirk & Cassity, 2007; Akt., Şeker & Aslan, 2015). Bu bağlamda bu bölümde dünyada ve Türkiye’de mültecilerin eğitim öğretimi ile ilgili haklarına ve Türkiye’de oluşturulan geçici eğitim merkezlerine değinilmiştir.

Mültecilerin Ulusal ve Uluslararası Eğitim Hakları

Bütün mülteciler ve sığınmacılar eğitim alma hakkına sahiplerdir ve Türk makamları tarafından kendilerine bir yabancı kimlik numarası verilmesinin ardından Türk okullarına kayıt yaptırabilirler. Çocukların tümü eğitim hakkına sahiplerdir. Mülteciler ve sığınmacılar, okula gitmenin yanı sıra Millî Eğitim Bakanlığına bağlı halk eğitim merkezlerinin sundukları ücretsiz kurslara (Türkçe dil kursları dâhil) katılabilirler. Ek olarak, mülteciler ve sığınmacılar Türkiye’de üniversiteye gidebilirler ancak öğrenim ücreti gerekmektedir. Bakanlar kurulu tarafından açıklanmış olan öğrenim ücreti muafiyeti sadece Suriyeli öğrencileri kapsamaktadır (UNHCR, 2022). Türkiye’de bu haklar Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 2013 yılında Resmî Gazete’de yayınlanmasıyla ulusal çapta da koruma altına alınmıştır. Bu kanunda madde 59, Çocukların eğitim ve öğretimden yararlandırılmaları hususunda, Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013) ifadesi yer almaktadır.

Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası birçok sözleşme ile mültecilerin eğitim öğretim hakkı koruma altına alınmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’nin 13 No’lu Genel Yorumu: Eğitim Hakkı bu sözleşmeler veya anlaşmalar içinde en önemlileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHK) Ek 1 No’ lu Protokol’ün 2. Maddesinde; *Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana*

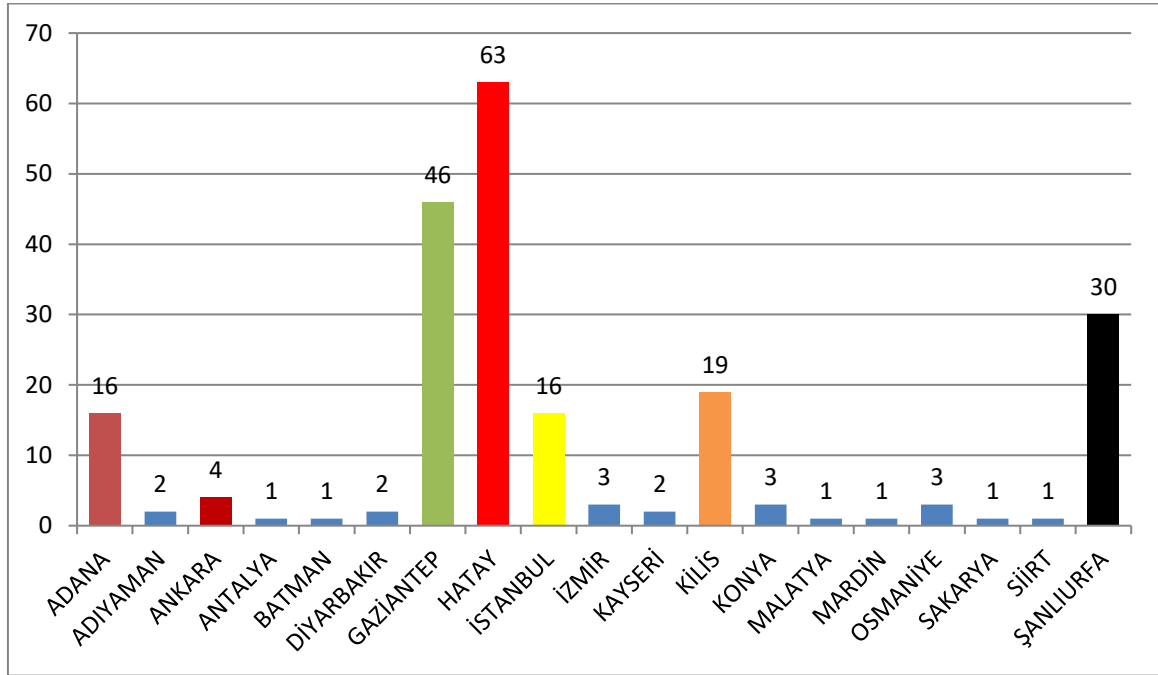
ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir (Ktistakis, 2018). Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28.maddesi “Taraflar devletler çocuğun eğitim hakkını tanırlar ve bu hakkın fırsat eşitliği temelinde tedricen gerçekleştirilmesini sağlarlar” (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1995). Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’nin 13 No’lu Genel Yorumu: “*Eğitim Hakkı Eğitim, hem kendi içinde bir insan hakkıdır, hem de diğer insan haklarının gerçekleşmesi için vazgeçilemez bir araçtır. Güçlendirici bir hak olarak eğitim, ekonomik ve sosyal olarak toplum dışına itilmiş yetişkin ve çocukların kendilerini yoksulluktan kurtarabilecekleri ve içinde bulundukları topluma tam olarak katılmalarını sağlayacak yolları elde edecekleri temel araçtır*” (Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi [İHOP], 1999). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 26. maddesinde “ *Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğrenim, yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır. Eğitim, insan kişiliğinin tam geliştirilmesine, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu yerleştirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki etkinliklerini güçlendirmelidir. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikli hak sahibidir*” (İnsan Hakları Derneği [İHD], 2022) . Bu sözleşmelerden ve sözleşmede alınan kararlardan görüyoruz ki her ne olursa olsun bir bireyin eğitim hakkı engellenemez. O hâlde bu çalışma yapılırken var olan ulusal ve uluslararası sözleşmelerde göz önünde bulundurularak araştırmanın yapılması sağlanmıştır. Eğitim öğretim hakkına sahip olan hiçbir bireyin eğitim haklarını zedeleyecek çalışmalar, konuşmalar, kayıtlar vb. durumlara müsaade edilmemiştir.

Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)

İsmine bakıldığı zaman geçici eğitim merkezleri, büyük göç gruplarıyla birlikte özellikle de Türkiye’deki Suriyeli eğitim öğretim çağındaki nüfusta meydana gelen artmaya bağlı olarak sürekliliği olmayan, ilerleyen zamanlarda gerekli değerlendirmeler yapıldıktan sonra tekrar kapatılabilecek olan eğitim merkezleridir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından özellikle de Suriyeli olup eğitim öğretim çağında bulunan nüfusa yönelik 21 ilde GEM’ler (Şekil 4) kamp içi ve dışı olmak üzere aktif olarak faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Ayrıca bu GEM’lerin illere göre dağılımı şekil 5’te gösterilmiştir. Suriyeli eğitim öğretim çağında olan nüfusun kendi dilini unutmaması ayrıca temel hak ve özgürlüklerden olan eğitim öğretim faaliyetlerinden geri kalmamasını ve yararlanmasını sağlamak amacıyla açılan GEM’ler ilk olarak anaokulu, ilköğretimi ve

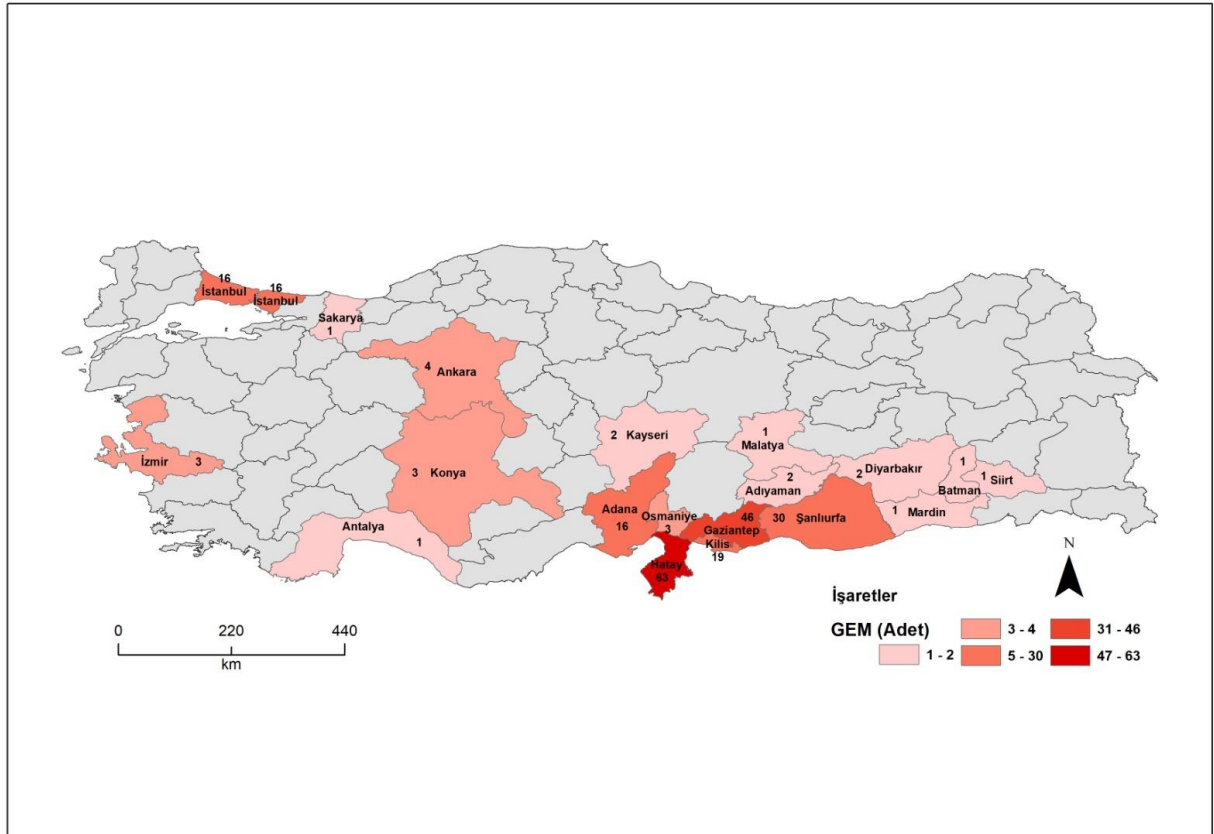
ortaöğretimi kapsayan eğitim merkezleri şeklinde genişlemiştir (Tanrıkulu, 2018). Henüz yüksekokul veyahut yükseköğretim düzeyinde böyle bir çalışmada yoktur.

Şekil 4. Geçici Eğitim Merkezlerinin İllere Göre Dağılımı

Kaynak: MEB Hayat Boyu Öğrenme Aralık 2018 çalışmasından yararlanılarak yapılmıştır

Şekil 5. Geçici Eğitim Merkezlerinin Harita Üzerinde İllere Göre Dağılımı

Grafiğe bakıldığı zaman GEM'lerin çoğunlukla olduğu şehirlerin kıyı şehirlerimizde yani sınıra yakın ve gelişmiş şehirlerimizde olduğunu görebiliyoruz. Bu şehirleri sıralayacak olursak; ilk sırada Hatay, ikinci sırada Gaziantep, üçüncü sırada Şanlıurfa, dördüncü sırada Kilis ve beşinci sırada İstanbul illerimiz bulunmaktadır. Ayrıca MEB, devlet okullarında yabancı öğrenciler için ikili öğretime geçerek GEM müfredatını da devlet okullarının müfredatına bakarak ve bu müfredattan yararlanarak yapmıştır (Tanrikulu, 2018).

Geçici eğitim merkezleri ile ilgili yukarıdaki bilgilere bakılınca Türkiye'nin eğitim öğretiminde mülteci öğrencilerin özellikle de Suriyeli mülteci öğrencilerin çok ciddi bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın mültecilerin Türkiye'nin eğitim öğretiminde göstermiş olduğu bu etkileri daha detaylı şekilde inceleyip, ortaya çıkartıp daha kalıcı ve uzun vadeli politikaların oluşturulmasında önemli bir yer tutacağı düşünülmektedir. Bundan dolayıdır ki bu araştırma yapılırken GEM'lerin varlığı da göz önünde bulundurulmuş olup araştırma içine dâhil edilmesi gereken eğitim merkezleri oldukları görülmektedir. Örneklem seçilirken GEM'lerin de varlığı dikkate alınmıştır. Tabloya da bakıldığında araştırmanın yapılacağı Kayseri ilindeiki adet GEM bulunmaktadır. Araştırma sırasında GEM'lerin kapatıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

İlgili Araştırmalar

Literatüre bakıldığı zaman mültecilerin ülke eğitim öğretimine etkisinin araştırıldığı araştırma sayısı oldukça azdır. Yaylacı vd. (2017) çalışmalarında konuyla ilgili şöyle demiştir; “Eğitimin anılan değerine ve var olan ciddi problemlerine rağmen sığınmacı, mülteci ve göçmenlerin eğitime ilişkin problemleri gerek yürütücüler gerek araştırmacılar tarafından hak etmiş olduğu ilgi ve alakayı gördüğünü söylemek zordur.” Literatürde daha çok mültecilerin genelde de Suriye uyruklu insanların Türkiye eğitim öğretiminde yaşadığı sorunlar üzerine çalışmaların olduğu ve Suriyeli öğrencilerin Türkiye'nin eğitim öğretimine entegrasyonu üzerine durulduğu ayrıca Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretimde karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri üzerinde durulduğu görülmektedir. Oysaki bu çalışmada Suriyeli veya herhangi bir milletten olan öğrencilerin yani mülteci öğrencilerin eğitim öğretiminde yaşadığı sorunlara değil farklı ülkelerden gelen bu öğrencilerin Türkiye'nin eğitim öğretimine çıkardığı sorunlar, yükler, oluşturduğu eksiklikler vb. durumlar araştırılacak, tartışılacak ve çözüm önerileri sunulacaktır. Bu bağlamda literatürde çalışılan yurt içi ve yurt dışı bazı araştırmalar derlenmiş ve Tablo 2’de bu çalışmaların içerikleri hakkında bilgilere değinilmiştir.

Tablo 2. Mülteciler İle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Bazı Çalışmalar

SIRA	YIL	YAZAR/ ESER	ARAŞTIRMA TÜRÜ	ARAŞTIRMANIN AMACI	YÖNTEM	ÇALIŞMANIN ÖZETİ
1	2023	Kırmızı, F., Bozova, H., Cingöz, E. & Hira, M. (2023). Göçmen öğrencilerin ilk okuma yazma öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, 8 (3), 348-399.	Makale	İlkokul öğretmenlerinin Nitel görüşlerine göre göçmen öğren-cilere ilk okuma yazma öğretiminde karşılaşılan sorunları tespit etmek ve değerlendirmektir		Araştırma, ebeveynlerin dil bilmemesi, ekonomik sorunlar yaşaması, öğrencilerin hazırbulunuşluklarının düşük olması, harf telaffuzlarının zor, uyum sorunu, okuduğunu anlamada sorun yaşadıkları; yazmada ise sorun yaşamadıkları sonucuna ulaşmıştır.
2	2023	Culha, A. & Nazlı, K. (2023). Mülteci öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarda kapsayıcı liderlik: Türkiye örneği. Türk Eğitim Dergisi, 12 (4), 165-181.	Makale	Mülteci öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarda, okul yöneticilerinin sergilediği kapsayıcı liderlik uygulamalarının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.	Nitel	Mülteci öğrencilerin yaşadığı dil güçlükleri, düşük akademik başarı, devamsızlık ve uyum sorunları olduğu belirlenmiştir. Rehberlik ve işbirliği, Suriyeli öğretmen istihdamı, sportif ve kültürel faaliyetler, kaynaştırma kurslarının düzenlenmesi ve tercüman desteğinin sağlanması iyi uygulamalar olarak ön plana çıkmıştır.
3	2023	Watt, PD. (2023). Kansas City'deki Göçmen ve Mülteci Çocukların Eğitim Tarihi . (Yüksek Lisans Tezi). Missouri Üniversitesi - Kansas City.	Yüksek lisans tezi	Kansas City'de açılan mülteci öğrencileri karşılama merkezinin eğitimdeki yeri ve önemi	Nitel	Kansas'daki bu merkez mülteci öğrenciler için önemli bir yer olduğu diğer devlet okullarına örnek olabileceği vurgulanmıştır.
4	2023	Cohen, E. (2023). We aren't only here to teach: caring practices of teachers in the context of inclusive refugee education in Jordan. American Educational Research Journal, 60 (1), 3-35.	Makale	Suriyeli mülteciler ve Ürdünlü öğrencilerin birlikte çalıştığı Ürdün'de kapsayıcı mülteci eğitimi bağlamında öğretmenlerin öğrencilere yönelik karmaşık bakım süreçleri ele alınması amaçlanmıştır.	Nitel	Öğretmenlerin mültecileri anlamaları için eğitim almaları gerektiği, öğretmenlere sosyal, duygusal ve akademik anlamda yardımlarda bulunulması gerektiği vurgulanmıştır.

Tablo 2. (Devamı)

5	2022	Hammoud, M., Şuayp, M. & Crul, M. (2022). Determinants of refugee children's social integration: evidence from Lebanon, Turkey, and Australia. <i>Social Sciences Journals</i> , 11 (12), 1-15.	Makale	Lübnan, Türkiye ve Avustralya'daki ortaokul mülteci öğrencilerinin sosyal entegrasyonunun belirleyicilerini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.	Karşılaştırmalı boylamsal bir çalışma	Mülteci öğrencilerin yaşadıkları ülkede hoş karşılanmadıkları, dil sorununun çözülme-sinin sosyal entegrasyon açısından önemli olduğunun, sosyal entegrasyonda ülkeler arasında önemli farklar oluşturmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
6	2021	Kardeş, S. (2021). Türkiye'de eğitim alanında mültecilerle ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. <i>Millî Eğitim</i> 50 (1), 837-855.	Makale	Türkiye'de yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin mültecilerin eğitimi hakkında yaptığı çalışmalar doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir.	Nitel	69'u yüksek lisans, 4'ü doktora olmak üzere toplam 73 lisansüstü teze ulaşmıştır. Son yıllarda ciddi bir çalışma söz konusu Türkçe (6) ve Sosyal Bilgiler (8) alanında toplam 14 çalışma var. Mülte-cilerin eğitiminde en fazla yapılan çalışma "mültecilerin eğitim sorunları (26)" dandır. Mülteci sığınmacılarla ilgili yazılan tezle-rin çoğunlukla mülteci/ sığınmacıların eği-timi, psiko-sosyal gelişim, dil gelişimi ve çokkültürlülük bağlamında ele alındığı görülmüştür
7	2020	Şahin, H. (2020). Göç Olgusu, Mülteci Çocukların Eğitimi ve Suriyeli Mülteci Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Süreci. <i>Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi</i> , 9(1), 377-394.	Makale	Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu mülteci çocuklara yönelik geliştirilen evrensel eğitim stratejilerine ulaşılacak hedeflenmiştir.	Derleme	Suriyeli eğitim öğretim çağındaki gençlere Türkçe dilini öğretmek ve mülteci gençlerin Türk eğitim sistemine adapte olmalarını sağlamak amaçlanmıştır.
8	2018	Yurdakul, A. & Tok, T. N. (2018). Öğretmen Gözüyle Mülteci/Göçmen Öğrenci. <i>Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi</i> , 9 (2), 46-58.	Makale	Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik görüşleri, yaşadıkları problemler ve bu problemlere çözümler üretmektir	Nitel	Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim öğretimde yaşadıkları sorunlar öğretmene gözüyle ele alınarak bu sorunlara karşı çözüm önerileri sunulmuştur.

Tablo 2. (Devamı)

9	2017 Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. Journal of International Social Research, 10(54).	Makale	Suriyeli öğrencilerin, Türkiye’deki eğitim öğretim faaliyetlerine karşı engel olan durumları tespit etmek ve çözümler geliştirmektir.	Belirtilmemiş	Suriyeli mültecilerin eğitim hakkına ve okullaşma sürecine, eğitim süreçlerini desteklemek için neler yapılabilir ve eğitim süreçlerinde karşılaştıkları güçlüklerle değinilmiştir.
10	2018 Moralı, G. (2018). Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(15), 1426-1449. https://doi.org/10.26466/opus.443945	Makale	Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretiminde Türkçe öğreticinin karşılaştığı problemleri ortaya çıkarmaktır.	Nitel	Suriyelilere uygulanan Türkçe öğretiminde duyuşsal durumları, materyaller, hedef dil, sınıf ortamı ve yönetimi aileler ile kopuklukların olduğu ortaya konmuştur.
11	2018 Başar, M., Durdadı, A. K. A. N., & Çiftçi, M. (2018). Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar. Kastamonu Eğitim Dergisi, 26(5), 1571-1578.	Makale	Mülteci olup kamplarda yaşamayan ve yaşadığı yerdeki örgün eğitime katılan öğrencilerin öğrenme aşamasında karşılaştığı problemleri ortaya koyması amaçlanmıştır.	Nitel	Öğrencilerin dili yeterince bilmedikleri ve öğrenmede zorluk yaşadıkları bu durumda da sınıf ortamında mülteci öğrencilerin tutunmakta zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
12	2018 Yerli, G. (2018). Türkiye’de göç ve mülteci konusunda yapılmış lisansüstü akademik faaliyetler üzerine bir inceleme A Review Of Postgraduate Academic Activities On Migration And Refugee In Turkey. The Journal, 11(57).	Makale	Çeşitli durumlarda Türkiye’de yapılan araştırmalarda mülteci konusunun irdelenme şekillerini incelemiştir.	Betimsel Tarama	Tezlerin %74’ ü yüksek lisans tezidir. %97’si sosyal bilimler alanında yapılmıştır. % 93’ü göçe; % 7’si politika, aile, eğitim, sağlık, kadın, çocuk kavramlarına odaklanmıştır.

Tablo 2. (Devamı)

13	2017 Yaylacı, F. G., Serpil, H. & Yaylacı, A. F. (2017). Paydaşların gözünden mülteci ve sığınmacılarda eğitim: Eskişehir örneği. Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 22, 101-117.	Makale	Mültecilerin eğitim öğretim faaliyetleri için Eskişehir çalışma alanında hangi tedbirlerin alındığı alınan tedbirlerin ihtiyacı ne düzeyde karşıladığı ve hangi çözüm önerileri sunulabileceği üzerinde durulmuştur.	Nitel	Eskişehir’deki Suriyeli mültecilerin eğitimde yaşadığı sorunlara hem de Türkiye eğitimi üzerindeki etkisine değinilmiştir.
14	2017 Özer, Y. Y., Komşuoğlu, A. & Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4 (37), 76-110.	Makale	Türkiye’deki mültecilerin eğitim öğretim alanında yaşadıkları sorunlar ve sorunlara çözüm önerileri bulmaktır.	Araştırma Projesi	Araştırmada eğitimin temel hak ve özgürlükler içerisinde birey için eğitimin bir “hak” olduğu gerçeğine ulaşılmıştır.
15	2017 Mert, İ.S. & Çıplak, B. (2017). Suriyeli ve diğer yabancı öğrencilerin Türk eğitim sistemine adaptasyonu ve okul içi iletişimlerine yönelik bir inceleme. Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3(2), 68-79.	Makale	Göç sonucunda yabancı öğrenci bulunduran okulların karşılaştıkları problemleri öğretmen ve idareciler ile tartışmak ve bu problemlere çözüm sunmaktır.	Nitel	Suriyeli mültecilerin ve diğer yabancı öğrencilerin göç dalgalarıyla birlikte okullarımızda bu öğrencilerin oryantasyonu nu güçlendirmek için yaşanan sorunlar ve bu sorunlara çözüm üretmeye odaklanmıştır.
16	2017 Tanrıkulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye’deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), 2585-2604.	Makale	Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları problemler ve bu problemlere sunulacak çözüm önerilerine ulaşılacak amaçlanmıştır.	Belirtlime miş Geçici	görülen göçlerin kalıcı hale dönüşmesi eğitim programlarını gözden geçirmeyi ve Suriyeli genç nüfusun Türkiye’ye birçok alandaki yetkinlikler kazandıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. (Devamı)

17	2017	Erdem, M. D., Kaya, İ. & Yılmaz, A. (2017). Örgün eğitim kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitimleri ve okul yaşantıları hakkında öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. <i>International Journal of Languages Education and Teaching</i> , 5 (3), 463-476.	Makale	Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunların ve bu öğretmenlerin bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesidir.	Nitel	Temel sorun dil sorunudur. Öğretmenlerin bu öğrenciler için içerik düzenlemesi yapmadığı, yöntem geliştirmedikleri ve materyal gereksinimleri olduğu sonucuna varılmıştır.
18	2016	Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. <i>Göç Dergisi</i> , 3(2), 175-199.	Makale	Suriyelilere yapılan eğitim Örneği olay desteğini ve verilen destekleri değerlendirmek amaçlanmıştır.	Örnek olay incelemesi	Suriyeli mülteci öğrencilere eğitim öğretim anlamında verilen desteklerden bahsetmiştir. Bundan yola çıkarak çeşitli çözüm önerileri üretilmiştir.
19	2016	Hetz, A. (2016). Hazır mısınız?- Mülteci çocukların entegrasyonu konusunda Alman ilkokullarının hazırlık kontrolü (Lisans tezi, Twente Üniversitesi).	Yüksek Lisans Tezi	Dört Alman İlkokulunun mülteci çocukları entegre etmeye hazır olup olmadığı değerlendirmeyi amaçlamıştır.	Kesitsel araştırma	Daha fazla göçmene eğitim vermek ile hazırbulunuşluk arasında bir ilişki vardır. Tüm okullar hazırlık yapmalıdır. Okullar yerel yöneticilere politika önerileri sunulmalıdır. Bireysel eğitimin önemi vurgulanmıştır.
20	2015	Sirin, S. R. & Sirin L. R. (2015). The educational and mental health needs of Syrian refugee children. <i>Migration Policy Institute</i> .	Makale	Türkiye'deki bir mülteci kampında yaşayan Suriyeli mülteci çocukların yaşadıkları travma düzeylerini belgelemeyi, ruh sağlığı ihtiyaçlarını değerlendirmeyi ve keşiflerini çizimlerle nasıl ifade ettiklerini keşfetmeyi amaçlamıştır.	Karma	Suriyeli mültecilerin yerleştiği ülkelerdeki politika yapıcılar ve uygulayıcılar Suriyeli mülteci çocukların yüksek kaliteli, özel eğitim ve ruh sağlığı hizmetlerine erişebilmelerini ve başarılı bir şekilde entegre olabilmelerini sağlamak için bir dizi adım atması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. (Devamı)

21	2014	Şeker, B. D. & Aslan, Z. (2015). Refugee children in the educational process; an social psychological assessment. Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 8(1), 86-105,	Makale	Yabancı statüsünde de olsa mültecilerin eğitim öğretim ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçlara yetkili mercilerin dikkatini çekmek amaçlanmıştır.	Derleme	Mülteci öğrenciler içinde eğitim öğretimin değerli olduğu ve bu öğrencilerin eğitim öğretim ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği vurgulanmıştır.
22	2014	Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2014(31).	Makale	Suriyelilerin Türkiye'deki eğitim öğretim ihtiyaçlarını ortaya koymak ve Türkiye'nin mülteci öğrenciler için yaptığı uygulamaları değerlendirmeyi amaçlamıştır.	Doküman İncelemesi	Suriyeli mültecilerin kısa süreli gelmediği, mülteci sayısının beklentinin çok üzerinde olduğu, Suriyeli öğrencilerin mezuniyet belgesi alma çabalarının olduğu, MEB'in başta söylediği söylemlerden çok uzak hareket ettiği vs. sonuçlara ulaşılmıştır.
23	2010	Bourgonje, P. (2010). OECD ülkelerinde mülteci ve sığınmacı çocuklara yönelik eğitim. Uluslararası eğitim, 50, 1-12.	Makale	OECD ülkelerinde mültecilerin eğitim fırsatları, ülkelerin eğitim politikaları, eğitimcilerin karşılaştıkları zorluklar nelerdir? Sorularına cevap aramaktadır.	Vaka çalışması	Öğretmenler ve sendikalar mülteci çocukların çıkarlarına sahip çıktılar, destek eğitimini desteklediler ve ellerinden gelenin en iyisini yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.
24	2007	Pinson, H. & Arnot, M. (2007). Sociology of education and the wasteland of refugee education research. British Journal of Sociology of Education, 28(3), 399-407.	Makale	Eğitim sosyoloji açısından mülteci çocukların yaşamlarının ve eğitimlerinin görünmez aynı zamanda bir çorak arzi olup olmadığı tartışılmıştır.	Belirtilme miş	Zorunlu göçün çocukların eğitim ihtiyaçlarından çok daha önemli olduğunu gösteriyor ancak bu ihtiyaçlar küçümsenemez veya ihmal edilemez.

Araştırmanın Özgün Değeri

Bu araştırma da mülteci öğrenci sayılarının artmasının Türkiye'nin eğitimi öğretimi üzerine olan etkisini hem öğretmenler hem idareciler üzerinden nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ve veri toplama tekniklerinden görüşme formları uygulanarak yapılmıştır. Araştırma sonuçlarını değerlendirerek mülteci öğrencilerin okullarımızdaki sayısının artması ile eğitim öğretimde oluşturduğu sorunlar tespit edilmiş bu sorunlara karşı ne gibi tedbirler, planlamalar ve ne gibi politikalar geliştirilebileceği ortaya konarak kişi, kurum, kuruluş vb. ilgililere katkı sunması beklenmektedir.

Araştırmanın Yaygın Etkisi

Bu araştırma mülteci öğrencilerin ortaya çıkardığı sorunları gün yüzüne çıkarmasıyla birlikte aynı zamanda Türkiye'nin gelecek yıllarda mülteci öğrencilerin oluşturabileceği sorunların önceden bilinmesini buna göre planlamalar, politikalar yapılmasını ve sorunlara önlemler alınmasını sağlayarak bu tür sorunların minimum seviyede yaşanmasını sağlayacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde, amacı özel bir kişi, topluluk veya olayı incelemek olan durum çalışmaları (Özden & Durdu, 2016) toplumda var olan durumu kendi hakiki yaşam alanı içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların net olarak belli olmadığı ve birden çok delil veya veri kaynağının var olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984; Akt., Yıldırım & Şimşek, 2018). Nitel durum çalışmaları, diğer nitel araştırma türlerinde olduğu gibi anlam ve anlayış arayışı içinde olup bu çalışmalarda birincil veri toplama ve analiz aracı, araştırmacının kendisidir. Bu tür tümevarımsal sorgulama stratejisiyle, son derece betimleyici sonuçlar elde etmek mümkündür (Merriam, 2009/2018). Durum çalışmaları ele alınan araştırma birimine ve araştırmanın genel amacına göre iki farklı boyutta sınıflandırılmıştır. Bu araştırma araştırılan birime göre bir durum analizi çalışmasıdır. Durum analizi, bir olay veya durumu farklı bakış açıları ile değerlendirmek ve anlamak için yapılan çalışmalardır. Farklı rollerdeki kişilerin (öğrenci, öğretmen, müdür, veli, kardeş gibi) aynı olaydaki durum ve tutumları incelenerek durum hakkında daha detaylı bilgi üretebilir (Özden & Durdu, 2016). Bu çalışmaya konu olan mülteci öğrencilerin eğitim öğretim üzerinde etkisinin incelenmesinde katılımcılarla yapılan görüşme formları birebir ve yüz yüze olmak koşulu ile araştırma incelemesi, katılımcılara müdahale edilmeden ve katılımcıların konuyla doğrudan karşılaştıkları ortamda yani okullarında gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların okullarında ve sınıflarında mülteci öğrencisi bulunmasına dikkat edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Kayseri ilinin Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinde kendi okullarında mülteci öğrencisi bulunan ortaöğretim kurumlarının öğretmen ve okul idarecileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun tamamına ulaşılması çok zordur. Evrenin kesin hatlarıyla belirlenmesi araştırmacının bütün sorunlarını çözmez çünkü evren genellikle bir araştırmacının ulaşamayacağı kadar büyüktür. Bu problemin çözüme kavuşması bu zorlukların araştırmacıların önüne engel olmaması adına bilim adamları “örneklem” kavramını bulmuşlardır. Geniş alanlarda araştırma yapmak yerine

araştırmacının da ulaşabileceği çalışabileceği ve evreni temsil etme gücüne sahip bir çalışma alanı/grubu belirlenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Ne kadar isterseniz isteyin, herkesi her yerde her şeyi yaparken çalışamazsınız (Miles & Huberman, 1994/2021). Katılımcıların seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde mülteci öğrencisi en çok olan okulların öğretmen ve okul idarecileri ölçütü göz önüne alınmıştır. Araştırmada 29 öğretmen 18 okul idarecisine ulaşılmıştır. Hem öğretmenler hem idareciler gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmıştır. Ölçüt örneklemenin kalite kontrolü çalışmalarında yaygın bir strateji olan, önceden belirlenmiş bir önemdeki ölçütleri karşılayan tüm durumları gözden geçirmek ve incelemektir. Bir okul ortamında devamsızlığı %25 veya daha fazla olanlar incelenmeye değer bir durum olabilir (Patton, 2001/2018).

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme, en az iki kişinin birbiriyle yüz yüze veyahut çeşitli iletişim araçları kullanarak konuşmasıdır, iletişimde bulunmasıdır. Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme, araştırılacak konunun daha önceden veya görüşme sırasında belirlenen sorularla derin bir şekilde araştırılmasıdır (Büyüköztürk vd., 2020). Bu araştırmada soruların önceden hazırlanması tercih edilmiştir. Belli bir soru havuzu oluşturulduktan sonra uzman görüşleri alınarak kimi sorular şekillendirilmiş kimi sorular ise soru havuzundan çıkarılarak öğretmenlere dört okul idarecilerine dört olmak üzere toplamda sekiz soru ile görüşme formları oluşturulmuştur. Görüşme formlarının katılımcılara uygulanması her katılımcı için ortalama 15-20 dakika arasında olmuştur.

Görüşme, nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama araçlarından biridir. Bunun nedeni bireylerin verilerini, fikirlerini, tecrübelerini ve duygu ve düşüncelerini ortaya koyma açısından oldukça güçlü olması ve iletişimin en yaygın ve kuvvetli şekli olan konuşmayı temel almasıdır. Bu yönüyle kalıplaşmış, sınırlandırılmış ve cevap verme özgürlüğünü maddelere bırakmış testler ve anketlere göre sınırlılığı ve yapaylığı ortadan kaldırarak daha gerçekçi ortamların oluşmasını sağlamıştır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bireyin herhangi bir konudaki hâl ve hareketleri, duygu ve düşüncelerini öğrenmek ve daha gerçekçi sonuçlara ve cevaplara ulaşmak isteniyorsa en uygun yöntem yine bireye gidilerek ondan bilgi almaktır. Kişinin açık uçlu sorulara cevap verme özgürlüğü çerçevesinde onun hâl ve hareketlerini, duygu ve düşüncelerini ya da görüşlerini daha doğru bir biçimde öğrenmek olanaklıdır. Görüşmede amaç hipotezi test etmek değil; bunun aksine diğer insanların tecrübelerini ve bu tecrübeleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır (Türnüklü,

2000). Bu çalışmada da katılımcıların duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ortaya koymaları amaçlanmıştır. Bu sebeple katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında soruların açık uçlu olmasının avantajlarından yararlanarak katılımcıların cevapları özgür bir şekilde cevaplandırması ve tecrübelerini çok daha iyi bir şekilde aktarması sağlanmaya çalışılmıştır. Analizlerin basitleşmesini, görüşülene kendini ifade etme kolaylığını, gerektiğinde ayrıntılara inilebilmeyi sağlaması gibi avantajları ve konunun dışına çıkılması, gereksiz konulara zaman ayırması, görüşmeci tarafından görüşme yapılan bireylere karşı aynı düzeyde yaklaşılmadığından güvenilirliğin azalması gibi de dezavantajları bulunur (Büyüköztürk vd., 2020). Bu dezavantajı ortadan kaldırmak adına araştırmada araştırmacı, katılımcılara karşı aynı düzeyde yaklaşmaya dikkat etmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda ortama uyum sağlaması sebebiyle eğitimbilim araştırmalarında daha uygun bir teknik görünümü vermektedir (Türnüklü, 2000). Yarı yapılandırılmış görüşmelerin hem bir standartlığının olması hem çalışma esnasında araştırmacıya görüşme esnasında esneklik tanınması açısından veri toplama tekniği olarak kullanılmıştır.

Süreç/Uygulama

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak öğretmen ve okul idarecilerine ayrı olmak üzere ve dörder sorudan oluşan görüşme formları uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından örneklem olarak seçilen Kayseri ilinin Melikgazi ve Kocasinan metropol ilçelerinde mülteci öğrencisi bulunan ortaöğretim kurumlarındaki 29 öğretmene ve 18 okul idarecisine görüşme formları 2023 yılı ekim ayının son haftası ile kasım ayının ilk haftasında yüz yüze yapılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırmanın zamanının büyük bir bölümü, verilerin nasıl toplanacağını planlanması, toplanması ve analiziyle geçmektedir (Uçak, 2000). Görüşme formlarının uygulanma şekli, araştırmacının daha fazla kişiye ulaşma, araştırmanın ciddiye alınmasını sağlama, cevaplayıcıyı güdülemekte sorunlar yaşanması (Büyüköztürk vd., 2020) ve gerçekçi yanıtlar alabilmek adına yüz yüze yapılması istenmektedir. Yüz yüze görüşmeler araştırmacıya daha denetimli bir ortam sunacağı; zamansal ve ekonomik açıdan önemli tasarruflar sağlayacağı söylenebilir (Büyüköztürk vd., 2020). Görüşme formlarını araştırmacı, mülteci öğrencilerin bulunduğu okul idarecileriyle ve öğretmenlerle gönüllülük esasına dayalı olarak yüz yüze görüşerek gerçekleştirmiştir. Sorular araştırmacı tarafından sorulup cevaplar yine araştırmacı tarafından bizzat kaydedilmiştir. Araştırmaya katılan 29 öğretmen ve 18 idareciden yalnız bir tanesi görüşme esnasında ses kaydı alınmasına izin vermiştir. Yine görüşme esnasında sadece toplamda beş kişi (iki öğretmen üç idareci) fotoğraf çekilmesine

izin vermiştir. Yapılacak tüm çalışmalarda etik ilkelere dikkat edilecek yasal izinler Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verileri toplamada görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formlarının analiz edilmesinde ise tematik yapılandırıcı içerik analizi uygulanmıştır. Yapılandırıcı içerik analizinde kullanılan kategorilerin oluşumunda hem tümevarım hem de tümdengelim yöntemleri eşzamanlı kullanılabilir. Çoğu zaman üst kategoriler araştırmanın sorusundan türetilirler. Her bir üst kategorinin alt kategorileri de araştırma verilerine dayalı oluşturulmaktadır. Bazen üst kategori listelerine de verilere dayalı olarak yeni kategoriler eklenebilir (Gökçe, 2019). Creswell, 2014'teki çalışmasında nitel araştırmalar için veri analizlerinde takip edilecek basamakları şöyle sıralamıştır. Verileri düzenlemek ve hazırlamak, okumak, kodlamak, kategoriler ve temaların tanımını oluşturmak için kodlama sürecini kullanmak, betimleme ve temaları nasıl yapacağını belirlemek ve son olarak da bulguları ve sonuçları yorumlayabilmek için 'Öğrenilen dersler nelerdi?' bu fikrin özüne inmenizi sağlar, demiştir. Görüşme verilerinin analizindeki amaç, elde edilen görüşme verileri ile araştırma konusunu kaynaştırmaktır. Bu işlem yapılırken şu soruların göz önünde bulundurulması yararlı olacaktır (Büyüköztürk vd., 2020):

- Görüşme verileri araştırma hipotezini destekliyor mu/çelişiyor mu?
- Görüşme sonuçları diğer kaynakları (literatürü) destekliyor mu?
- Görüşme yapılan bireyin söyledikleri bu konuda yazılan makaleler ile çelişkili mi? Bunun anlamı nedir?
- Bu konuda yapılan araştırma görüşlerini destekliyor mu?
- Her görüşmenin anlatmak istediği büyük resim/ana tema nedir? Araştırma ile bağlantısı var mıdır?
- Yapılan diğer çalışmalarla ilişkilendirildiğinde süreç nasıldı?

İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacı çalışmanın bir parçasıdır. Araştırmanın içinde bizzat yer alır ve doğrudan veri toplamaya katılır. Var olan bilgi ve deneyimiyle verileri analiz eder

ve bakış açısına göre bunları yorumlar (Uçak, 2000). Bu araştırmada da araştırmacı bizzat araştırmanın içinde olmuştur ve verileri bizzat kendisi toplamıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bir ölçme aracının ölçmek istediği özelliği başka değişkenlere karıştırmadan tam ve doğru olarak ölçmesi geçerliliktir (Araz, 2012, s. 28). Ölçme sonuçlarının geçerliliği amaçlanan ölçmenin gerçekleştirilebilme derecesidir (Büyüköztürk vd., 2020). Kirk ve Miller, 1986'daki çalışmalarında, nitel araştırmada geçerlik araştırmacının çalıştığı konuyu var olan şekliyle ve mümkün olduğunca tarafsız bir şekilde gözlemle yapmasıdır (Akt., Yıldırım & Şimşek, 2018). Nitel araştırma yapan bir kişinin yansız davranması ve ön yargılarından kurtularak araştırmayı sürdürmesi gerekir. Araştırılan konuya yeterli zaman dilimini ayırmak ve konuyu detaylı bir şekilde çalışmak, notlarını ve kayıtlarını tutarken ince eleyip sık dokumak araştırmacıyı taraf oluşturabilecek notlardan ve sonuçlardan araştırmacının uzak kalmasını sağlayabilecektir (Büyüköztürk vd., 2020). Toplanan verilerin detaylı bir şekilde raporlaştırılması ve araştırmacının bulguları nasıl ortaya koyduğunu açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütlerinden birisidir. Ayrıca, araştırmacının şartlara göre değişkenlik göstermesi (esneklik ilkesi) geçerlik konusunda araştırmacı için önemli bir adım olacaktır. Araştırmacı araştırma esnasında ortam şartlarının değiştiğini düşünür ise yeni stratejiler kullanabilir; görüşmeye yeni sorular ekleyebilir; daha önce planlanmayan yeni görüşmeler yapabilir; ulaştığı sonuçları doğrulamak amacıyla farklı veri toplama yöntemleri kullanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmada geçerliği artırmak için görüşmeler yapılırken tarafsız olmaya, katılımcıları yönlendirmemeye, ön yargılardan sıyrılmaya, katılımcılara istedikleri sürede soruları cevaplayabileceklerine ve verdikleri cevaplarda özgür bir şekilde cevaplandırma yapmalarına dikkat edilmiştir. Ayrıca katılımcıların cevapları not edilirken ve raporlaştırırken olabildiğince dikkat etmeye özen gösterilmiştir. Raporlaştırmayla ilgili detaylı bilgi araştırmanın analizi kısmında verilmiştir.

Ölçme sonuçlarının (veya test puanlarının) hatalardan (özellikle tesadüfî hatalardan) arınık olma derecesi ise güvenilirliktir (Araz, 2012, s. 28). Nitel araştırmalarda güvenirlilik araştırma yapılan mekânda oluşan tüm durumları veri olarak kaydetmelidir. Güvenirliği artırmak için araştırma grubunun araştırma alan kayıtlarını dikkatli ve geniş kapsamlı bilgi verecek şekilde sağlaması, araştırmaya katılanlar tarafından alınan notların incelenmesi, kayıt alınırken teknolojik aletlerden (ses ve görüntü kaydedici, fotoğraf makinesi vb.) yararlanılması, katılımcıların söylediklerinin alıntılanması ve alıntılanan cümlelerde değişiklik yapılmaması gibi durumlar güvenirliliği artırmaktadır (Büyüköztürk vd., 2020). Guba ve Lincoln (1982) çalışmalarında nitel bir çalışmada, iç geçerlik, dış geçerlik, güvenirlilik

ve nesnelliğin inandırıcılıktan geçtiğini inandırıcılığında; inanılabilirlik, aktarılabirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirlikten geçtiğini ifade etmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Nitel Araştırmalarda İnandırıcılığı Artırmak İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler

Faktör	Nitel Versiyon	Yöntemler
İç geçerlilik	İnanılabilirlik: İnandırıcı sonuçlara ulaşıldı mı?	Uzun süreli etkileşim Araştırmacı önyargılarını azaltma Katılımcı teyidi Üçgenleme
Dış Geçerlilik	Aktarılabirlik: Farklı bireylere ve durumlara Amaçlı örneklem bulgular geçebilir mi?	Dâhil etme/dışlama kriterleri Ortamın ayrıntılı tanıtımı Katılımcıların ayrıntılı tanıtımı
Güvenilirlik	Güvenilebilirlik: Yapılan araştırma aynı durumda aynı bireylere yapılırsa sonuçlar birbirine yakın olur mu?	Denetleme yolu Literatür Araştırma yöntemlerinin ayrıntılı tanıtımı Üçgenleme Başka bir araştırmacının süreç ve sonuçları incelemesi
Objektiflik	Onaylanabilirlik: Araştırmacı nesnelliği artırmak için olaylara önyargısız yaklaşabildi mi?	Araştırmacı önyargılarını azaltma Üçgenleme

Kaynak: Hatice Başkale’ nin 2016 yılındaki ‘Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi’ çalışmasından yararlanılarak yapılmıştır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında araştırmacı görüşme formlarını uygularken alan notları dikkatli ve ayrıntılı bir şekilde not etti. Öğretmen ve idarecilerden izin aldıkları ile ses kaydı ve resim çekindi. Katılımcılardan alıntılar yapılması vb. gibi yöntemleri de kullanarak formlar uygulanırken hiçbir bilginin unutulmasını veya atlanılmasını önlemeye çalışmıştır. İç geçerlilik açısından bakıldığı zaman araştırmamızın literatürdeki çalışmalarla genelde benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Ancak ulaştığımız bazı sonuçların literatürde incelediğimiz/incelemediğimiz kaynaklarda karşımıza çıkmadığını da söyleyebiliriz. Bununla ilgili detaylı bilgi sonuç ve tartışma kısmında verilmiştir. Dış geçerlilik açısından araştırmamıza baktığımız zaman farklı bireylere ulaşabildiğimizi görebilmekteyiz. Okul türü bakımından çoğunlukla İmam-Hatip liselerinde olmakla beraber meslek liselerinde öğretmen ve okul idarecileriyle görüşme fırsatı bulabildik. Bu okullarda da katılımcıların branşlarının farklılık gösterdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu farklılıklara rağmen öğretmenlerimizin ve okul idarecilerimizin verdikleri cevapların genel itibarıyla birbirine yakın olduğu görülmektedir. Güvenilebilirlik açısından araştırmamızı ele aldığımızda daha sonra ulaştığımız birkaç katılımcının benzer cevaplar verdiğini, sonuçlarımızın genellikle literatürle benzer çıktığını, yine ayrıntılı incelediğimiz birkaç araştırma sonucunun bizim araştırmamızla benzer sonuçlar doğurduğunu söyleyebiliriz. Nitel araştırmalarda güvenilirliği artırmada bir

diğer önemli husus onaylanabilirliktir. Onaylanabilirlik, araştırmacı nesnelliği artırmak için olaylara önyargısız yaklaşabildi mi? Sorusunun cevabıdır. Bu bağlamda araştırmamızda görüşmeler yapılırken ve görüşme sonuçları raporlaştırılırken olabildiğince ön yargısız, tarafsız bir şekilde yaklaşım sergilenmeye çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Görüşme Formları Sonucunda Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular

Tablo 4. Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Avantaj veya Dezavantaj Oluşturmakta mıdır? Varsa Bunlar Nelerdir?

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar	Frekans
Dezavantajlar	İletişim	Türkçeyi az bilmeleri ya da hiç bilmemeleri	Ö-5, Ö-6, Ö-9, Ö-8 Ö-12, Ö-14, Ö-15, Ö-16, Ö-18, Ö-19, Ö-21, Ö-26, Ö-28, Ö-29	14
		Sınıf içi iletişim eksikliğinin olması	Ö-2, Ö-16, Ö-18, Ö-22, Ö-27	5
		Aile içinde anadil konuşmanın olması	Ö-11, Ö-21	2
		Kamuoyu yönlendirmelerinin olması	Ö-3, Ö-9, Ö-13	3
	Uyum	Kültür farklılığının olması	Ö-9, Ö-24, Ö-25	3
		Sosyal uyum sağlayamama	Ö-9, Ö-10, Ö-23	3
		Sınıf içi uyruk farklılığının oluşması	Ö-2, Ö-9, Ö-10	3
		Derse adapte olamama durumunun oluşması	Ö-6, Ö-7, Ö-29	3
	Müfredat	Kazanımların yetişmemesi	Ö-8, Ö-9, Ö-10, Ö-12, Ö-23, Ö-26	6
		Sınıf yönetiminin zorlaşması	Ö-15, Ö-17, Ö-19, Ö-20, Ö-24	5
	Sınıf yönetimi	Sınıf içi gruplaşmaların olması	Ö-1, Ö-2, Ö-8, Ö-10, Ö-15, Ö-16, Ö-22, Ö-25	8
		Suçlu ilan edilmeleri	Ö-13	1
	Ekonomi	Maddi sıkıntılarının olması	Ö-9	1
Avantajlar	Kültür	Farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması	Ö-3, Ö-5, Ö-8, Ö-10, Ö-13, Ö-15, Ö-16, Ö-27	8
		Yardımseverliği artırması	Ö-1, Ö-3	2
	İletişim	Dil öğrenmeye katkı sağlaması	Ö-2, Ö-10	2
		Dil kurslarının açılması	Ö-11	1
	Sınıf yönetimi	Disiplin sorunları az olması	Ö-3, Ö-5	2
	Empati	Empati geliştirmesi	Ö-26	1
	Ekonomi	Pictes projesi desteğinin olması	Ö-9	1
	Ders kazanımları	Meslek derslerinde kolaylık sağlaması	Ö-4, Ö-14, Ö-20	3

Dezavantajlar

Araştırmanın 1. Sorusuna verilen cevaplar avantaj ve dezavantaj temaları altında birleştirilmiştir. Dezavantaj teması altında iletişim, uyum, müfredat, sınıf yönetimi ve ekonomi kategorilerine ayrılmış olup öğretmen cevapları kodlama yoluyla belirlenerek yukarıdaki tablo oluşturulmuştur. İletişim kategorisi altında Türkçeyi az bilme ya da hiç bilmeme (14), sınıf içi iletişim eksiğinin olması (5), aile içinde anadil konuşmanın olması (2) ve kamuoyu yönlendirmelerinin olması (3); Uyum kategorisi altında, kültür farklılığının olması (3), sosyal uyum sağlayamama (3), sınıf içi uyruk farklılığının oluşması (3), derse adapte olamama durumunun oluşması (3); Müfredat kategorisi altında, kazanımların yetişmemesi (6); Sınıf yönetimi kategorisi altında, sınıf yönetiminin zorlaşması (5), sınıf içi gruplaşmaların olması (8), suçlu ilan edilmeleri (1); ekonomi kategorisinin altında, maddi sıkıntıların olması (1) dezavantajlar teması altında öğretmenlerin verdiği cevaplardan oluşturulan kodlamalar ve bu kodlamalardan kaç katılımcının bahsettiği sonuçları bu şekilde olmuştur.

İletişim

Hiç şüphe yok ki eğitim öğretimin en önemli parçası eğitim öğretimin paydaşlarının birbiri ile olan iletişim kanallarıdır. Çünkü iletişim eşgüdüm sağlamanın temel aracıdır. İletişim sürecinin iyi bir şekilde işlemediği örgütlerde iletişim kanallarında ortaya çıkabilecek aksaklıklar eğitim öğretim açısından sık sık çatışmaların yaşanmasına sebep olacaktır (Memduhoğlu & Yılmaz, 2014). Araştırmamızda da iletişim kanalları ile ortaya çıkan bu problemlere aşağıda bulgular hâlinde ve katılımcıların cevaplarından doğrudan alıntılar yapılarak yer verilmiştir.

Türkçeyi az bilme ya da hiç bilmeme başlığında; Ö-5 “Dil konusunda kendilerini tam ifade edemedikleri için bildiklerini de anlatamıyorlar. Bu yüzden iletişime geçmek bir şeyler öğretmek bizim için oldukça zor oluyor.” Ö-6 “Yeterince dil bilmeyenler diğer öğrenciler ile de kaynaşamıyorlar. Dersi anlamakta zorluk çekiyorlar, dolayısıyla derse karşı ilgileri az oluyor.” Ö-8 Çoğu mülteci öğrenci Türkçeyi tam olarak konuşamadığı kullanamadığı için anlamakta ve yazmakta zorlanıyorlar bu da akademik başarıları büyük oranda düşürüyor.” Ö-9 “Dil öğrenimi sıkıntı. Bir kişi sizin anlattığınız konuştuğunuz dili bilmiyor ise ona bırakın ders anlatmayı onunla normal bir şekilde iletişime geçmek bile mümkün olmuyor. Hal böyle olunca ders işlemesi bizim için çok zor oluyor. Dil eksikliği sosyal uyumu zorlaştırıyor.” Ö-12 “Dil bilmemesi ya da az bilmesi dersleri zorlaştırıyor. Vakit kaybına neden oluyor. Kazanımlar yetişmiyor.” Ö-14 “Ana dillerinden dolayı branş derslerinde ciddi zorluklar yaşanıyor.” Ö-15 “Dil bilmemeleri iletişim eksikliğine neden oluyor. Bu durum bizi derslerde

çok zorluyor. Arapça bildikleri ve konuştukları için kendi öğrencilerimiz huzursuzlanabiliyor.” Ö-16 “Dil bilmemesi en büyük dezavantaj. Bundan dolayı herkes kendi dilini konuşuyor ve gruplar oluşuyor. Öğrenciler kendi aralarında iletişime geçmiyor. Yabancı öğrencilere karşı olumsuz yaklaşımlar olup ikililiğe yol açıyor Ben biriyle aynı dili konuşamıyorsa onu istediğim hedefe nasıl ulaştıracağım.” Ö-18 “Sınıfımızda mülteci öğrenci sayısı Türk öğrenci sayısından fazla olduğu için dil anlamında sıkıntılar yaşıyoruz. Her ne kadar okula Türkiye’de başlamış olsalar da Türkçeleri çok zayıf o yüzden ciddi bir dezavantaj oluyor.” Ö-19 “Malumunuz eğitim öğretim Türkçe. Türkçeyi bilmeyenler açısından dersi anlamada sıkıntı yaşıyoruz. Bazı sınıflarda dil kaynaklı seviye farklılıkları oluyor. Bu da dersin işlenmesini zorlaştırıyor.” Ö-21 “Dil sorunu vardır. En büyük problemde budur. Dil sorunu çözülmüş olsa eğitim öğretimin önündeki en büyük engel çözülmüş olur diye düşünüyorum. Ailenin de burumda etkisi olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocuklar evlerinde anadillerini konuşunca Türkçe öğrenmeleri zorlaşıyor.” Ö-26 “Türkçeyi tam olarak öğrenemeyen öğrencilere ders anlatırken çok büyük sıkıntılar yaşıyoruz. Bu da sınıf ortamında eğitim öğretimi yavaşlatmaktadır.” Ö-28 “Öğrencilerin ana dillerinin farklı olması hem konuşmada hem derdini anlatmada hem de anlamada ciddi sıkıntılar oluşturmaktadır.” Ö-29 “Türkçe dilini öğrenmeye hevesli olmadıkları için anlamakta zorluk çekmekteyiz. Bu durum mülteci öğrencilerin derse olan ilgisini de azaltmaktadır. Türkçe öğrenmeye karşı duyarlı olmaları gerekmektedir.”

Sınıf içi iletişim eksikliğinin olması başlığında; Ö-2 “Sınıfta bu öğrenciler sadece kendi gruplarıyla iletişim halinde oluyor. Bizim öğrenciler ile iletişime pek geçtikleri söylenemez.” Ö-16 “...Sınıfta farklı uyruklu öğrenciler olunca herkes kendi dilini konuşuyor ve gruplar oluşuyor. Öğrenciler kendi aralarında iletişime geçmiyor.” Ö-18 “Sınıfta mülteci öğrenci sayısı Türk öğrenci sayısından fazla olunca sınıf içi iletişim oldukça kopuk.” Ö-22 “Kendi aralarında yabancı dille konuşmaları sınıf içi iletişimi olumsuz etkiliyor. Bu durum derslerin işlenişini sınıfın birlik beraberliğini de olumsuz yönde etkiliyor.” Ö-27 “Türkçe bilmemelerinden dolayı sınıf içi ve ders içi iletişim eksiliği oluyor.”

Aile içinde anadil konuşma başlığında; Ö-11 “Aile içinde anadil konuşmaları dil öğrenimini yavaşlatıyor. Çocuk aile etkisinde kaldığı için Türkçeyi öğrenmekte istemiyor.” Ö-21 “...Ailenin de burumda etkisi olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocuklar evlerinde anadillerini konuşunca Türkçe öğrenmeleri zorlaşıyor.”

Kamuoyu yönlendirmeleri başlığında; Ö-3 “Kamuoyu yönlendirmeleri hem bizim çocukları hem mülteci öğrencileri olumsuz etkilediği için sınıf içi iletişimi, ders işlenişini, sınıf içi birlik ve beraberliği olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum. Kamuoyunun bu

konularda daha hassas olması gerektiğini düşünüyorum.” Ö-9 “Kamuoyu yönlendirmeleri olumsuz sonuçlar doğurabiliyor. Basında çıkan haberlerin yaklaşımları, günümüz popüler iletişim aracı sosyal medya yaklaşımları öğrencilerimizi ciddi anlamda etkisi altına alabiliyor ve öğrenciler arasında huzursuzlukların oluşmasına neden oluyor.” Ö-13 “Kamuoyunun yaklaşımı eğitim öğretimi olumsuz yönde etkiliyor. Genellemeler çok fazla olduğu için öğrencinin, öğretmenin ve toplumun bakış açısını olumsuzlaştırıyor. Herhangi bir olumsuzlukta kabahatli ilan ediliyorlar. Bu durumda da öğrenciler gruplar oluşturuyor ve alan seçiminde öğrencinin yeteneğine uygun olan alana değil kendi grubunun bulunduğu alana yönelmesine neden oluyor.”

Uyum

Grup hâlinde yapılan etkinliklerde grup üyelerinin birbiri ile olan uyumu oldukça önemlidir. Birbiri ile uyumlu olan grupların genelde başarılı olduğu görülmektedir. Bu açıdan baktığımız zaman eğitim öğretim alanlarının kendi içinde bir uyum gerektirdiğini söylemek hiçte yanlış olmayacaktır. Araştırmamızda konuyla ilgili bulgular ve katılımcıların verdiği cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Kültür farklılığının olması başlığında; Ö-9 “...Parçalanmış ailelerden oluştukları için eğitim öğretim açısından sorunlu oldukları gibi kültürel açıdan da sorunlu oluyor. Burada parçalanmış aileden kastım eşlerini dostlarını yakın çevre ve akrabalarını geldikleri yerlerde bırakmış olmalarıdır.” Ö-24 “Dezavantaj oluşturmaktadır. Çünkü sınıflardaki öğrencilerimiz kendi kültürlerini unutmamış bizim kültürümüze adapte olamamıştır. Bu durum sınıftaki öğrencilerin eğitim öğretim hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.” Ö-25 “Kültürel farklılıklar maalesef bazı çatışmalara neden oluyor. Özellikle uyruk ve dil farklılığı öğrencilerin sınıfta kaynaşmasını engelliyor ve bu durum eğitim öğretim ortamını, sınıf bütünlüğü olumsuz yönde etkiliyor.”

Sosyal uyum sağlayamama başlığında; Ö-9 “Dil eksikliği sosyal uyumu zorlaştırıyor. Çocuk diğer arkadaşlarıyla aynı dili konuşamayınca onlarla sağlıklı bir arkadaşlık kuramıyor. Doğal olarak sınıftaki arkadaşlarıyla sosyalleşemiyor, birlik ve beraberlik kuramıyor sonuç olarak bu durum derslerine yansıyor.” Ö-10 “Dil, yaşam şekli, yaşam biçimi gibi durumların farklılık göstermesi çocukların birbiri ile kaynaşmasını engelliyor. Sınıf ortamında uyum problemi ortaya çıkarıyor.” Ö-23 “Dezavantaj oluşturmaktadır. Öğrencinin adaptasyon sağlayamaması ve müfredatın ağır gelmesi öğrenci açısından dezavantaj oluşturuyor. Çünkü kendilerini derse veremiyorlar artı olarak şunu söyleyebilirim okulumuzun çoğunluğu mülteci yani yabancı öğrenci olduğu için bizim eğitim sistemimize, kültürümüze, sosyal hayatımıza uyumlarını zorlaştırıyor.”

Sınıf içi uyruk farklılığının oluşması başlığında; Ö-2 “*Farklı uyruklara sahip olunması maalesef akran zorbalığının da görülmesine neden oluyor.*” Ö-9 “*Bir okulda uyruk farklılığı arttıkça eğitim öğretim ortamı daha da zorlaşıyor. Çünkü bu öğrenciler birçok anlamda birbirinden farklı oluyor. Dil, uyruk vb. durumların farklı olması sınıf içi birlik bütünlüğü bozduğu gibi derslerin işlenişini de olumsuz yönde etkiliyor.*” Ö-10 “*Sınıflarda uyruklara göre gruplar oluşturuyorlar. Sınıf ve okul birlikteliği sağlamakta zorlanıyoruz.*”

Derse adapte olamama başlığında; Ö-6 “*Dil bilmeyince dersi anlamıyorlar bunun sonucunda da derse karşı ilgileri az oluyor yani derse adapte olamıyorlar.*” Ö-7 “*Lise dengi okullarda çoğu öğrenci derse ilgilerinin olmamasından dolayı derse gelmemekte yani devamsızlık yapmaktadır.*” Ö-29 “*Mülteci öğrencilerin dil bilmemeleri derse olan ilgilerini de azaltıyor.*”

Müfredat

Özellikle öğretmenlerin eğitim öğretim açısından yaşadığı en büyük problemlerden bir tanesi ders süresinin az, işlenmesi gereken müfredat konularının fazla olmasıdır. Buna bağlı olarak yaşanan en büyük sıkıntılardan bir tanesi kazanımların yetişmemesi sorunudur. Sınıflarımızdaki farklılıkların kazanımların yetişmesini zorlaştırmaktadır. Buna bağlı olarak araştırmamızda bu bulgular ile ilgili verilen cevaplar katılımcıların verdiği cevaplardan doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Kazanımların yetişmemesi başlığında; Ö-8 “*Sınıfta mülteci öğrenci bulunması sınıf bütünlüğünü ve ders anlatımında konunun akışı bozmakta yavaşlatmaktadır. Bu durum müfredatın yavaş ilerlemesine, kazanımların yetişmemesine ve kazanımların iyi öğrenilmemesine neden olmaktadır.*” Ö-9 “*...Müfredat farklılıkları da kazanımların uygulanması ve yetişmesi açısından karşılaştığım en büyük problemlerin başında geliyor.*” Ö-10 “*Dil sorunu, uyum problemleri ve kültürel farklılıklar kazanımların yetiştirilmesi konusunda sıkıntılar çıkarıyor.*” Ö-12 “*Dil bilmemesi ya da az bilmesi dersleri zorlaştırıyor. Vakit kaybına neden oluyor. Kazanımlar yetişmiyor.*” Ö-23 “*Müfredatımızın mülteci öğrencilere ağır gelmesi bizlerinde ders işlenirken yavaşlamasına ve yıllık planlarımızın aksamasına neden olmaktadır.*” Ö-26 “*Türkçeyi tam olarak öğrenemeyen öğrencilere, ders anlatırken çok büyük sıkıntılar yaşıyoruz. Bu da sınıf ortamında eğitim öğretimi yavaşlatmaktadır. Dolayısıyla da kazanımlarımızın yetiştirilmesine engel oluyor.*”

Sınıf Yönetimi

Sınıf yönetiminin amacı, etkili öğretme ve öğrenme ortamını başarıyla sağlamaktır. Doğal olarak bu amaç gerçekleştirilirken sınıf yönetimi farklı unsurlardan etkilenmektedir.

Özellikle sınıf içi etmenler sınıf yönetiminde son derece önemlidir. Öğrenci özellikleri bunun en temel sebeplerinden biridir (Komisyon, 2014). Bu anlamda farklı özelliklere sahip öğrencilerin sınıflarda olması sınıf yönetimini etkilemektedir. Araştırmamızda konuyla ilgili katılımcıların verdiği cevaplardan yola çıkarak oluşturulan bulgular ve katılımcıların bu başlıklarla ilgili verdiği cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Sınıf yönetiminin zorlaşması başlığında; Ö-15 *“Dil eksikliği derslerde bizleri zorluyor ve sınıf yönetiminin zorlaşmasına neden oluyor. Kendi aralarında Arapça konuşmaları ve kamuoyunun olumsuz söylemleri sınıf içerisinde huzursuzluğa doğal olarak da sınıf disiplininin zorlaşmasına neden oluyor.”* Ö-17 *“Mülteci öğrencilerin olduğu sınıflarda disiplin sorunları daha fazla oluyor. Mülteci öğrenciler kendi aralarında anadillerini konuşunca öğretmenlerimiz ve Türk öğrencilerimiz arasında huzursuzluklara neden oluyor sınıf disiplini sağlamakta güçlük çekiyoruz.”* Ö-19 *“Bazı sınıflarda dil kaynaklı seviye farklılıkları oluyor. Bu da dersin işlenmesini zorlaştırdığı gibi sınıf yönetimini de zorlaştırıyor.”* Ö-20 *“Meslek dersi öğretmeni olarak benim derslerimde mülteci öğrencilerin ana dillerinin Arapça olmasından kaynaklı ders işlenişinde sıkıntı olmuyor. Ancak bizim kendi öğrencilerimiz Arapçayı bilmedikleri için onlar daha fazla sorun yaşıyor. Bu durumda ders işlenişinde kopukluk oluyor ve sınıf yönetimi benim için zorlaşıyor.”* Ö-24 *“Dezavantaj oluşturmaktadır çünkü sınıflardaki öğrencilerimiz kendi kültürlerini unutmamış bizim kültürümüze adapte olmamıştır bu durum sınıftaki öğrencilerin eğitimini olumsuz etkilemekte olup sınıfın disipline edilmesini zorlaştırmaktadır.”*

Sınıf içi gruplaşmaların olması başlığında; Ö-1 *“Sınıf içinde mülteci öğrencilerin olması gruplaşmalara neden olmaktadır. Güçlü olan grubun diğer gruba karşı akran zorbalıkları olmaktadır.”* Ö-2 *“Bazı dezavantajlar oluşturmaktadır. Örneğin, grup çalışmalarında mülteci öğrencilerin dışlanması, mülteci öğrencilerin sadece birbiriyle iletişim halinde olması sınıf için gruplaşmalara neden olmaktadır.”* Ö-8 *“Sınıfta mülteci öğrencinin bulunması sınıf bütünlüğünü bozuyor.”* Ö-10 *“Uyruklara göre gruplar oluşturuyorlar. Sınıf birlikteliğini olumsuz yönde etkiliyorlar.”* Ö-15 *“Kamuoyu yaklaşımlarının etkisiyle gruplaşmalar oluyor eğitim ortamı bozuluyor.”* Ö-16 *“Mülteci öğrencilerin Türkçe bilmemeleri buna bağlı olarak da konuşamamaları diğer öğrenciler ile iletişime geçmelerini engelliyor ve yabancı öğrenciye karşı olumsuz yaklaşımlar olup ikililiğe yol açıyor.”* Ö-22 *“Kendi aralarında gruplaşma ve yabancı dille konuşmaları büyük sorun oluşturuyor.”* Ö-25 *“Kültürel farklılıklar gruplaşmalara bunun sonucunda da maalesef bazı çatışmalara neden oluyor.”*

Suçlu ilan edilmeleri başlığında; Ö-13 *“Kamuoyu yaklaşımı eğitim öğretimi olumsuz etkiliyor. Genellemeler çok fazla olduğu için bakış açısını olumsuzlaştırıyor. Herhangi bir olumsuzlukta kabahatli olarak mülteci öğrenciler görülüyor.”*

Ekonomi

Diğer faktörler gibi maddi durumda bazen bireyler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bununla ilgili görüş bildiren bir katılımcımızın verdiği cevap “maddi sıkıntıların olması” kodlaması ile doğrudan alıntı yapılarak aşağıda verilmiştir.

Maddi sıkıntıların olması başlığında; Ö-9 *“...Ekonomik durumlarının zayıf olması hem okula hem sınıfa yansıyor. Bu durum derse olan ilgilerini daha da azaltıyor...”*

Avantajlar

Araştırmanın 1. Sorusuna verilen cevaplar avantaj ve dezavantaj temaları altında birleştirilmiştir. Avantaj teması altında kültür, iletişim, sınıf yönetimi, empati, ekonomi ve ders kazanımları kategorilerine ayrılmış olup öğretmen cevapları kodlama yoluyla belirlenerek yukarıdaki tablo oluşturulmuştur. Kültür kategorisi altında, farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması (8); iletişim kategorisi altında, yardımseverliğin artması (2), dil öğrenmeye katkı sağlaması (2), dil kurslarının açılması (1); sınıf yönetimi kategorisi altında, disiplin sorunlarının az olması (2); empati kategorisi altında, empati geliştirmesi (1); ekonomi kategorisi altında, picles projesi desteğinin olması (1); ders kazanımları kategorisi altında, meslek derslerinde kolaylık sağlaması (3) öğretmenlerin avantajlar teması altında verdiği cevaplardan oluşturulan kodlamalar ve bu kodlamalardan kaç katılımcının bahsettiği sonuçları şu şekilde olmuştur.

Kültür

Katılımcılarımızın verdiği cevaplar sonucu oluşturulan ‘kültür’ kategorisini ‘farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması’ kodlaması altında toplayarak katılımcılarımızın verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması başlığı altında; Ö-3 *“Kültürel anlamda olumlu katkılar sağlamıştır (dil, din, ırk vb.). Toplumlar arasında birlikteliği artırmıştır(deprem döneminde hep beraber hareket edilmiştir).”* Ö-5 *“Farklı kültürleri tanıyor olmaları bizim öğrenciler için güzel avantaj sağlıyor. Farklı kültür farklı dil bence olumlu etki bıraktı. Çocuklarımızın dünyayı tanıması, dünyanın büyüklüğünün farkına varması, farklı düşünce, farklı dil, farklı ırk vb. durumlara karşı daha saygılı anlayışlı birer öğrenciler olmalarında faydalı oldu.”* Ö-8 *“Aslında farklı kültürleri bir arada toplamak güzel olabilir. Sonuç olarak farklı kültür, gelenek, görenek öğrenmekte insan için ufuk açıcı roller*

oynatabiliyor.” Ö-10 “Kültür çeşitliliği açısından avantaj olabilir. Öğrencilerimizin farklı kültürlerle bakış açısını geliştiriyor. Bir bireyi dinine, diline, ırkına göre değerlendirmemeyi ancak ve ancak insan olarak değerlendirmeyi her öğrencimize olmasa da bir kısmına öğretiyor.” Ö-13 “...Farklı kültürler birbiriyle kaynaşması kendi çocuklarımızın iletişim becerilerini geliştirmesini önemli bir avantaj olarak görüyorum.” Ö-15 “Avantaj olarak kültürel farklılıklara sahip çıkma, benimseme ve öğrenme çabasının olduğu durumları görebiliyorum.” Ö-16 “Avantaj olarak farklı kültürleri tanımaya fırsat sağlıyor ama çok ciddi bir avantaj olduğunu düşünmüyorum.” Ö-27 “Farklı kültürleri tanımaları İslam kardeşliğini geliştirmesini bir avantaj olarak düşünebiliriz.”

İletişim

İletişim anlamında katılımcıların bazıları iletişimi dezavantaj olarak görürken (dezavantajlar kısmında detaylı bilgi verildi) bazı katılımcılarında mülteci öğrencilerin sınıflarında bulunmasını avantaj olarak gördüğü görülmektedir. İletişimdeki avantajlar yardımseverlik, dil öğrenmeyi sağlaması ve dil kurslarının açılması bulguları hâlinde ve katılımcıların verdiği cevaplardan doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Yardımseverlik başlığı altında; Ö-1 “Avantaj olarak savaştan geldikleri için ilk geldiği dönemlerde kendi öğrencilerimizin (Türk öğrencilerin) yardımseverliği artmıştı.” Ö-3 “...Toplumlar arasında birlikteliği artırmıştır(deprem döneminde hep beraber hareket edilmiştir).”

Dil öğrenmeyi sağlaması başlığı altında; Ö-2 “İmam hatip lisesinde Arapça ve Kur’an-ı Kerim derslerinde mülteci öğrenciler sınıftaki diğer arkadaşlarına dil desteği sağlamaktadır.” Ö-10 “...Dil anlamında sağlayabilir. Farklı diller öğrenmesi açısından. Dil öğrenmek isteyen öğrencilerimiz farklı uyruktan gelen öğrencilerimizden faydalanabiliyor.”

Dil kursları başlığı altında; Ö-11 “Devlet dil kursu veriyor. Dil öğretimi yapıyor. Türk çocukları ile okudukları için eğitimleri kolay oluyor ve Türkçeyi daha rahat öğreniyorlar.”

Sınıf Yönetimi

Sınıflarında mülteci öğrenciler bulunan katılımcılarımızın büyük kısmı sınıf yönetiminde dezavantajlar doğurduğunu düşünse de (dezavantajlar kısmında daha geniş bilgi verildi) çok az katılımcının sınıf yönetiminde mülteci öğrencilerin bulunmasını avantaj olarak gördüğü görülmektedir. Sınıf yönetimi ile oluşturulan “disiplin sorunları az” bulgusu ve katılımcıların verdiği cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Disiplin sorunları az başlığı altında; Ö-3 *“Cinsiyetçi bir yaklaşım sergilediğimden değil ama sınıf yönetimi konusunda mülteci olan kız öğrencilerin olduğu sınıfların sınıf yönetimi çok daha kolay oluyor. Zaten buna sadece mülteci olarak bakmıyorum. Kız öğrenciler daha ılımlı daha sorunsuz bir sınıf ortamı oluşturuyor. Kendi derslerim açısından mülteci öğrenciler sınıf kurallarına daha iyi uyum sağlıyor.”* Ö-5 *“Sınıflarımızın en efendi öğrencileridir. Şimdiye kadar mülteci öğrenciler il ilgili sınıf yönetimini zora sokacak hiçbir sıkıntı yaşamadım.”*

Empati

Bireyin kendini diğer bireyin yerine koyarak, onun gibi hissederek düşünmesidir. Böylece olayların analizi, problemlerin anlaşılması ve çözümü, çevreyi anlama, etkili iletişim becerisini kazanma gibi yetenekler gelişir. “onun gibi bakmak”, “onun gibi hissetmek ve düşünmek” gibi süreçlere dayanır (Oktaylar, 2013). Araştırmamızda bu anlamda katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda oluşturulan “empati geliştirme” bulgusu ve katılımcımızın verdiği cevap doğrudan alıntı yapılarak aşağıda verilmiştir.

Empati geliştirmesi başlığı altında; Ö-26 *“Özellikle savaş bölgesinden gelen öğrenciler ile bizim öğrenciler aynı ortamda yaşarken savaş bölgesindeki insanların çektikleri sıkıntı ve zorlukları birebir mülteci öğrencilerden dinliyorlar onların yaşadıkları sıkıntıları daha iyi anlıyorlar ve bizim öğrencilerin Şükretmelerine sebep oluyorlar ve böylece derslerini daha iyi çalışıyorlar tabii bu durum tüm öğrenciler için geçerli değil. Yani bazı öğrencilerimizin empati yapma yönlerinin gelişmesine vesile oluyorlar.”*

Ekonomi

Maddi anlamda okulunda belli sayıda mülteci öğrencisi bulunan okullara Pictes projesi kapsamında destek verildiği görülmektedir. Konuyla ilgili oluşturulan bulgular ve katılımcımızın verdiği cevap doğrudan alıntı yapılarak aşağıda verilmiştir.

Pictes projesi desteğinin olması başlığı altında; Ö-9 *“Pictes¹ adlı sosyal uyumu sağlama projesi uygulanıyor. Okulumuzun ihtiyaçları karşılandığı gibi bu proje kapsamında uygulanan kurslarda bizlerde görev alıyoruz. Maddi anlamda faydalı olabiliyor.”*

¹ «Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi» projesi Milli Eğitim Bakanlığı ile AB Türkiye Delegasyonu arasında «Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler için Mali İmkân» anlaşması (FRIT) çerçevesinde imzalanan sözleşme ile Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine entegrasyonunda Milli Eğitim Bakanlığının faaliyetlerini desteklemeyi amaçlayan bir projedir. Proje süresi 2 yıl ile sınırlıdır ve faaliyetler 03.10.2016 tarihi itibarıyla başlamıştır. Bakanlığımız proje kapsamında doğrudan hibelendirilmiştir.

Ders Kazanımları

Araştırmanın yapıldığı okul türleri içinde İmam-Hatip liselerinin fazla olması “ders kazanımları” ile ilgili olumlu görüşlerin çıkmasında oldukça önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu durumu avantaj olarak gören öğretmenlerin hepsi İmam-Hatip liselerinde görev yapan “meslek dersleri öğretmenleri” olmuştur. Katılımcılarımızın konuyla ilgili verdiği cevaplar doğrudan alıntı yapılarak ve ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir.

Meslek derslerinde kolaylık sağlaması başlığı altında; Ö-4 “...Hatta imam hatip liselerinde meslek derslerinde olumlu katkılar sunmaktadırlar. Örneğin çocukların anadili Arapça olduğu için Arapça derslerinde ve Kur'an-ı Kerim derslerinde dersin işlenişi, akışı, düzeni anlamında benim için ciddi kolaylıklar sağlamaktadır.” Ö-14 “Meslek derslerinde anadillerinden dolayı avantajlı görüyorum. Konuları öğrenmeleri kolay, ders işlenişi kolay oluyor. Son dönemlerde gelen öğrencilerin dil eğitimi iyi olduğu için daha iyi oluyor uyum sağlıyorlar.” Ö-20 “Ben meslek dersi öğretmeniyim o yüzden benim derslerimde kendi anadillerinden eğitim aldıkları için kazanımları daha iyi öğrenebiliyorlar ve bu durum derse katılımlarını artırıyor.”

Tablo 5. Soru Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Kolaylıklar Sağlamakta mıdır? Bu Kolaylıklar Nelerdir?

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar	Frekans
Mülteci öğrencilerin eğitim öğretim açısından sağladığı kolaylıklar	Dil desteği sağlaması	Meslek derslerine katkısı oluyor	Ö-2, Ö-3, Ö-4, Ö-10	4
	Kültürel farklılıkları öğretmesi	İran uyruklular olumlu katkı sağlıyor	Ö-10	1
		Kültürel çeşitlilik oluyor	Ö-3, Ö-10, Ö-11, Ö-27, Ö-28	5
	Derse ilgiyi artırması	Hazırbulunuşluğa olumlu katkısı oluyor	Ö-4, Ö-15	2
		Motivasyonu artırıyor	Ö-10, Ö-26, Ö-29	3

Mülteci öğrencilerin eğitim öğretim açısından sağladığı kolaylıklar

Araştırmanın 2. Sorusundaki tema “mülteci öğrencilerin eğitim öğretim açısından sağladığı kolaylıklar” olarak belirlenmiştir. Bu tema altında dil desteği sağlaması, kültürel farklılıkları öğretmesi ve derse ilgiyi artırması kategorileri belirlenmiştir. Dil desteği kategorisinde meslek dersleri; kültürel farklılıkları öğretmesi kategorisinde İran uyruklular olumlu katkı sağlıyor ve kültürel çeşitlilik oluyor; derse ilgiyi artırma kategorisinde ise hazırbulunuşluğa olumlu katkı sağlıyor ve motivasyonu artırıyor kodları yer almaktadır. Meslek dersleri için 4, İran uyruklular için 1, kültürel çeşitlilik için 5, hazırbulunuşluk için 2 ve motivasyon için 3 olmak üzere öğretmenlerin “mülteci öğrencilerin eğitim öğretim

açısından sağladığı kolaylıklar” teması altında en fazla karşı karşıya kaldıkları durumlar olarak göze çarpmaktadır.

Dil Desteği Sağlaması

Katılımcılarımızdan ‘meslek dersleri öğretmenleri’ kendi dersleri adına mülteci çocukların olumlu katkılar sağladığını düşünmektedir. Katılımcılarımızın cevapları sonucunda oluşturulan bulgular ve katılımcılarımızın verdikleri cevaplar doğrudan alıntı yapılarak aşağıda verilmiştir.

Meslek dersleri katkısı oluyor başlığı altında; Ö-2 “ *Evet sağlamaktadır. İmam hatip lisesinde Arapça ve Kur’an-ı Kerim derslerinde mülteci öğrenciler sınıftaki diğer arkadaşlarına dil desteği sağlamaktadır. Yani onların bu dersleri daha iyi öğrenmelerine yardımcı olmaktadır.*” Ö-3 “*Arapça derslerinde dersin işlenişi daha kolaylaşmıştır.*” Ö-4 “*Arapça ve Kur’an-ı Kerim gibi derslerde mülteci öğrencilerin hazırbulunuşlukları dersin işlenişi ve akran paylaşımı yönünden kolaylık sağlamaktadır.*” Ö-10 “*Dil anlamında sağlayabilir. Farklı diller öğrenmesi açısından olabilir.*”

Kültürel Farklılıkları Öğretmesi

Araştırmaya katılan bir öğretmenimiz İran uyruklu mülteci öğrencilerin olumlu yanlarından bahsetmiştir. Bu öğrencilerin değerlendirilmesi gerektiğini, bu öğrencilerden olumlu katkılar alınabileceğini ve bu öğrencilere sahip çıkılması gerektiğini söylemiştir. Bazı katılımcılarımızın da mülteci öğrencilerin sınıflarında olmasını kültürel çeşitlilik (zenginlik) olarak görmektedirler. Katılımcılarımızın verdiği cevaplar doğrudan alıntı yapılarak ve ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir.

İran uyruklular olumlu katkı sağlıyor başlığı altında; Ö-10 “*İranlıların bilgi ve kültür seviyesinin yüksek olması öğrencilere güzel örnek oluşturuyor. Kendi öğrencilerimizi ve varsa diğer uyruktan gelen öğrencileri derse karşı kendini geliştirmeye karşı güdüleyebiliyor. Bu öğrencilerin birden fazla alanda kendilerini geliştirdiğini, başarılı olduğunu söyleyebilirim. Ancak özellikle bu şekilde olan öğrencilerin ilk fırsatta yurt dışına (özellikle Avrupa) gittiğini gözlemliyoruz.*”

Kültürel çeşitlilik oluyor başlığı altında; Ö-3 “*Kültürel anlamda olumlu katkılar sağlamıştır (dil, din, ırk vb.). Toplumlar arasında birlikteliği artırmıştır(deprem döneminde hep beraber hareket edilmiştir).*” Ö-10 “*...Kültürel çeşitliliği sağlamak açısından sağlayabilir. Öğrencilerimizin yeni insanlar farklı diller tanıması açısından önemli olduğunu düşünüyorum.*” Ö-11 “*Bizim öğrenciler için farklı kültürleri tanımayı anlamayı insana insan olduğu için yaklaşmayı gibi değerleri öğrenebiliyorlar.*” Ö-27 “*Farklı kültürleri tanımaları*

İslam kardeşliğini geliştirmesini bir avantaj olarak düşünebiliriz.” Ö-28 “ Etkileşim artmakta değişik örnekler ortamı zenginleştirilmektedir.”

Derse İlgiyi Artırması

Araştırmaya katılan öğretmenlerimizin sınıflarındaki mülteci öğrencilerinden özellikle başarılı ve çalışkan olan öğrencilerin kendi öğrencilerimize veyahut varsa diğer uyruktan olan öğrencilere olumlu katkılar sağlayabildiklerinden bahsetmişlerdir. Bununla ilgili oluşturulan bulgular ve katılımcılarımızın verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Hazırbulunuşluğa olumlu katkı yapması başlığı altında; Ö-4 *“Arapça Kur‘ an-ı Kerim vb. derslerde mülteci öğrencilerin hazırbulunuşlukları dersin işlenişi ve akran paylaşımı yönünden kolaylık sağlamaktadır. Ö-15 “Meslek derslerinde eğitim dili Arapça olduğu için mülteci öğrencilerin anadili Arapça olduğu için bu dersleri öğrenmeleri çok kolay oluyor. Derslerin işlenişi, sınıf ortamı zevkli ve katılımlı geçiyor.”*

Motivasyonu artırması başlığı altında; Ö-10 *“Öğrencilerimizi yabancı öğrenciler olarak ayıracaksak yabancı öğrencileri de kendi içinde uyruklara göre konuşmak faydalı olacaktır. Çünkü özellikle İran uyruklu yabancı öğrencilerin bilgi ve kültür seviyelerinin yüksek olması, birçoğunun birden fazla dil bilmesi, kendilerini gayet güzel yetiştirmiş olması bizim kendi öğrencilerimize rol model olmada güzel örnek oluyor ve bizim çocukların motivasyonlarının artmasını sağlıyorlar. O yüzden İran uyruklu öğrencileri ayrı değerlendirmek gerekiyor. Onlardan da gayet memnunum. Yalnız çok başarılı olanlar Türkiye’den göç edebiliyor. Bunların önüne geçilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Ö-26 “Mülteci öğrencilerden çok başarılı ve Türkçeyi anadili gibi öğrenen öğrenciler de var eğer böyle bir öğrencinin bulunduğu sınıf varsa bu sınıftaki diğer öğrencilere örnek olması mülteci öğrencinin başarılı olması bakımından katkısı var kısacası halk bizim öğrencileri halk arasında söylenen tabir ile ‘gaza getirme’ yani motivasyonlarını artırıcı etkide bulunma anlamında yarar sağlamaktadır.” Ö-29 “Türk öğrencilerin derse karşı olan ilgisini artırmada bazı mülteci çocuklar önemli katkı verebiliyor. Çünkü zorluk içinde yaşayan ailenin çocukları Türkçe dilini iyi öğrenip sınıfa dâhil olup ve derse karşı daha ilgili olunca bizim çocuklarda onlarla yarışmak adına derse karşı çok daha ilgili olabiliyorlar.”*

Tablo 6. *Soru Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunması İle Ortaya Çıkan Güçlükler İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?*

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar	Frekans
Mülteci öğrencilerin sınıflarda bulunması sonucu ortaya çıkan güçlükler karşı öneriler	İletişim	Dil kursları açılmalı	Ö-1, Ö-5, Ö-8, Ö-9, Ö-12, Ö-16, Ö-17, Ö-18, Ö-19, Ö-20, Ö-21, Ö-29	11
		Aileye dil eğitimi verilmeli	Ö-3, Ö-13, Ö-21	3
		Kamuoyu daha ılımlı olmalı	Ö-4, Ö-9	2
	Sosyal ve kültürel etkinlikler	Uyum programları yapılmalı	Ö-1, Ö-9, Ö-10, Ö-15, Ö-23, Ö-24, Ö-27	7
		Grup etkinlikleri yapılmalı	Ö-2, Ö-28	2
		Yardımlaşma sağlanmalı	Ö-14	1
		İnsani değerlere yönelik eğitimler verilmeli	Ö-20	1
	Planlama	Ayrı sınıflar oluşturulmalı	Ö-7, Ö-8, Ö-11, Ö-16, Ö-17, Ö-25	6
		Oransal dağılım yapılmalı	Ö-3, Ö-9, Ö-10, Ö-12, Ö-16, Ö-17, Ö-18, Ö-23, Ö-25, Ö-29	10
		Sınav sistemi düzenlenmeli	Ö-26	1

Mülteci öğrencilerin sınıflarda bulunması sonucu ortaya çıkan güçlükler karşı öneriler

Araştırmanın 3. Sorusunda tema olarak “Mülteci öğrencilerin sınıflarda bulunması sonucu ortaya çıkan güçlükler karşı öneriler” belirlenmiştir. Bu tema altında iletişim, sosyal ve kültürel etkinlikler ile planlama kategori olarak ön plana çıkmıştır. İletişim kategorisi altında, dil kursları açılmalı (11), aileye dil eğitimi verilmeli (3) ve kamuoyu daha ılımlı olmalı (2); sosyal ve kültürel etkinlikler kategorisinde, uyum programları yapılmalı (7), grup etkinlikleri yapılmalı (2), yardımlaşma sağlanmalı (1) ve insani değerlere yönelik eğitimler verilmeli (1); planlama kategorisinde ise ayrı sınıflar oluşturulmalı (6), oransal dağılım yapılmalı (10) ve sınav sistemi düzenlenmeli (1) kodlamaları oluşturulmuştur. “Mülteci öğrencilerin sınıflarda bulunması sonucu ortaya çıkan güçlükler karşı öneriler” teması altında öğretmenlerin verdikleri cevaplardan oluşturulan kodlamalar ve kodlamalardan kaç katılımcının bahsettiği verilmiştir.

İletişim

Araştırmaya katılanların en büyük problem olarak gördüğü iletişim ve yine çözümünde en büyük problem olan iletişim kanallarıyla çözülmesi gerektiği üzerinde durdukları görülmüştür. Bu konuyla ilgili olan bulgular ve katılımcılarımızın verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Dil kursları açılmalı başlığı altında; Ö-1 “Dil kursları açılabilir. Çünkü en büyük sorunun dil olduğunu düşünüyorum. Dil problemi çözülürse diğer problemlerin askeri düzeye ineceğini düşünmekteyim.” Ö-5 “Dil öğrenme ile ilgili mutlaka ekstra çalışmaların yapılması gerekir. Sadece okul ortamında değil sosyal hayatta da dil öğrenmeleri teşvik edilebilir.” Ö-8 “Türkçe konuşma, anlama ve yazma becerileri bizim öğrencilerimizle aynı olmadığı için başarıyı olumsuz olarak etkilemektedir. Bu yüzden planlı, programlı ve ciddi bir dil eğitiminden geçmeleri gerekmektedir.” Ö-9 “Dil sorunun mutlaka aşılması gerekli. Dil kursları açılabilir, çeşitli sanat, spor vb. faaliyetler düzenlenebilir.” Ö-12 “Dil öğrenimi artırılmalıdır. Öğrenciler okullara dağıtılmalıdır. Yani belli bir orana göre okullarda öğrenim görmeleri sağlanmalıdır. Örneğin okul mevcudunun %5 i kadar.” Ö-16 “İletişim dili eğitimi ve benzeri durumları artırılmalı, picles çalışması arttırılabilir. Ayı sınıflara veya ayrı okullara dağıtılabilirler. Gettolaşmayr² önlemek önemli olabilir.” Ö-17 “Sınıf dağılımında sayı sınırlaması getirilebilir. Şehirdeki okullara veya sınıflara sınırlı sayıda öğrenci yerleştirilebilir. Türkçe eğitimi okula gelmeden kurs tarzı ortamlarla daha iyi verilebilir.” Ö-18 “Okul ve sınıflarda bulunan mülteci öğrenci sayısı sınırlaması getirilebilir ve Türkçe eğitiminin belli seviyede olması zorunluluğu getirilebilir.” Ö-19 “... Türkçe yazma okuma ve anlama dersleri verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Ö-20 “Türkçe açısından desteklenmeleri gerekiyor öğrencilerin ırk ayrımı yapmadan insana insan oldukları için değer vermek gerektiği bilincinin kazandırılması gerektiğini düşünüyorum.” Ö-21 “Türkçe öğrenmenin belli bir seviyede zorunlu tutulması gerekiyor. Velilerin öğrencilerin eğitimine ilgili olmaları sağlanabilirse iyi olur.” Ö-29 “... İlk etapta Türkçe dilini iyi öğrenmeleri sağlanmalı daha sonra eğitim öğretim sistemine dâhil edilmeliler. Sınıflarda eşit sayıda olacak şekilde dağılım olmalıdır. Türk öğrencilerin çoğunlukla olduğu sınıflar içerisine eşit olarak dağıtılmalı.”

Aileye dil eğitimi verilmeli başlığı altında; Ö-3 “Aile ile diyaloglar artırılabilir. Yani aile ziyaretleri, okul içinde ve dışında ailenin de katılabileceği çeşitli etkinlikler düzenlenebilir. Öğrencileri okullara belli bir oranda dağıtmak daha mantıklı duruyor.” Ö-13 “Aile eğitimi artırılmalı, dil eğitimi önce aileye verilmelidir. Çocuk evde farklı bir dil

² Gettolaşma, belli bir topluluğun ekonomik, sosyal ve siyasi statüsü göz önünde bulundurularak, siyasi erk ya da baskın gruplar tarafından bir bölgede yaşamaya zorlanması olarak tanımlanabilir.

kullanınca okulda bu problem oluyor. Ailenin dil ve topluma adapte olma açısından ciddi bir şekilde desteklemesi gerekir. Türkçe bilenlerin ders başarıları da yüksek. Aile eğitimine dikkat ederek yerleştirilmeler yapılabilir.” Ö-21 “Türkçe belli bir seviyede zorunlu tutulması gerekiyor. Velilerin öğrencilerin eğitimine ilgili olmaları sağlanabilirse iyi olur. Velilerin öğrencilerinin eğitimine dâhil olabilmesinin yolu da ailelere de dil eğitimi verilmelidir.”

Kamuoyu daha ılımlı olmalı başlığı altında; Ö-4 “Basın ve sosyal medyanın oluşturduğu algı öğrencileri faşizanca yaklaşımlarda bulunmasına neden oluyor. Bu art niyetli yönlendirme sosyal sorunları da beraberinde getirme riski taşıdığını düşünüyorum. Daha insancıl ve objektif değerlendirmenin sosyal medyada yer alması doğru bilgilendirmenin yapılması bu muhtemel riski minimize edeceğini düşünmekteyim.” Ö-9 “...Kamuoyunun yönlendirmesine de dikkat edilmeli. Çünkü kamuoyundaki haberler söylemler gençlerimizi çok ciddi etkiliyor. Söylemlerin olumsuz olması çocuklarımızı da olumsuz etkiliyor. Bu durumda da mülteci öğrenciler ortama bir türlü dâhil olamıyor.”

Sosyal ve Kültürel Etkinlikler

Araştırmada eğitim öğretimin önemli bir unsuru olan sosyal ve kültürel etkinlikler ile ilgili katılımcılardan görüşler gelmiştir. Konu ile ilgili oluşturulan bulgular ve katılımcıların verdiği cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Uyum programları yapılmalı başlığı altında; Ö-1 “Uyum programları yapılabilir. Hem velilere hem öğrencilere sosyal, kültürel birlikteliği sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.” Ö-9 “Uyum okulları açılması faydalı olabilir.” Ö-10 “...Kültür entegrasyon çalışmaları yapılabilir. Kaynaştırma eğitimi verilebilir. Topluma, okula ve sınıf arkadaşlarına yönelik uyumu kolaylaştıracak eğitimler, aktiviteler vb. yapılabilir.” Ö-15 “Türklerin, Suriyelilerin kendi sınıflarında bulunmasını yadırgamalarını ortadan kaldırılmalı Türk öğrencileri mültecileri kabullenme etkinlikleri yapılmalıdır.” Ö-23 “Kültürlerin farklılığı ve farklılıklara saygı duyma konusunda ve bireysel farklılıkların farkındalığında olma gibi konularda hem öğrenci hem öğretmen gelişimi sağlanabilir ama çoğunluğu bir arada tutarak bu mümkün olmamaktadır.” Ö-24 “Ciddi bir adaptasyon eğitimi almaları gerekiyor.” Ö-27 “Adaptasyon ve entegrasyon kursları olmalı.”

Grup etkinlikleri yapılmalı başlığı altında; Ö-2 “Öğrencilerin birbirleriyle iletişimlerini artırıcı grup etkinlikleri (empati, farklılıklara saygı, yardımlaşma gibi) yapılabilir.” Ö-28 “Mülteci öğrenciler ile ilgili değişik zamanlarda etkinlikler yapılabilir. Yani sadece okul hayatı değil sosyal ve kültürel hayat çevresine de ulaşmak gerekir.”

Yardımlaşma sağlanmalı başlığı altında; Ö-14 “yardımlaşma yapılarak mülteci öğrencilerin kendilerini daha bizde hissetmeleri sağlanabilir. Öğrenciler benimsenmeli, ayırım yapılmamalı.”

İnsani değerlere yönelik eğitimler verilmeli başlığı altında; Ö-20 “...öğrencilerin ırk ayırımı yapmadan insana insan oldukları için değer vermek gerektiği bilincinin kazandırılması gerektiğini düşünüyorum.”

Planlama

Plan daha önceden alınmış bir karar olup örgütün gelecekteki tutum ve davranışlarının belirleyicisi konumundadır. Planlar belli bir süreyi kapsamakta ve örgütün bütün kaynaklarının işe koşulmasını gerektirmektedir. Bu anlamda planlar örgütte yapılan ve yapılacak olan işlerin şeklini ve doğasını örgütün koşullarını dikkate almak zorundadır (Memduhoğlu & Yılmaz, 2014). Bu bağlamda sınıflar oluşturulurken öğrencileri eğitim öğretim açısından etkileyen unsurların önceden ve koşullar göz önünde bulundurularak planlanması elzemdir. Bu bağlamda planlama ile ilgili oluşturulan bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Ayrı sınıflar oluşturulmalı başlığı altında; Ö-7 “Sınıflar ayrıca olursa anlamakta zorluk çeken öğrenciler olabiliyor daha basit anlatım ve dil geliştirmek için çalışılabilir.” Ö-8 “Mülteci öğrencilerin seviyelerine uygun özel sınıf ya da okullar olmalı.” Ö-11 “Dil, adet, gelenek görenekleri öğretebilmek adına ayrı bir sınıf veya okul ortamı hazırlanıp çocuklar hazırlanmalı.” Ö-16 “..Ayrı sınıflara veya ayrı okullara koyulabilir. Gettolaşmayı önlemek önemli olabilir.” Ö-17 “Sınıf dağılımında sayı sınırlaması getirilebilir şehirdeki okullara ve sınıflara sınırlı sayıda öğrenci yerleştirilebilir.” Ö-25 “Mülteci öğrencilerin sınıfları veya okulları ayrı olabilir. Direkt bizim öğrencilerle eğitim öğretime dâhil olmaları eğitim öğretim açısından hiç olumlu sonuçlar çıkarmıyor. En azından kendi aralarında eğitim alırlarsa –ki eğitim kendi dilleri ile olur- eğitim seviyeleri yükselmiş olur.”

Oransal dağılım yapılmalı başlığı altında; Ö-3 “..Öğrencileri okullara dağıtmak daha mantıklı duruyor.” Ö-9 “...Okullara 10-15 öğrenci şeklinde yaymak mantıklı olabilir. Yani okulun toplam mevcuduna göre oranlar belirlenip ona göre mülteci öğrenci alınmalı. Çok daha faydalı olacaktır.” Ö-10 “Kaynaştırma eğitimi yapılabilir. Yani bir okula o okulun mevcudunun belli bir oranı kadar gönderilebilir.” Ö-12 “Öğrenciler okullara dağıtılmalıdır. Yani belli bir orana göre okullarda öğrenim görmeleri sağlanmalıdır. Örneğin okul mevcudunun %5 i kadar.” Ö-16 “...ayrı sınıflara veya ayrı okullara koyulabilir.” Ö-17 “Sınıf dağılımında sayı sınırlaması getirilebilir şehirdeki okullara ve sınıflara sınırlı sayıda öğrenci yerleştirilebilir.” Ö-18 “Okul ve sınıflarda bulunan mülteci öğrenci sayısına sınırlama

getirilebilir.” Ö-23 “Çoğunluğu mültecilerden oluşan okulda görev yaptığım için sınıf içerisinde sürekli kendi aralarında ana dillerini konuşmaları ve benim onların konuşmalarını anlayamamam, kendilerini ifade etmek için Türkçe öğrenmeye gerek duymamaları sağlamakta. Bu yüzden Türk öğrencilerin daha çoğunlukta olması mültecilerin azınlıkta olması hem öğrenci hem de öğretmen için daha kolay adapte ve öğrenim kolaylığı sağlama olanağı sunacaktır.” Ö-25 “Sınıfları veya okulları ayrı olabilir.” Ö-29 “...daha sonra eğitim öğretim sistemine dâhil edilmeliler sınıflarda eşit sayıda olacak şekilde dağılım olmalıdır Türk öğrencilerin çoğunlukla olduğu sınıflar içerisinde eşit olarak dağıtılmalı.”

Sınav sistemi düzenlenmeli başlığı altında; Ö-26 “Mülteci öğrencilerin oluşturduğu en büyük sıkıntılardan bir tanesi de 12. sınıfta ortaya çıkıyor. Çünkü mülteci öğrenciler YÖS’e girerek tıp, mühendislik vb. alanlara temel matematik çözerek giriyorlar. Bizim öğrenciler ise aynı alanlara lise 1, 2, 3, 4’ ün matematik, fizik, kimya, biyoloji, Türk dili ve edebiyatı, tarih, coğrafya gibi derslerinin tamamından sorumlu olarak sınava giriyorlar ve tıp, mühendislik vb. bölümleri kazanmaya çalışıyorlar. Bu durumdan haberdar olan kendi öğrencilerimiz eşit adil şartlarda sınava girmek istediklerini beyan ediyorlar. Yaşanan bu durumdan dolayı üniversiteye giriş sınav sisteminin adaletli bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Tablo 7. Soru Sınıfınızda Mülteci Öğrencilerin Bulunmasının Eğitim Öğretime Olumlu Katkıları Sağlaması İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar	Frekans
Mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkıları sağlama için öneriler	Toplumsal çalışmalar	Toplumsal kaynaşma sağlanmalı	Ö-1, Ö-4, Ö-13, Ö-14, Ö-15	4
		Sosyal-Kültürel çalışmalar yapılmalı	Ö-2, Ö-5, Ö-12, Ö-23	4
		Ailelere ayrı çalışmalar yapılmalı	Ö-3, Ö-11, Ö-21	3
		Maddi destek sağlanmalı	Ö-15, Ö-16, Ö-26, Ö-28, Ö-29	5
	Bireysel çalışmalar	Hoşgörü öğretilmeli	Ö-8, Ö-25	2
		Psikolojik destek sağlanmalı	Ö-9	1
		Empati öğretilmeli	Ö-27	1
		Önyargılar kırılmalı (öğretmen, öğrenci)	Ö-14, Ö-15	2
		Meslek edinme kursları olmalı	Ö-13	1
	Eğitim öğretim çalışmaları	Başarılı öğrenciler değerlendirilmeli	Ö-10, Ö-11, Ö-14	3
		Dil eğitimleri yapılmalı	Ö-2, Ö-7, Ö-9, Ö-13, Ö-16, Ö-17, Ö-18, Ö-21, Ö-24	9
		Oransal dağılım olmalı	Ö-3, Ö-15, Ö-23	3

Öğretmenlerden, mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkıları sağlama için öneriler

Araştırmanın 4. Sorusunda tema olarak “mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkılar sağlaması için öneriler” belirlenmiştir. Toplumsal çalışmalar, bireysel çalışmalar ve eğitim öğretim çalışmaları başlıkları adı altında ise bu tema kategorileştirilmiştir. Toplumsal çalışmalar kategorisi altında, toplumsal kaynaşma sağlanmalı (4), sosyal-kültürel çalışmalar yapılmalı (4), ailelere ayrı çalışmalar yapılmalı (3) ve maddi destek sağlanmalı (5); bireysel çalışmalar kategorisi altında, hoşgörü öğretilmeli (2), psikolojik destek sağlanmalı (1), empati öğretilmeli (1), önyargılar kırılmalı (2) ve meslek edinme kursları olmalı (1); eğitim öğretim çalışmaları kategorisinde, başarılı öğrenciler değerlendirilmeli (3), dil eğitimleri verilmeli (9) ve oransal dağılım sağlanmalı (3) başlıkları oluşturulmuştur. “Mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkılar sağlaması için öneriler” teması altında öğretmenlerin verdikleri cevaplar ve kodlamalardan kaç katılımcının bahsettiği yukarıda belirtilmiştir.

Toplumsal Çalışmalar

Eğitimin önemli paydaşlarından bir tanesi de paydaşların hep birlikte hareket etmesidir. Bu açıdan bakıldığında zaman sorunların önüne geçilebilmesinin önemli bir adımı da bu paydaşlara yönelik çeşitli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Toplumsal çalışmalar ile ilgili bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Toplumsal kaynaşma sağlanmalı başlığı altında; Ö-1 “Veliler ile topluma uyum çalışmaları yapılmalı. Daha sonra öğrenciler olumlu katkı sunacaktır.” Ö-4 “Kültür farklılıklarını zenginlik olarak görmek hem kendi öğrencilerimize hem mülteci öğrencilere bunun ne kadar değerli olduğunu öğreterek toplumsal birlikteliğin, kaynaşmanın sağlanması gerekir.” Ö-13 “Resmi bayramlarda rol almaları sağlanmalıdır. Çünkü kültürümüzü öğrenmenin bir diğer yolu resmi bir şekilde kutlaması yapılan değerlerimize hakim olmaları ve onları benimsemeleridir. Toplumsal huzurun sağlanmasında bir diğer faktör de medyadır. Medya yaklaşımı ılımlaştırılmalı. Milyonlarca insanın izlediği programlar, okuduğu gazeteler, takip ettiği sosyal medya hesaplarının konuşmaları, haberleri, paylaşımları çocuklarımızı ciddi bir şekilde etkiliyor. Bu durum ise okul ve sınıf ortamına yansıyor.” Ö-14 “Zamanla beraber bize daha fazla uyum sağlıyorlar. Zamana bırakmak gerekir.” Ö-15 “...hem öğrenci hem de öğretmenler için uyum çalışmaları yapılmalı.”

Sosyal-Kültürel çalışmalar yapılmalı başlığı altında; Ö-2 “Kültürel etkinlikleri tanıtıcı çalışmalar yapılabilir (örneğin okullarda yapılan kermeslerde yemek kültürlerinin tanıtılması). Ö-5 “Sosyal ve kültürel açıdan desteklenmeleri gerekiyor. Türkiye’ nin kültürüne ayak uydurması için sosyal yaşam biçimlerimize de alışmaları gerekiyor.” Ö-13 “...Sosyal faaliyetlere katılım konusunda çekiniyorlar bunun kırılması gerekir, resmi bayramlarda rol

almaları sağlanmalı sadece akademik yani okul ortamından ziyade şehirde olan etkinliklere de yönlendirilmeliler.” Ö-12 “Farklı kültürleri iyi değerlendirmek gerekir. Kendi öğrencilerimizin kültürlere uyumu kolaylaşır. Mesleki anlamda avantaj yok.” Ö-23 “Kültürlerin farklılığı ve farklılıklara saygı duyma konusunda ve bireysel farklılıkların farkındalığında olma gibi konularda hem öğrenci hem öğretmen gelişimi sağlanabilir ama çoğunluğu bir arada tutarak bu mümkün olmamaktadır.”

Ailelere ayrı çalışmalar yapılmalı başlığı altında; Ö-3 “Aile ile diyaloglar artırılarak hem ailelerin de bu ülkenin bir parçası olduğu anlayışı hakim kılınarak hem de eğitim öğretim içinde yer alması sağlanabilir.” Ö-11 “Ailelerin de eğitim öğretime dâhil edilmesi için sosyal, kültürel vb. faaliyetlerin ailelere de yapılması gerekir.” Ö-21 “Velilerin mutlaka eğitim öğretime ilgilerinin artırılması, çocuklarıyla ilgilenmeleri açısından çeşitli sosyal, kültürel vb. eğitimler verilmelidir.”

Maddi destek sağlanmalı başlığı altında; Ö-15 “Mülteci öğrencilerin ekonomik durumlar sosyal çevrelerinin oluşmasına buda belli bir bölgede yoğunlaşmasına neden oluyor. Belli bir bölgede mahallede toplanmalarını engellemek için ekonomik anlamda iyileştirilmeleri gerekiyor.” Ö-16 “Pictes projesi kapsamını genişletilip hem mülteci öğrenciler hem aileleri daha fazla yararlanabilir.” Ö-26 “Mülteci öğrencilerimize çeşitli yardımlar yapılıyor. Bu yardımlar yapılırken daha dikkatli olunması gerekiyor. Bizim öğrencilerimiz bunları gördüğü zaman bu öğrencilere karşı daha olumsuz bakış açısı oluşturmaya başlıyor. O zaman da sınıf içi problemler oluşturabiliyor.” Ö-28 “Mülteci öğrencilerin bulundukları yerdeki imkânları çok iç açıcı değil. Bundan dolayı maddi anlamda teşvikler vererek daha iyi konuma gelmeleri sağlanabilir.” Ö-29 “Yaşam daha iyi hale getirilmesi gerekir mülteci çocuklar içinde çok zeki olanları var ancak maddi anlamda geçinmekte zorlandıkları için derse adapte olmakta zorlanıyorlar.”

Bireysel Çalışmalar

Eğitim öğretim ortamlarının gelişmesinde, başarıya ulaşmasında bireysel yaklaşımlarda son derece önem arz etmektedir. Bu bağlamda oluşturulan bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Hoşgörü öğretilmeli başlığı altında; Ö-8 “Kendi öğrencilerimize farklı kültürlere karşı hoşgörü olmayı öğretebiliriz.” Ö-25 “Kültüre hoşgörü kazandırıcı sosyal etkinlikler düzenlenebilir.”

Psikolojik destek sağlanmalı başlığı altında; Ö-9 “...Psikolojik sağlamlık konusunda da desteğe ihtiyaçları var. Kendilerini dışlanmış hissediyorlar. Bu durum sosyal, okul, sınıf hayatlarına yansıdığı gibi ders başarılarına da yansımaktadır.”

Empati öğretilmeli başlığı altında; Ö-27 “Empati yapmayı öğretmeliyiz. Hem öğretmenlerimize hem öğrencilerimize hem de topluma öğretmeliyiz.”

Ön yargılar kırılmalı başlığı altında; Ö-14 “Zeki öğrencilerin değerlendirilmeleri sağlanmalı zamanla beraber bize daha fazla uyum sağlıyorlar ötekileştirmeden topluma uyum sağlamalı. Çocukları dışlayarak bir yere varamayız. Bundan dolayı onları farklı görmekten bizden değillermiş gibi davranmaktan vazgeçilmeli, kabullenilmeliler.” Ö-15 “...hem öğrenciler hem de öğretmenler için uyum çalışmaları yapılmalı siyasi görüşleri sınıflara yansıtılmaması bizim çocuklar olarak görmek gerekiyor.”

Meslek edinme kursları yapılmalı başlığı altında; Ö-13 “Meslek edindirme kursları yapılmalıdır. Çünkü bu çocukların bu ülkede geleceğe dair beklentileri olmalıdır. Birçoğu okumakta zorlanıyor eğitim öğretim hayatını ya bırakıyor ya da herhangi bir sonuç elde edemiyor. Meslek edinme kursları sayesinde geleceğe bir umutla bakarsa topluma da kazandırmış oluruz.”

Eğitim Öğretim Çalışmaları

Mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkılar sağlayabilmeleri adına eğitim öğretim çalışmalarının da yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda konuyla ilgili oluşturulan bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Başarılı öğrenciler değerlendirilmeli başlığı altında; Ö-10 “İran uyruklular çok başarılı. Kendilerini geliştirmişler. Bu öğrencileri kaybetmemek gerekir.” Ö-11 “Başarılı olan öğrencilerin farklı şekilde değerlendirilmesi uygun olur. Örneğin fen liselerinde eğitim alabilmeleri gerekiyor. Aksi halde fırsatını buldukları ilk anda başka ülkelere gidiyorlar.” Ö-14 “Zeki öğrencilerin değerlendirilmeleri sağlanmalı.”

Dil eğitimleri yapılmalı başlığı altında; Ö-2 “...Arapça konuşma kulüpleri yapılarak o kulüplere aktif rol almaları sağlanırsa arkadaşlarının dil becerilerinin gelişmesinde fayda sağlayabilirler.” Ö-7 “Türkçeyi öğrenmeleri için çaba sarf edilmeli. Ekstra kurslar verilmeli ve sosyal hayatta Türkçe konuşması için çalışmalar yapılmalıdır.” Ö-9 “Her şeyden önce dil eğitimi ağırlıklı başlanmalı eğitimlerine. Öğrenciler okul öncesi eğitimi iyi almalı.” Ö-13 “...dil eğitimi ciddi anlamda öğrenciye artırılmalı. Çünkü dil öğrenmeleri Türkçe konuşabilmeleri bizim öğrencilerin bakış açısını yumuşatıyor.” Ö-16 “dil eğitimi iyileşirse sınıfa da olumlu katkı sağlayacaktır.” Ö-17 “öğrencinin ve ailesinin zorunlu olarak iyi

seviyede Türkçe eğitimi alması gerekir.” Ö-18 “yok almaları gerekiyor ve Türkçe de belli bir seviyenin üzerinde olmaları ancak olumlu katkı sağlayabilir.” Ö-21 “Mülteci öğrencilerin okullara kayıtlarının yapılması için Türkçeyi iyi öğrenmeleri gerekmekte olup belli bir seviye zorunluluğu getirilmelidir.” Ö-24 “Türkçe ve Türk kültürünü, eğitim sisteminin çok ama çok iyi öğretilmesi gerekiyor.”

Oransal dağılım olmalı başlığı altında; Ö-3 “Öğrencileri okullara dağıtmak daha mantıklı duruyor. Okullara belli bir sayıda ya da oranda kayıt alınırsa mülteci öğrencilerin okul hayatına adapte olması toplumsal kuralları öğrenmesi daha kolay olacaktır.” Ö-15 “...ülkeye dengeli bir şekilde dağıtılmalı ekonomik durumlar sosyal çevrelerin oluşmasına bu durum belli bir bölgede yoğunlaşmasına sebebiyet veriyor.” Ö-23 “Bulunduğumuz okulda mülteci sayısı çok fazla. Neredeyse okulun tamamı mülteci öğrenciden oluşuyor. Bu gerçekten eğitim öğretime ciddi anlamda ket vuruyor. Buna çözüm okullara belli bir oran düşecek şekilde dağıtılmalıdır.”

Görüşme Formları Sonucunda Okul İdareci Görüşlerine Yönelik Bulgular

Tablo 8. Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Avantaj veya Dezavantaj Oluşturmakta mıdır? Varsa Bunlar Nelerdir?

Tema	Kategori	Kodlar	Katılımcılar	Frekans
Dezavantajlar	Okul yönetimi	Disiplin sorunları olması	İ-1, İ-8, İ-10, İ-11, İ-13, İ-16, İ-17, İ-18	8
		Devamsızlık	İ-3, İ-4, İ-6, İ-7, İ-9, İ-12, İ-16	7
	Okul atmosferi	Aile kaynaklı yaşanan sorunlar	İ-4, İ-5, İ-9, İ-13, İ-16, İ-18	6
		Adapte olamamaları	İ-11, İ-18	2
		Dil kaynaklı yaşanan sorunlar	İ-3, İ-5, İ-8, İ-12, İ-13, İ-14, İ-15, İ-16, İ-18	9
Avantajlar	Okul yönetimi	Maddi kaynak sağlaması	İ-3, İ-4, İ-7, İ-12, İ-18	5
		Disiplin sorunlarının az olması	İ-2, İ-7, İ-9, İ-12	4
		Okulun varlığını devam ettirme	İ-4, İ-12	2
	Okul atmosferi	Kültürel zenginlik olması	İ-1, İ-10, İ-11, İ-13	4
		Bizim öğrencilerin motivasyonunu artırabiliyor	İ-6, İ-7	2

Okul idarecilerinden, mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkılar sağlaması için önerileri

Dezavantajlar

Araştırmanın 1. Sorusunda tema olarak dezavantajlar ve avantajlar olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Dezavantajlar teması ise okul yönetimi ve okul atmosferi olarak iki ayrı kategoriye ayrılmıştır. Okul yönetimi kategorisinde disiplin sorunları olması (8) ve devamsızlık (7) kodlamaları yapılmıştır. Okul atmosferi kategorisinde ise aile kaynaklı yaşanan sorunlar (6), adapte olamamaları (2) ve dil kaynaklı yaşanan sorunlar (9) kodlamaları yapılmıştır. Avantajlar temasında ise okul yönetimi ve okul atmosferi diye 2 kategoriye ayrılmıştır. Okul yönetimi kategorisi maddi kaynak sağlaması (5), disiplin sorunlarının az olması (4) ve okulun varlığını devam ettirme (2) kodlamaları yapılmıştır. Okul atmosferi kategorisinde kültürel zenginlik olması (4) ve bizim öğrencilerin motivasyonunu artırabiliyor (2) kodlamaları yapılmıştır.

Okul Yönetimi

Okulun amaçlarına ulaşması için okulun iyi örgütlenmesi ve etkili yönetimi ile mümkündür. Okul yönetiminde rol oynayan iç öğelerde okul yöneticileri ve öğretmenler gelmektedir (Memduhoğlu & Yılmaz, 2014). Mülteci öğrencilerin bulunduğu okullarda okul yönetimi farklı sorunlarla farklı durumlarla karşı karşıya gelebilmektedir. Karşılaşılan bu durumlara araştırmamız sonucunda ulaşılmış, ulaşılan bulgular ve katılımcıların verdiği cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Disiplin sorunları olması başlığı altında; İ-1 “Okul kurallarına uymada güçlük yaşıyor yabancı öğrenciler. Doğal olarak da az ya da çok disiplin sorunlarıyla karşılaşıyoruz.” İ-8 “Farklı kültürdeki öğrencilerin bir arada bulunması ufak tefek sorunlara yol açıyor. Okul disiplini açısından sorunlar olabiliyor.” İ-10 “İrkçilik gibi durumlar oluyor çatışma ve huzursuzluk oluyor. Okul disiplinini bozuyor.” İ-11 “...Farklı eğitim düzeylerinde olması nedeniyle okula olan adaptasyonları sorunlu olmaktadır. Kültürel farklılıktan dolayı uyum sorunu özellikle 9. Sınıf öğrencilerinde oluyor. Okul kurallarına uyma konusunda zorluk yaşıyorlar. Ancak sınıf düzeyleri ilerledikçe bu durum biraz daha azalıyor.” İ-13 “Uyum sıkıntısı, kültür farklılığı, aile içi yaşam şekilleri okula yansıdığı için şiddet içerikli şakalar, küfürler, disiplin sorunu çıkarıyor. Aile içindeki sosyal yaşamı okula yansıyor. Doğal olarak okul kurallarımıza uyma konusunda sıkıntılar doğabiliyor.” İ-16 “Ayrımcılık, hor görme ve kültürel çatışmalara neden olabiliyor.” İ-17 “Az da olsa ırkçılıkla karşılaşabiliyoruz. Bu durum okul disiplinini bozuyor.” İ-18 “...bulunduğumuz bölge ilimizde sosyokültürel olarak dezavantajlı bir bölge olduğu için suç oranı yüksek bu da okullara disiplin ve kavga olarak yansıyor. Zaten bu bölgede mülteci aileler oldukça fazla.”

Devamsızlık başlığı altında; İ-3 “Okula devam etmede ciddi problem yaşıyoruz. Sene başı sınıf oluşturma düzenleri okula gelmedikleri için sınıfların kimisi kalabalık oluyor kimisinde ise az öğrenci oluyor.” İ-4 “Dil problemi, kültürel farklılıklar, küçük yaşta evlilik, okuldan kopmalar, resmi nikâhın olmaması ama evli olması okul devamında ciddi sıkıntılar çıkarabiliyor. Okul açısından en büyük problemlerden biri olarak görüyorum devam sorununu.” İ-6 “Devamsızlık süreleri çok fazla en az yarısı gelmiyor hiç gelmeyen çok fazla sınıfların oluşturulmasında dengesizlik oluşturabiliyor.” İ-7 “Devamsızlık oranları aşırı derece de yüksek. Bu durum okulun disiplinine yansıdığı gibi bu çocukların Türkiye’ye alışmasını, Türk halkıyla kaynaşmasını vb. durumları da olumsuz yönde etkiliyor.” İ-9 “Mülteci öğrencileri devamsız öğrenciler olarak nitelendirebilirim. Okula gelmiyorlar. Bu durum okul idaresine ekstra bir yük getiriyor. Çünkü devamsız öğrencileri takip etme, velileri telefonla arama, aileye mektup gönderme gibi yükümlülüklerimiz var. Bundan dolayı okul yönetimi açısından olumsuzluklar yaşanmış oluyor.” İ-12 “En büyük problemlerimizin başında okula devam etmemeleri geliyor. Bu durum okul idaresine çeşitli yükler getiriyor. Aranmaları gerekiyor, mesaj atmak gerekiyor, velilerle görüşmek gerekiyor, mektup göndermek gerekiyor, çeşitli raporlar hazırlamak gerekiyor.” İ-16 “Devamsızlık sorunu çok fazla. İdareye yeni yükler getirmiş oluyor.”

Okul Atmosferi

Okul atmosferini eğitim öğretimin parçası olan tüm unsurlar (okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler veliler vb.) etkilemektedir. Okullarında mülteci öğrencisi bulunan okul yöneticilerinin verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak sonuçlanan bulgular ile birlikte aşağıda verilmiştir.

Aile kaynaklı yaşanan sorunlar başlığı altında; İ-4 “Aile kültüründen, toplum kültüründen gelen ‘genç yaşta evlilik’ mülteci öğrencileri okuldan koparıyor. Okuldan kopan öğrencilerin takip edilmesi gerekirken resmi nikâhları olmadığı için de nasıl bir yol izlenmesi gerektiği pek belli olmuyor. İdari anlamda bu durumlar bizi yoruyor.” İ-5 “Velilerin Türkçe bilmemesi de olumsuzluklar oluşturmaktadır. Kendi öğrencilerimiz de olduğu gibi velilerle iletişime geçemiyoruz. Öğrenci hakkında sağlam bir destek alamıyoruz. Bu durum da çocukların daha rahat davranışlar sergilemesine neden oluyor.” İ-9 “Mülteci öğrencilerimizin velileri ile iletişim sağlıklı olmuyor. Dolayısıyla bu öğrencilerin olumlu ya da olumsuz davranışlarında veliden destek alamıyoruz. Çünkü birbirimizi tam manasıyla anlayamıyoruz.” İ-13 “...aile içi sosyal yaşamları (gelenek, görenek, adetler, kültür vb.) okula yansıdığı için Türk öğrencilerimiz de bu durumlardan etkileniyor.” İ-16 “Aileler okula çok uzak duruyorlar. Mülteci öğrenciler konusunda ailelerden destek alamıyoruz. Zaten

Türkçede bilmiyorlar, anlaşıyoruz.” İ-18 “Bulunduğumuz bölge şehrimizin sosyo-ekonomik açıdan düşük belgelerinden biridir. Durum böyle olunca burada daha çok yabancı uyruklu aileler ikamet etmekte. Bu durum okula da yansımaktadır. Çünkü öğrenciler okul dışında Türkçe konuşmuyorlar, bizim kültürümüzle kaynaşmıyorlar. Eğitim öğretim açısından ilerlememizi yavaşlatıyorlar. Okula adapte olamıyorlar.”

Adaptasyon eksikliğinin yaşanması başlığı altında; İ-11 “Farklı eğitim düzeylerinde olmaları nedeniyle derslere olan ilgileri çok düşük oluyor. Kültürel farklılıktan dolayı uyum sorunu yaşıyorlar. Bu durumu özellikle 9. Sınıflarda daha çok yaşıyoruz. Sınıf düzeyi ilerledikçe az da olsa öğrencilerin uyum problemi azalıyor, derse ve okula olan ilgileri artıyor.” İ-18 “...okulumuzda yabancı uyruklu öğrenci çok olduğu için Türkçe öğrenmeleri ve Türkçe öğretmek zor oluyor. Çünkü okulumuzun bulunduğu mahallede yabancı uyruklu çok fazla olduğu için kendi aralarında anadil konuşuyorlar. Yabancı uyruklu öğrencilerde eğitim sonrası için amaç edindirmek çok zor oluyor. Çünkü birçoğu biraz büyüdükten sonra çalışıyor ya da okusa da bir şey olamayacağını düşünüyor. Bu şartlardaki öğrencilerin okula ilgilerinin olmasını beklemekte pek mantıklı olmuyor.”

Dil kaynaklı yaşanan sorunlar başlığı altında; İ-3 “Türkçeyi bilmemeleri çocukları her anlamda zorluyor.” İ-5 “Büyük çoğunluğunun dil bilmemesi okul için en büyük problemlerimizin başında geliyor.” İ-8 “Akademik dil anlamında da sorunlar yaşıyoruz. Türkçeyi zaten bilmiyorlar bunun üzerine akademik dilde gelince derisi anlamaları daha karmaşık bir hal alabiliyor.” İ-12 “Dil bilmedikleri için okulun kurallarını, kültürünü, amaçlarını vb. anlatmak ve uygulamak gerçekten çok zor oluyor.” İ-13 “Anadillerinden dolayı kolaylık sağlanmamalıdır (örneğin, tercüman olmamalı). Veli veya öğrenci ile konuşurken arada biri olunca hem dil öğrenme çabaları olmuyor hem de birbirimizi anlamakta güçlükler çekiyoruz.” İ-14 “...kendi aralarında Arapça konuştukları için sıkıntılar oluşuyor. Okul için ortam değişiyor.” İ-15 “Okulumuzun büyük çoğunluğu mülteci öğrenciler oluşturmakta olup dil sorunu çekmekteyiz.” İ-16 “Türkçe bilmedikleri için iletişim problemi yaşanıyor.” İ-18 “Yabancı uyruklu öğrenciler özellikle öğretmeni anlamakta zorluk çektiği için derse karşı ilgileri düşüyor ve sınıf içi ders akışını çok fazla bozuyorlar.”

Avantajlar

Katılımcıların büyük çoğunluğu mülteci öğrencilerin varlığını eğitim öğretim açısından olumsuz değerlendirse de bir kısmı ise olumlu bir bakış açısı sergilemiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre avantaj kabul edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Okul Yönetimi

Okul yönetimi açısından katılımcıların dezavantaj ve avantaj olarak değerlendirmeler yaptığı görülmektedir. Okul yönetimi ile ilgili dezavantajlar bir önceki başlıkta daha detaylı olarak verilmiştir. Okul yönetimi açısından mülteci öğrencilerin varlığını avantaj olarak gören katılımcılarımızdan elde ettiğimiz bulgular ve katılımcılarımızın verdiği cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Maddi kaynak başlığı altında; İ-3 “Avrupa Birliği desteği sayesinde yatırım yapılıyor, girişim atölyesi yenilendi, maddi destek sağlanıyor. Bu durumda da okul idaresi olarak okulun maddi konularında sorun yaşamıyoruz ve kafamız okulun maddi konularında rahat oluyor.” İ-4 “...öğrencilerin varlığı okulun açık kalmasına ve öğretmenlerin norm fazlası durumlarının oluşmamasını sağlıyor. İmam hatip liselerinin varlığını koruyabilmesi açısından önemlidir. Çünkü okulumuzun neredeyse tamamı yabancı öğrenciden oluşuyor. Bu öğrenciler olmasa bu okulda olmaz zaten.” İ-7 “Devletten destek alıyoruz. Okulumuzun eksiklerini karşılayabiliyoruz. Okul yönetiminde gelir giderin çok önemli bir yer tuttuğu aşikârdır.” İ-12 “PİCTES projesi kapsamında; güvenlik ve temizlik elemanımız var. Okul güvenliği açısından çok önemli buluyorum. Çünkü burası büyükşehir ve okul güvenliğinin de son derece önemli bir konu olduğunu düşünüyorum. Kırtasiye yardımı geliyor, kurslar açılıyor. Bu proje sayesinde okulun maddi konularında gayet rahat ediyoruz.” İ-18 “...tek kolaylık PİCTES projesiyle okulun ihtiyacı olan araç gereçlerini alabiliyoruz. Bunda dolayı okulun maddi yönetimi konusunda büyük problemler yaşamıyoruz.”

Disiplin sorunlar az başlığı altında; İ-2 “Günümüzdeki mülteci öğrenciler Türkçeyi sokaklarda öğrendikleri için okula geldiklerinde uyum sorunu yaşamıyorlar.” İ-7 “Geçmişteki disiplin sorunları azaldı. İlk geldikleri dönemlere göre disiplin anlamında daha iyi davranışlar sergilemeye başladılar.” İ-9 “Geleneksel bir kültür yapıları olmalarından dolayı okul kurallarına daha iyi riayet ediyorlar.” İ-12 “Daha gelenekçi yapıları olması ve öğrencilerimizin tamamının kız olmasından dolayı disiplin suçlarımız az ve kurallara uymada bizim kendi öğrencilerimizden daha iyi durumdalar. Bu durumdan dolayı memnunum.”

Okulun varlığını devam ettirme başlığı altında; İ-4 “Mülteci öğrencilerin varlığı okulun açık kalmasına ve öğretmenlerimizin norm fazlası gibi durumlarının oluşmamasını sağlıyor. İmam hatip liselerinin varlığını koruyabilmesi açısından önemlidir. Özellikle bizim bu bölgede İmam-Hatip liselerine yabancı uyruklu öğrenciler geliyor.” İ-12 “Okulumuzdaki mülteci öğrenci sayısı fala olduğu için okulun varlığını devam ettirme yani öğrenci azlığından okulun kapanması gibi bir durumla karşı karşıya kalmıyoruz. Çünkü 523 öğrencimiz var bunun 409’ u yabancı öğrenci. Bu öğrenciler olmasa okul kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalır.”

Okul Atmosferi

Mülteci öğrencilerin varlığını okul atmosferi açısından avantaj olarak gören katılımcılar da olmuştur. Okul atmosferi açısından mülteci öğrencilerin varlığını avantaj olarak gören katılımcılarımızdan elde ettiğimiz bulgular ve katılımcılarımızın verdiği cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Kültürel zenginlik sağlaması başlığı altında; İ-1 “Dünyanın ne kadar büyük bir yer olduğunu ve dünyaya merak eden, tanımak isteyen öğrencilerin sayısını artırdı.” İ-10 “Avantaj olarak okulda yeni bir kültür oluşturdular. Çocukların yeni kültürler tanımasını sağladılar.” İ-11 “Avantaj olarak farklı kültürleri görmesi, farklı kültürlerle kaynaşması, dünya barışına katkı sağlaması açısından yardımcı olmaktadır. Dil öğrenmek isteyen öğrenciler için de önemli katkısı oluyor.” İ-13 “Yeni kültürlerin tanınması açısından bir avantaj olarak görebilirim.”

Bizim öğrencilerin motivasyonunu artırabiliyor başlığı altında; İ-6 “Akademik başarı yüksek olan mülteci öğrencilerimiz de var. Akademik başarısı yüksek olan mülteci öğrenciler kendi öğrencilerimizi olumlu yönde güdüliyor. Mülteci öğrenci yetersiz Türkçe ile yapıyorsa kendi öğrencilerimiz bende yaparım düşüncesine kapılıyor.” İ-7 “Bazı yabancı uyruklu öğrencilerimiz çok başarılı oluyor. Bu öğrencilerimizin başarılı olması bizim kendi öğrencilerimizi de çalışmaya itiyor. Yani öğrencilerimizin motivasyonunu artırıyor. O yüzden başarılı olan mülteci öğrencilerin değerlendirilmesi sahip çıkılması gerekiyor.”

Tablo 9. Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunması Eğitim Öğretim Açısından Kolaylıklar Sağlamakta mıdır? Bu Kolaylıklar Nelerdir?

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar	Frekans
Mülteci öğrencilerin eğitim öğretim açısından sağladığı kolaylıklar	Öğrenme ortamı	Somut örnekler olması	İ-1, İ-7	2
		Dil becerilerinin gelişmesini sağlaması	İ-11	1
		Başarı oranı artırması	İ-10	1
	Okul yönetimi	Nötr	İ-4	1
		Okul disiplinine olumlu katkı sağlıyorlar	İ-12	1
		Pictes projesi kapsamında katkı sağlaması	İ-7, İ-18	2

Mülteci öğrencilerin eğitim öğretim açısından sağladığı kolaylıklara okul idarecilerinin verdiği cevaplar

Araştırmanın 2. Sorusunda tema olarak “mülteci öğrencilerin eğitim öğretim açısından sağladığı kolaylıklar” belirlenmiştir. Bu tema altında öğrenme ortamı ve okul yönetimi başlıklı kategoriler oluşturulmuştur. Öğrenme ortamı kategorisinde somut örnekler olması (2),

dil becerilerinin gelişmesini sağlaması (1) ve başarı oranını artırma (1) kodlamaları yapılmıştır. Okul yönetimi kategorisi altında okul disiplini (1) ve pictes projesi kapsamında katkı sağlaması (2) kodlamaları belirlenmiştir. Bir okul yöneticimiz bu soruya nötr yaklaşım sergilediğini çünkü öğrencileri ayırt etmediğini belirtmiştir. Tabloda belirtilen dışında kalan diğer tüm okul yöneticilerimiz mülteci öğrencilerin eğitim öğretim açısından hiçbir kolaylık sağlamadığını düşünmektedir.

Öğrenme Ortamı

Mülteci öğrencilerin varlığı hiç şüphesiz olumlu veya olumsuz anlamda öğrenme ortamını etkilemektedir. 2. sorumuz sonucunda mülteci öğrencilerin varlığının eğitim öğretim açısından sağladıkları kolaylıklar açısından ulaşılan bulgular ve katılımcılarımızın verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Somut örnekler başlığı altında; İ-1 *“Dil, lehçe, şive vb. kavramların verilmesi daha kolay oluyor. Arapça Farsça gibi dillerle Türkçemizin ilişkisi daha net belirgin güçlü ve somut bir şekilde gösterilebiliyor.”* İ-7 *“İyi örnekler oluşturduğu konular oluyor. Kendi öğrencilerimizi olumlu güdüleyebiliyorlar. Özellikle başarılı ve daha sakin, efendi, örnek öğrenci tipleri okulumuzda hem dersler açısından hem okul idaresi açısından güzel örnekler olabiliyor.”*

Dil becerilerinin gelişmesi başlığı altında; İ-11 *“Dil eğitiminde olumlu etki yapıyor. Öğrencilerin dil becerisini geliştirebiliyor. Okulumuzda yabancı dil öğrenmek isteyen öğrenciler başarılı ve yabancı uyruklu olan arkadaşlarından faydalanabiliyor. En basit açıdan düşünecek olursak pratik yapabiliyorlar. Bu durum okulun havasına da yansıyor. Güzel ilişkiler görebiliyoruz.”*

Başarı oranını artırma başlığı altında; İ-10 *“Çalıştığım kurumda sınıflarda Türk öğrencilerimiz başarılı değil yabancı öğrenciler daha başarılı olduğu için okulumuzun akademik başarısı yüksek oluyor. Sınıflarımızda ders ortamı güzelleşiyor.”*

Okul Yönetimi

Okul yönetimi açısından mülteci öğrencilerin varlığının sağladıkları kolaylıklara yönelik ulaşılan bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Okul disiplinine olumlu katkı sağlıyorlar başlığı altında; İ-12 *“Geleneksel bir yapısı var. Bundan dolayı saygı çerçevesinde hareket ediyorlar. Okul ortamını güzelleştiriyor ve disiplin sorunlarının azalmasına sebep oluyor.”*

Pictes projesi başlığı altında; İ-7 “Avrupa destekli Pictes projesinden yararlanıyoruz. Okulun maddi giderlerine dayalı yükünü hafifletiyor. İ-18 “Avrupa Birliği’ nin fonladığı Pictes projesi kapsamında okulumuzda yararlanıyor. Maddi olarak okulumuz ihtiyaçlarını karşılamada zorluk ekmiyoruz. Eğitim öğretim için gerekli olan araç gereç teminlerimiz ya da maddi kaynak gerektirecek okul ihtiyaçlarımız konusunda ciddi oranda faydalanıyoruz.”

Tablo 10. Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunması İle Ortaya Çıkan Güçlükler İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?

Tema	Kategoriler	Kod	Katılımcılar	Frekans
Mülteci öğrenciler ile birlikte okulda çıkan güçlükler karşı öneriler	Birlik ve beraberliği artırıcı çalışmalar	Kültürel etkinlikler yapılmalı	İ-1, İ-4, İ-9, İ-10, İ-11	5
		Önyargılar kırılmalı	İ-10, İ-12	2
		Zaman	İ-4	1
	Okul atmosferi	Oransal dağılım yapılmalı	İ-5, İ-13, İ-15, İ-16, İ-17, İ-18	6
		Uyum sınıfları oluşturulmalı	İ-8, İ-9, İ-14	3
		Dil kursları (GEM vb.) açılmalı	İ-2, İ-3, İ-5, İ-7, İ-8, İ-9, İ-12, İ-14, İ-15, İ-18	10
		Öğretmenlere eğitim verilmeli	İ-5	1
	Okul yönetimi	Aileye eğitim verilmeli	İ-4, İ-10, İ-8	3
		Homojen yapı oluşturulmalı	İ-5	1
		İmam-Hatip Liselerine yönlendirme olmalı	İ-16	1
		Okullaşma oranları artırılmalı	İ-10	1
		Maddi destek sağlanmalı	İ-10, İ-12	2
		Uyum sınıfları oluşturulmalı	İ-14	1

Mülteci öğrenciler ile birlikte okulda çıkan güçlükler karşı okul idarecilerinden öneriler

Araştırmanın 3. Sorusunda tema olarak “mülteci öğrenciler ile birlikte okulda çıkan güçlükler karşı öneriler” belirlenmiştir. Bu tema altında birlik ve beraberliği artırıcı çalışmalar, okul atmosferi ve okul yönetimi olmak üzere 3 kategori oluşturulmuştur. Birlik beraberliği artırıcı çalışmalar kategorisi altında, kültürel etkinlikler yapılmalı (5), önyargılar kırılmalı (2) ve zaman (1) kodlamaları yapılmıştır. Okul atmosferi kategorisi altında, oransal dağılım yapılmalı (6), uyum sınıfları oluşturulmalı (3), dil kursları (gem vb.) açılmalı (10) ve

öğretmenlere eğitim verilmeli (1) kodlamaları yapılmıştır. Okul yönetimi kategorisi altında, aileye eğitim verilmeli (3), homojen yapı oluşturulmalı (1), imam-hatip liselerine yönlendirme olmalı (1), okullaşma oranları artırılmalı (1), maddi destek sağlanmalı (2) ve uyum sınıfları oluşturulmalı (1) kodlamaları yapılmıştır.

Birlik ve beraberliği artırıcı çalışmalar

Bu araştırmada mülteci öğrencilerin bulunmasından kaynaklı çıkan güçlüklerle karşı katılımcıların ‘birlik ve beraberliği artırıcı çalışmalara’ yönelik verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak ve katılımcıların verdikleri cevaplardan ulaşılan bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Kültürel etkinlikler başlığı altında; İ-1 “Mülteci öğrenciler okul kurallarına uymada güçlükler yaşıyor. Şehrimizde, okulumuzda, sınıflarımızda kültürel, sosyal, sanatsal, spor vb. faaliyetler yapılarak bu ülkenin bu kültürün bir parçası olduklarını hissettirebilmeliyiz. Bunun faydası olacağını düşünüyorum.” İ-4 “Okulumuzdaki mülteci öğrencilerle kendi öğrencilerimizin din bağı var. Bu ortak nokta değerlendirilerek birlikteliği artırıcı çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorum.” İ-9 “Sosyal ve kültürel kurs ve aktivitelerle oluşan olumsuzlukları aşabileceğimizi düşünüyorum.” İ-10 “Kültürel çalışmalar yapılarak bizden hissetmelerini sağlamalıyız.” İ-11 “Sosyal ve kültürel etkinlikler öğrencilerin birbiriyle kaynaşmasını sağlıyor. Okul içi veya okul dışı yapılacak etkinlikler önemli oluyor. Örneğin bir doğum günü bile birlikteliği artırıyor.”

Önyargılar kırılmalı başlığı altında; İ-10 “Toplumumuzda var olan ön yargılar kırılmalıdır. Toplumumuzun bu olumsuz bakış açısı yabancı öğrencilerin hem okula hem okul dışındaki hayatına alışmasını engelliyor. Öğrenci için hem okul da hem okul dışında istenmeyen davranışlar görülebiliyor.” İ-12 “Toplumumuzun bakış açısı değişmeli. Daha ılımlı anlayışlı hareket edersek bu öğrencilerin eğitim öğretimde bize güçlükler çıkaracağını düşünmüyorum. Bakış açısı davranışlarımızın şekillenmesine yol açıyor.”

Zaman başlığı altında; İ-4 “Bazı şeylerin en güzel çözümü zamandır. Evet, vakit kaybettirir ama bu durumun kısa vadede çözüleceğini de düşünmüyorum. O yüzden zaman en etkili ilaçtır, diyorum.”

Okul Atmosferi

Bu araştırmada okul atmosferinin oluşan veya oluşabilecek güçlüklerle karşı bozulmasını önlemek adına katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak ve katılımcıların verdikleri cevaplardan ulaşılan bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Oransal dağılım yapılmalı başlığı altında; İ-5 “Bizim okulumuza kendi öğrencilerimiz kayıt yaptırmıyor. Çünkü okulumuzun yaklaşık %80’i mülteci öğrencilerden oluşuyor. Bundan dolayı veliler olsun öğrenciler olsun bizim okulu tercih etmedikleri gibi kimileri de okulda nakil istiyor. Bu yüzden okullarda bulunan mülteci öğrenci sayısına dikkat edilmelidir.” İ-13 “Tek bir okula yabancı öğrenci kaydedilmemeli. Bir okula belli bir oranda kayıt yapılmalıdır. Örneğin okulun toplam mevcudunun %5 -10’u kadar mülteci öğrenci kaydı alınmalıdır.” İ-15 “Okullarda yabancı öğrenciye kota konulmalıdır.” İ-16 “Oryantasyon sürecini tamamlayana kadar şehrin bir bölgesinden ziyade şehre dağıtılmalı ya da tamamen şehrin bir bölgesine toplanması gerekir.” İ-17 “Mülteci öğrencileri mümkün olduğu kadar sınıflara dağıtmak gerekir. Daha da olmazsa okullara belli bir sayıda ya da oranda dağıtılmalı, eğitim öğretim sürecine öyle katılmaları sağlanmalıdır.” İ-18 “Okullarda yabancı uyruklu öğrenci sayısı sınıf sayısına göre orantılı olmalı ve belli bir oranını geçmemelidir. Örneğin 30 kişilik sınıfta % 20’yi geçmemesi gerekir. Çünkü bizim okulda olduğu gibi mülteci öğrenci sayısı fazla olursa Türk aileler öğrencileri bizim durumumuzda olan okullara göndermiyorlar.”

Uyum sınıfları oluşturulmalı başlığı altında; İ-8 “Öncelikle uyum eğitimi almalılar. Sonrasında okul hayatına katılmalılar.” İ-9 “Okullarımızla ve toplumumuzla bütünleşebilmeleri açısından sosyal uyum çalışmaları yapılmalıdır.” İ-14 “Uyum sınıflarında uyum eğitimi aldıktan ve sınıfa ve okula adapte olduktan sonra normal eğitim öğretim sürecine dâhil olurlarsa faydalı olacaktır.”

Dil kursları açılmalı başlığı altında; İ-2 “Her şeyden önce dil eğitimine önem verilmelidir.” İ-3 “Sağlam bir Türkçe eğitiminden geçtikten sonra okul hayatına katılmalılar.” İ-5 “GEM’lerin (Geçici Eğitim Merkezi) kapatılması eğitim öğretimi olumsuz etkilenmiştir. GEM tarzı yapılanmalara ihtiyacımız var. Yabancı öğrenciler orada Türkçe eğitimi alıp okullarımıza geliyordu. En azından dil anlamında bir alt yapıları oluyordu.” İ-7 “Dil kurslarının yoğunlaştırılması ve iyi seviyede ya da orta seviyede Türkçe öğrenmeleri sağlandıktan sonra okullara kayıt yaptırmaları gerekir.” İ-8 “Türkçe dil eğitiminden sonra okullara katılmalılar.” İ-9 “Önce dil yani önce Türkçe eğitimi almalılar.” İ-12 “Türkçe bilmeyen öğrenciyi direkt olarak liseye almamalıyız. GEM gibi yapıların tekrar gündeme gelmesi gerekir ya da benzeri bir yapının oluşturulması lazım doğrudan okullara gelmemeliler.” İ-14 “Önceliğimiz tabi ki dil eğitimi olmalıdır. Gerçekten çok zorlanıyoruz.” İ-15 “Daha çok Türkçe öğreticiye ihtiyacımız vardır. Çünkü dil öğrenmeleri şarttır.” İ-18 “Türkçe eğitimi aldıktan sonra okula başlayabilmeleri gerekiyor. Örneğin 70 Türkçe notu almadan normal eğitime gelmemesi gerekir.”

Öğretmenlere eğitim verilmeli başlığı altında; İ-5 “Öğretmenlerimizin de eğitim alması lazım öğretmenlerin dil yeterlikleri artırılmalıdır.”

Okul Yönetimi

Bu araştırmada mülteci öğrencilerin okullarda bulunmasının sonucunda oluşan güçlüklerle karşı okul yönetimi açısından zorluklar çıkmaması adına oluşturulan bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Aileye eğitim verilmeli başlığı altında; İ-4 “Ailenin de sosyal, kültürel, toplumsal vb. eğitimlerin alması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü aile bizim toplumsal kurallarımıza uzak olduğu zaman okul hayatına da uzak oluyor. Böylece aileyi eğitim öğretim hayatına dâhil edemiyoruz.” İ-8 “Ailenin dil, uyum, kültürel eğitimler alması gerekmektedir. Sosyal hayata katılımları artırılmalıdır.” İ-10 “Aile ve toplumsal yapının bir parçası olan erken evliliğin önüne geçilmelidir. Bu durumda ailelerin de eğitim alması gerekmektedir.”

Homojen yapı oluşturulmalı başlığı altında; İ-5 “Mülteci öğrencileri okullara ayırmak mantıklı, homojen yapılı okul veya sınıflar oluşturulmalıdır.”

İmam-Hatip Liselerine yönlendirmeler olmalı başlığı altında; İ-16 “Sosyal, kültürel vb. yönlerinin İmam-Hatip liselerine yakın olmasından dolayı bu okullara yönlendirilerek daha fazla verim alınabileceğini sorunların da belli bir düzeyde azalabileceğini düşünüyorum.”

Okullaşma oranları artırılmalıdır başlığı altında; İ-10 “Okullaşma oranlarının artırılması gerekiyor. Bunun için de ekonomik olarak destekler sağlanmalı. Birçok çocuk ekonomik durumlarından dolayı çalışmak zorunda kalıyor. Türkiye’de eğitim alamadığı için de toplumumuzla birleşmesi bütünleşmesi zorlaşıyor.”

Maddi destek sağlanmalı başlığı altında; İ-10 “Ekonomik olarak desteklenmelidir. Okulu bırakmak zorunda kalabiliyorlar.” İ-12 “Çok zeki mülteci çocukların kaybedilmesini önlemek gerekiyor. Mülteci öğrenciler üniversitede para verip okuyamaz ona göre çözüm yolları aranmalıdır. Şuan ki sistemde üniversiteyi kazandığı zaman belli bir miktar para ödemesi gerekiyor.”

Uyum sınıfları oluşturulmalı başlığı altında; İ-14 “Uyum sınıflarının oluşturulması okul içinde, mülteci öğrenci için de bizim kendi öğrencimiz için de önemli sorunları aşacaktır.”

Tablo 11. Soru: Okulunuzda Mülteci Öğrencilerin Bulunmasının Eğitim Öğretime Olumlu Katkıları Sağlaması İçin Ne Gibi Önerileriniz Olabilir?

Tema	Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	Frekans
Mülteci öğrencilerin olumlu katkıları sağlama için öneriler	Okul yönetimi	Homojen sınıf ve okul olmalı	İ-5	1
		Okul ve sınıflara dağıtılmalı	İ-7, İ-8, İ-18	3
		Hazırbulunuşluk artırılmalı	İ-1, İ-16	2
		Din bağı değerlendirilmeli	İ-10	1
		Kaynaştırma faaliyetleri yapılmalı	İ-1, İ-7, İ-10, İ-11	4
	Okul atmosferi	Dil ile ilgili çalışmalar yapılmalı (GEM)	İ-3, İ-5, İ-11, İ-12, İ-13, İ-14, İ-15, İ-16	8
		Ülkelerine dönmeliler	İ-2, İ-13	2
		Ön yargılar kırılmalı	İ-6, İ-7, İ-18	3
		Bazı derslerden muaf olmaları	İ-7	1
		Seminerler, konferanslar yapılmalı	İ-9	1
		Sınavlar ile ilgili çalışmalar yapılmalı	İ-4, İ-12, İ-16	3

Mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkıları sağlama için okul idarecilerinden öneriler

Araştırmanın 4. Sorusunun teması “mülteci öğrencilerin olumlu katkıları sağlama için öneriler” olarak belirlenmiştir. Bu tema kapsamında okul yönetimi ve okul atmosferi olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Okul yönetimi kategorisinde; homojen sınıf ve okul olmalı (1), okul ve sınıflara dağıtılmalı (3), hazırbulunuşluk artırılmalı (2), din bağı değerlendirilmeli (1), kaynaştırma faaliyetleri yapılmalı (4) kodlamalarına ayrılmıştır. Okul atmosferi kategorisi ise, dil ile ilgili çalışmalar yapılmalı (8) (gem), , ülkelerine dönmeliler (2), ön yargılar kırılmalı (3), bazı derslerden muaf olmaları (1), seminerler, konferanslar yapılmalı (1), sınavlar ile ilgili çalışmalar yapılmalı (3) kodlamaları altında toplanmıştır.

Okul Yönetimi

Okul yönetimi açısından mülteci öğrencilerin olumlu katkıları yapması için ortaya çıkan bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Homojen sınıf ve okul olmalı başlığı altında; İ-5 “Okullarımız ve/veya sınıflarımız homojen yapıda oluşturulabilir. Okul için de sınıf için de öğrenci ve öğretmen için de daha verim alınabileceğini düşünüyorum.”

Okul ve/veya sınıflara dağıtılmalı başlığı altında; İ-7 “Mülteci öğrencilerin belli bir okula veya sınıfta toplanmasından ziyade okul ve/veya sınıflara dağıtılması hem o öğrencilerin kaynaşması açısından hem de sorunların daha askeri seviyeye inmesi açısından olumlu sonuçlar doğuracağını düşünmekteyim.” İ-8 “Öğrencilerin okullara dağıtılması gerekir tek bir okula ya da birkaç okula doldurmak doğru değil.” İ-18 “Günümüzde internet ve sosyal medya aracılığıyla dünyamız son derece küçülmüş ve farklı kültürel yapıları tanıma fırsatı doğurmuştur. Bizim, mülteci öğrencilerden daha iyi yararlanabilmek ve sorunları daha az seviyeye indirmek adına sınıf veya okullara orantılı bir şekilde dağıtmamız yararlı olacaktır. Hem çok kültürlü yapımızdan yararlanmış oluruz hem de var olan sorunları minimum seviyeye indirmiş oluruz.”

Hazırbulunuşluk başlığı altında; İ-1 “Eğitim kurumlarına yabancı öğrenciler belli bir hazırlık eğitimi aldıktan sonra kabul edilmesi gerekir (Dil+ kültür eğitimi).” İ-16 “Mülteci öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini artırmak için dil sorununun giderilmesi ve kültürel farklılıkların giderilmesine yönelik çeşitli eğitimler, etkinlikler (sanat, spor vb.) yapılmalıdır.”

Din bağı değerlendirilmeli başlığı altında; İ-10 “Dini birlikteliğimiz ile aramızdaki bağı güçlendirmeliyiz. Sonuçta bu insanlar bizlerden farklı olsa da çok ciddi bir ortak yönümüzde var.”

Kaynaştırma faaliyetleri yapılmalı başlığı altında; İ-1 “Ailelere milli değerler, toplumsal değerler ve dini değerler konularında bütünleştirici eğitimler verilmelidir.” İ-7 “Mülteci öğrenciye ve velisine kaynaştırma çalışmaları yapılarak okuldan, sınıftan veya toplumdan dışlanması önlenmelidir.” İ-10 “Kültürel bütünleşme sağlanmalı birlik ve beraberliği sağlayıcı faaliyetler uygulanmalıdır.” İ-11 “Ailelerinde sosyal ve kültürel anlamda destek alması daha uygun olur.”

Okul Atmosferi

Okul atmosferi açısından mülteci öğrencilerin olumlu katkılar yapması için ortaya çıkan bulgular ve katılımcıların verdikleri cevaplar doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

Dil ile ilgili çalışmalar başlığı altında; İ-3 “Dil eğitiminin daha ciddi ve düzenini yapılması gerekmektedir dil sorunu ciddi anlamda devam etmektedir.” İ-5 “Türkçe’nin çok iyi öğretilmesi gerekir.” İ-11 “GEM tarzı eğitim alanları oluşturulabilir dil öğrenimi için yeni atılımlar olmalıdır.” İ-12 “Okuldan kaçışların önlenmesi için Türkçe eğitiminin tamamlanması gerekir. Sonrasında okul hayatına başlaması gerekiyor.” İ-13 “Toplumsal yaşamda Türkçeye yönelik olanaklar arttırılmalı kendi dillerinden dolayı kolaylık

sağlanmamalıdır.” İ-14 “Dil sorunu aşıldıktan sonra çocukların yeteneklerine göre yönlendirilmesi gerekiyor (spor müzik resim gibi).” İ-15 “Türkçe dil sorununun çözülmesi gerekir.” İ-16 “Dil sorununun giderilmesi için çok ciddi bir dil eğitiminden geçirilmeliler.”

Ülkelerine dönmeliler başlığı altında; İ-2 “Ben gerçekçi olmak istiyorum. En güzel çözüm ülkelere dönmelerinden geçiyor. İki toplum birbirinden çok farklı olduğu için ve ilerde daha fazla problemlerle karşılaşmamak için kanunlar ve yasalar çerçevesinde ülkelere dönmeleri Türkiye, milletimiz, ekonomimiz, sosyal ve kültürel hayatımız açısından en doğru adım olacaktır.” İ-13 “Türkiye topraklarına girenleri ya belli bir bölgede toplamalıyız ya da Suriye topraklarında gelen mültecilere yeni yerleşim alanları kurmalıyız. Daha sağlıklı ve kalıcı bir çözüm olacağını düşünüyorum.”

Ön yargılar kırılmalı başlığı altında; İ-6 “Ön yargıların kırılması için hem toplumumuza hem öğrencilerimize hem de öğretmenlerimize çalışmalar yapılmalıdır.” İ-7 “Eşit davranmak gerekiyor. Kendi öğrencilerimizle mülteci öğrencilere karşı eşit olunmalıdır. Ön yargılarımızdan kurtulmalıyız.” İ-18 “Farklı toplumlara karşı önceliğimiz koşulsuz kabul olmalıdır. Ön yargılarımız yabancıları daha fazla olumsuzluğa itiyor.”

Bazı derslerden muaf olmalılar başlığı altında; İ-7 “Bazı meslek derslerinden muaf olabilirler. Çünkü anadilleri ile eğitim gerçekleştiği için mülteci öğrenciler için ders basit gelirken bizim öğrencilerimiz için zor gelebiliyor. Bu durum sınıf ortamında huzursuzluklara yol açabiliyor. İşte bu yüzden böyle bir uygulama ufakta olsa bazı sorunları azaltabilir.”

Seminerler, konferanslar yapılmalı başlığı altında; İ-9 “Yabancı başarılı kişiler getirilerek seminerler konferanslar yapılarak öğrencilerin yönlendirilmesi fayda sağlayacaktır. Zamanla da bu sorunların azalacağını düşünmekteyim.”

Sınavlarla ilgili çalışmalar başlığı altında; İ-4 “YÖS sınavları ile üniversiteye giderse ciddi paralar ödemek zorunda kalıyorlar öğrenci harçlarının kaldırılması ya da azaltılması çok iyi olacaktır. YÖS’ ün kaldırılması bana mantıklı geliyor. Çünkü bu öğrenciler zaten adapte olma konusunda sorun yaşıyorlar. Birde sınavla kazandıkları üniversitelere para ödeyince birçoğunun eğitim öğretim hayatından soğuduğunu görüyorum.” İ-12 “Sınavlar (YÖS ve YKS) öğrenci tercihi bırakılmalı maddi bir yük bindirmeye zorunlu bırakılmamalıdır. YÖS sınavının değişmesinden ziyade seçme hakkı verilebilir. Yani mülteci öğrencilerden isteyenler YÖS’ e isteyenler YKS’ ye girmelidir.” İ-16 “Denklik sınavları yapılarak sorun giderilebilir. Mülteci öğrencilere denklik sınavları yapılarak hangi seviyede olduğu net ve kesin bir şekilde belirlenmeli ve ona göre okullara yerleştirilmelidirler.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma ile Kayseri ili Kocasinan ve Melikgazi ilçelerinde mülteci öğrencisi bulunan ortaöğretim okullarındaki öğretmen ve okul idarecilerinin görüşleri alınarak mülteci öğrencilerin eğitim öğretime etkisi incelenmiştir.

Öğretmen katılımcılarımızın sınıfınızda mülteci öğrencilerin bulunmasının eğitim öğretim açısından oluşturduğu avantaj ve dezavantajlara yönelik görüşleri incelendiğinde; avantaj olarak, farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması, yardımseverliği artırması, dil öğrenme katkı sağlaması, dil kursları açılması, disiplin sorunlarını azaltması, empati geliştirmesi, picles projesi, meslek derslerinde kolaylık; dezavantaj olarak ise Türkçeyi az bilmeleri ya da hiç bilmemeleri, sınıf içi iletişim eksikliğinin olması, aile içinde anadil konuşma (Kırmızı vd., 2023), kamuoyu yönlendirmeleri, kültür farklılığının olması, sosyal uyum sağlayamama, sınıf içi uyruk farklılığının oluşması, derse adapte olamama, kazanımların yetişmemesi, sınıf yönetiminin zorlaşması, sınıf içi gruplaşmaların olması, suçlu ilan edilmeleri ve maddi sıkıntılarının olması (Koçhan vd. 2023; Nacar & Ünal, 2022; Öner & Dur, 2023; Salı & Şeker, 2023) şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır. Genel eğilimin daha çok dezavantaj yönünde olduğu görülmektedir. Bu bildirilen görüşlerden en fazla Türkçeyi az bilme ya da hiç bilmeme cevabı olmuştur. Onu sınıf içi gruplaşmaların olması, kazanımların yetişmemesi, sınıf yönetiminin zorlaşması, sınıf içi iletişim eksikliğinin olması, kamuoyu yönlendirmeleri, kültür farklılığının olması, sosyal uyum sağlayamama, sınıf içi uyruk farklılığının oluşması, derse adapte olamama, aile içinde anadil konuşma, suçlu ilan edilmeleri ve maddi sıkıntılarının olması şeklinde devam etmiştir. Sonuçlara bakıldığında zaman en büyük sorunların temelinde dil yetersizliğinin olduğu görülmektedir. Bu konuda alan yazında benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar görülmektedir (Arslan & Ergül, 2021; Bakioğlu & Karamustafaoğlu, 2023; Bal vd. 2021; Burak & Amaç, 2021; Doğutaş, 2016; Erdem vd., 2017; Kırmızı vd., 2023; Koçhan vd., 2023; Rusert & Stein, 2022; Salı & Şeker, 2023; Sirin & Sirin, 2015; Uğurlu & Akdovan, 2019; Yurdakul & Tok, 2018). Bu sonuçları yorumlarken, benzer sonuçlara ulaşan çalışmalarda olmuştur. Yurdakul vd. (2018) “Öğretmenlerin en çok karşılaştıkları sorunların başında uyum, dil sorunu ve kültürel farklılıklar gelmektedir”. Bir başka çalışmada Altaş ve Şimşek (2020) çalışmalarında, sığınmacıların ülkeye uyum sürecinde en çok karşılaştıkları problemlerden birisinin Türkçeyi düzgün konuşamama olduğu tespit edilmiştir, sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmaların sonuçları ile çalışmamızın sonuçları

benzerlik göstermektedir. Türkçeyi yeteri kadar bilmeyen mülteci öğrencilerin sınıfa uyum sağlayamadığı, dersi anlamadıkları için derse adapte olmakta zorlandıkları, sınıf içi iletişimsizliğin olması, kültürel farklılıkların giderilememesi gibi sorunları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Meslek dersi öğretmenleri hariç katılımcı olarak araştırmada görüş bildiren öğretmenlerin tamamı dil sorunlarının az ya da çok yaşandığını dile getirmiştir. Kültürel farklılıkların olması sınıf içi olumsuzluklara, sınıfın kaynaşamamasına, sınıf içi iletişimin gelişmesinin engellenmesine en önemlisi de mülteci öğrencilerin derse adapte olmakta zorlandıklarına neden olduğu görülmektedir. Mülteci öğrencilerin derse adapte olamamaları konusunda literatürde farklı sonuçlara ulaşmış çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Bal vd. (2021) çalışmalarında, öğretmenler mülteci çocukların genel olarak Türk öğrencilere göre derslerde daha aktif ve motive olduklarını saptamışlardır. Avantajlar için verilen cevapların daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Avantajlar başlığı altında cevap olarak en fazla ‘farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması’ cevabı olmuştur. Bunu yardımseverlik, dil öğrenme katkı sağlaması, disiplin sorunlarını azaltması, empati geliştirmesi, picles projesi desteğinin olması, dil kursları açılması takip etmiştir. Sonuçlara bakıldığı zaman en büyük avantaj olarak farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması söylenebilir. Çalışmamızda farklı kültürlerden öğrencilerin olması bazı katılımcılar tarafından olumlu değerlendirilmiştir. Bu sonuçlarla benzerlik gösteren çalışmalar olmuştur. Baak vd. (2023) “okullarının çok kültürlü kimlikleriyle gurur duyduklarını gösterdiler ve mülteci kökenli öğrencileri de bu çok kültürlülük içinde yer aldılar”. Öğretmenlerin avantaj ve dezavantaj olarak verdikleri cevaplara bakıldığı zaman birbiri ile çelişen cevaplar olduğu da görülmektedir. Farklı kültürlerin olmasını, disiplin davranışları ve ders kazanımlarını bazı katılımcılar avantaj bazı katılımcılar dezavantaj olarak değerlendirmiştir.

Öğretmen katılımcılarımızın, sınıfınızda mülteci öğrencilerin bulunması eğitim öğretim açısından sağladıkları kolaylıklar üzerine verilen cevaplar incelendiğinde, dil desteği sağlaması, kültürel farklılıkları öğretmesi, derse ilgiyi artırmasına yönelik cevaplar verildiği görülmüştür. Dil desteği sağlaması başlığı altında özellikle meslek dersi öğretmenlerimizin ‘meslek derslerine katkısı’ oluyor cevabı alınmıştır. Derslerinin Arapça dili ile işlenmesinin mülteci öğrencilere kolaylık sağladığını bununla birlikte kendileri içinde daha aktif daha katılımcı bir ders ortamı oluşturduğunu söylemişlerdir. Öte yandan İzci ve Yılmaz (2023) tarafından mülteci öğrencilerin eğitimine ilişkin öğretmenlere yönelik yaptıkları çalışmada İmam Hatip liselerindeki meslek derslerinde mülteci öğrencilerin ana dillerinin Arapça olması bu derslerde sorunların önüne geçtiği öğretmenlerin ciddi bir sorun yaşamadığı sonucuna ulaşmaları bu çalışmadaki sonucu destekler niteliktedir. Yine öğretmenlerimiz sınıflarında farklı kültürlerden öğrencilerin olmasını farklı kültürleri tanıma, anlama, farklı kültürlerle

karşı hoşgörölü olmayı öğretmesi açısından önem arz ettiğini belirtmişlerdir. Bu sonuçları yorumlarken, Sutton vd. (2023) çalışmalarında kültürel farklılıkların tanınması ve bu farklılıklara karşı duyarlı olunmasının eğitim sistemi açısından önemli olabileceğini vurgulamıştır. Bu sonuçlar bizim çalışmamızdaki sonuçlarla örtüşmektedir. Mülteci öğrencilerin derse olan ilgiyi artırma başlığında katılımcıların bazı derslerde hazırbulunuşluk seviyelerinin yüksek olmasıyla, bazı başarılı öğrencilerin bizim öğrencilerimizin motivasyonunu artırması açısından fayda sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucu yorumlarken, Bal vd. (2021) çalışmalarında Türk öğrencilere göre mülteci öğrencilerin ders konusunda daha aktif ve motivasyonlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızdaki sonuçlarla yapılan bu çalışmada çıkan sonuçlar birbiriyle örtüşmektedir.

Öğretmen katılımcılarımızın mülteci öğrencilerin sınıflarda bulunması sonucu ortaya çıkan güçlüklerle karşı önerileri kapsamında iletişim, sosyal ve kültürel etkinlikler ile planlama anlamında dikkat edilmesi gerektiğini bu konuya ciddi bir mesai harcanması gerektiğini vurguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda dil kursları açılmalı, aileye dil eğitimi verilmeli, kamuoyu daha ılımlı olmalı, uyum programları yapılmalı, grup etkinlikleri yapılmalı, yardımlaşma sağlanmalı, insani değere yönelik eğitimler verilmeli, ayrı sınıflar oluşturulmalı, oransal dağılım yapılmalı ve sınav sistemi düzenlenmeli önerilerinde bulundukları görölmüştür. En dikkat çekici cevaplar arasında dil kurslarının açılması gerektiği, mülteci öğrencilerin okullara sınıflara dağıtılırken oransal bir dağılım sergilenmesi gerektiği, uyum programlarının uygulanması gerektiği ile yine mülteci öğrenciler için ayrı sınıflar oluşturulması gerektiği cevaplarının daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında zaman yine en çok iletişimle ilgili yani dil ile ilgili beklentilerin olduğu görölmektedir. En büyük sorunun en büyük çözüm olabileceği fikri hakimdir, diyebiliriz. Hammoud vd. (2022) yaptıkları çalışmada “Öte yandan mülteci öğrencilere yoğun dil dersleri verilmesi onların başarılı sosyal entegrasyon şanslarını artırıyor” vardığımız sonuçları destekler niteliktedir. Ayrıca işin içine ailenin, kamuoyunun ve grup etkinliklerinin dâhil edilmesi topyekûn şekilde hareket edilmesi gerektiği fikrini de doğurmaktadır. Bu sonuçları yorumlarken, Taylor vd. 2012 “mülteci öğrencilere yönelik hedefli bir politika ve sistem desteği, onların eğitim ve refahına yönelik bütünsel bir yaklaşım, ebeveynlerin ve toplumun katılımı ve toplumsal kurumlarla çalışmak yer alıyor” sonucuna ulaşmıştır. Bir başka araştırma sonucunda Koyunoğlu (2023), “mülteci çocukların okullara entegrasyonu, tüm paydaşların ilgilenmesini ve harekete geçmesini gerektiren kritik bir konudur” demiştir. Başka bir çalışmada Palaz vd. (2019) yaptıkları çalışmada mülteci öğrencilere karşı daha ılımlı olabilmek adına eğitim kurumlarında, toplumda kısacası eğitimin paydaşları olan kişi, kurum, kuruluşlarda çeşitli eğitimlerin verilmesi gerektiği sonucuna

ulaşmışlardır. Bu çalışmaların sonuçları ile çalışmamızdaki sonuçların benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu paydaşlar içinde hiç kuşku yok ki en büyük paylardan bir tanesi olan ailelerin de eğitim öğretime dâhil edilmesi gelmektedir. Özellikle ailenin yaşadığı yerin dilini bilmesi son derece önem arz etmektedir. Öğrencisinin eğitim öğretimi ile ilgilenebilmesi açısından velinin ilk adım olarak dil öğrenmesi gerekmektedir. Vardığımız bu sonuçla benzerlik gösteren çalışmaların olduğu da görülmektedir. Kırmızı vd., velilerin ülkenin resmi dili olan Türkçeye hâkim olmaması çocuklarının eğitimi ile de yeterince ilgilenmemelerine yol açmaktadır. Aynı zamanda bu öğrencilerin evde farklı bir dil konuşmaları Türkçeyi yeterince bilmemeleri harfleri yanlış telaffuz etmelerine neden olmaktadır. Öğrenciler harfleri birbirine karıştırmaktadır. Elbette bu durum okuma ve yazmada da sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Göçmen velilerin, çocuklarının eğitiminde etkin rol almaları toplumsal entegrasyonlarını da kolaylaştırabilir, sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmen katılımcılarımızın sınıfınızda mülteci öğrencilerin bulunmasının eğitim öğretime olumlu katkılar sağlaması kapsamında cevap olarak verdikleri önerilerin incelenmesi sonucu toplumsal çalışmalar, bireysel çalışmalar ve eğitim öğretim çalışmaları üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Burada bakıldığı zaman çalışmaların toplumsal alanda ve eğitim öğretim alanında yapılmasının daha önemli görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır, diyebiliriz. Çünkü toplumsal alanda çalışmalar yapılmasını isteyenlerin ve eğitim öğretim alanında çalışmalar yapılmasını isteyenlerin bireysel alanda çalışmalar yapılmasını isteyenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu alanlardan alınan cevaplardan en fazla eğitim öğretim çalışmaları içinde yer alan ‘dil eğitimleri yapılmalı’ (Fidan & Taş, 2022) ifadesi olmuştur. Öner ve Dur (2022) yaptıkları çalışmalarında da “öğretmen ve okul yöneticilerine göre okul uyumu noktasında karşılaşılan başlıca engelin Türkçe dil yetersizliği olduğu tespit edilmiştir” sonucuna ulaşmışlardır. Başka bir çalışmada, Kontowski ve Leitsberger 2018’de Avusturya ve Polonya’da yükseköğretime geçmeden önce “dil kursları” ve “akademik hazırlık” çalışmalarının iyi örnekler oluşturduğuna vurgu yapmışlardır. Bu çalışmalardaki sonuçlar ile çalışmamızın sonuçları benzerlik göstermektedir. Türkçe eğitiminin sadece öğrenciye değil aileye de verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çünkü çocuklar evlerinde anadil konuştuğu zaman dil öğrenmeleri ve topluma uyum sorunları yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç daha önce gerçekleştirilen araştırmaları da destekler niteliktedir. Bu bağlamda literatüre bakıldığı zaman Kırmızı vd. (2023) araştırmalarında “göçmen ebeveynlerin Türkçe bilmemeleri en önemli sorunlar arasında gösterilmiş ve bu durumun öğrencilerin eğitim hayatlarına etkin katılmasına engel olduğu vurgulanmıştır” sonucuna ulaşmıştır. McBrien (2005) çalışmasında mülteci çocukların uyumunu kolaylaştırmak adına öğrencilere ve ebeveynlerine dil eğitimi verilmesi gerektiği

sonucuna ulaşmıştır. Bunu ise toplumsal alanda çalışmalar yapılmalı kategorisi içinde yer alan maddi destek sağlanmalı (Arslan & Ergül, 2021), toplumsal kaynaşma sağlanmalı ve sosyal-kültürel çalışmalar yapılmalı ifadeleri olmuştur. Mülteci öğrencilere, maddi destek sağlanmasının öğretim açısından da olumlu katkılar sunabileceği sonucuna ulaşılabilir. Çünkü ekonomik durumu iyi olmayan mülteci öğrencilerin derse karşı olan ilgisi alakası da düşmektedir. Bu sonuçları yorumlarken, Kırmızı vd. (2023) çalışmalarında velilerin ekonomik sorunları göçmen öğrencilerin okul içi ve okul dışı öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir, sonuçlarına ulaşmışlardır. Bakioğlu ve Karamustafaoğlu (2023) çalışmalarında, velilerin ekonomik sıkıntılar yaşamaları çocuklarının eğitim hayatı ile yeterince ilgilenmesi karşısında zorluklar oluşturduğu düşünülmektedir, sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmalardan çıkan sonuçlar ile çalışmamızdaki sonuçlar örtüşmektedir. Hatta ekonomik durumları kötü olan mülteci öğrencilerin çalışmak zorunda olması buna bağlı olarak da okulu bıraktığı durumlarının da sıkça görüldüğünü söylemek mümkün olmuştur. Erdem vd. (2017) çalışmalarında “Suriyeli öğrencilerin başarı düzeylerinin artması için öncelikle barınma, ısınma, giyinme ve daha insani şartlarda yaşama gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetler organize edilebilir” ulaştığı sonuçla çalışmamızdaki sonuçlar benzerlik göstermektedir. Bir bireyin bulunduğu yaşadığı yerde öncelikle toplumun tüm değerlerini bilmesi ve onu kabullenmesi gerekiyor. Bunun içinde çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapılması bu anlamda güzel çözümler çıkarabilir. Bu sonuçları yorumlarken, Parker-Jenkins vd. (2007) yaptıkları çalışmalarında “azınlık etnik çocuklarının akademik başarılarını artırmaya yardımcı olmak için yerel toplulukla kurulabilecek çeşitli bağlantılar faydalı olabilecektir” demişlerdir. Yurdakul ve Tok (2018) yaptıkları çalışmada “okullarda yöneticilere, öğretmenlere, öğrencilere ve velilere çok kültürlülük eğitimleri verilerek onların kültürel farkındalıkları artırılmalıdır” sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar yaptığımız çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bireysel çalışmalar başlığı altında verilen cevaplar hoşgörü öğretilmeli (Palaz vd., 2019), psikolojik destek sağlanmalı (Aslan, 2019; Fidan & Taş, 2022; Gün, 2017; Günek, 2020; Sirin & Sirin, 2015), empati öğretilmeli, önyargılar kırılmalı (Palaz vd., 2019) ve meslek edinme kursları olmalı şeklinde olmuştur. Demir (2021), çalışmasında “göçmen çocukların topluma kazandırılmalarında empati yeteneğine sahip öğretmenlerin, çok önemli bir rol oynadığı tespit edilmektedir” sonucuna varmıştır. Temizel ve Boğa (2023), yaptıkları çalışmada “öğretmenler, öğrencilerinin farklı kültürel geçmişlerini anlamak ve takdir etmek üzere eğitilmelidir” sonucuna ulaşmışlardır. Öğretmenlerin göçmen çocuklarla olan iletişim biçimlerini inceleyen (Hones, 2002; Akt., Demir, 2021) öğretmenin empati yeteneği üzerinde önemle durmaktadır. Bu çalışmalardaki sonuçlar ile çalışmamızdaki sonuçlar birbirini destekler niteliktedir.

Okul yöneticisi katılımcılarımızın okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunması eğitim öğretim açısından avantaj veya dezavantajlara yönelik görüşleri incelendiğinde, hem avantaj hem de dezavantaj konusunda cevapları okul yönetimi ve okul atmosferi diye iki başlık altında topladık. Avantaj başlığı altında maddi kaynak oluşturması, disiplin sorunlarının azalması, okulun varlığını devam ettirmesi, kültürel zenginlik sağlaması, bizim öğrencilerin motivasyonunu artırması faydalarının cevap olarak verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Maddi kaynak sağladığını belirten beş okul yöneticisi olmuştur. Mülteci öğrenci bulunduran okulların Pictes projesi kapsamına alındığını bundan dolayı okullara Avrupa Birliği destekli olmak üzere maddi kaynak sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Okullarında farklı uyruklardan öğrenciler olmasını kültürel zenginlik olarak gören okul idarecileri olduğu görülmektedir. Literatürde benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar olduğu görülmektedir. Burak ve Amaç (2021) yaptıkları çalışmada “öğretmen adayları, mülteci öğrencileri sosyal ve eğitsel açıdan kendileri ve sınıfları için bir zenginlik olarak algılamaktadır”. Mülteci öğrencilerin fazla olduğu okullarda öğrencilerin geleneksel yapılarından dolayı ve özellikle de kız ağırlıklı olan ya da tamamen kız öğrencilere eğitim öğretim veren okullarda disiplin sorunlarının azaldığı sonucuna varılmıştır. Mülteci öğrencilerin varlığının okullarının devamını sağlamada ve bizim öğrencilere motivasyon oluşturmada önemli roller üstlendiği cevapları verilse de bu durumun sadece tamamına yakını mülteci öğrenci olan okul ile mülteci öğrencilerden ciddi anlamda başarılı olan öğrenciler sayesinde olduğu sonucuna ulaşılmış olup bu sonucu mülteci öğrencisi olan her okul için söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır. Dezavantajlar başlığı altında disiplin sorunları olması, öğrencilerin devamsızlık yapması (Koçhan vd. 2023; Öner & Dur, 2022), aile kaynaklı yaşanan sorunlar, adapte olamamaları, dil kaynaklı yaşanan sorunlar cevap olarak idarecilerin en çok kullandığı ifadeler olmuştur. Dil kaynaklı yaşanan sorunlar, disiplin sorunları olması, öğrencilerin devamsızlık yapması, aile kaynaklı yaşanan sorunlar okul yöneticilerin en fazla dezavantaj gördükleri konular olmuştur. Mülteci öğrencilerin dil bilmemesinin okulun kurallarını, yönetimini, işleyişini vb. durumları bu öğrencilere anlatmayı zorlaştırdığına atıfta bulunarak dil bilmemeyi bir sorun olarak görmektedirler. Devamsızlıkta ise öne çıkan durumlar, çocukların erken yaşta evlenmesi (Gilhooly & Lee, 2017), ekonomik durumlarından dolayı çalışmak zorunda olması (Koçhan vd. 2023) gibi durumları sebep olarak görmektedirler. Katılımcıların aile kaynaklı gördüğü sorunlar, velilerin dil bilmemesi, çocuklarını genç yaşta evlendirmeleri -bu durum öğrenciyi okuldan koparıyor-, velilerle iletişime geçmenin zor olması, öğrenci hakkında velilerden yeterince destek alınamaması, ailelerin okul bağlarının zayıf olması şeklinde sıralanabilir. Bu sonuçları yorumlarken Nacar ve Ünal (2022) yaptıkları çalışmada veliler ile okul yöneticilerinin dilden kaynaklı iletişim problemleri, velilerin ilgisizliği, velilere ulaşamama

sorunu gibi birçok sorundan bahsederek katkı sağlamışlardır. Başka bir çalışmada Sendi ve Alagöz (2023) ailelerin, Türkçe bilmemelerini, sosyoekonomik koşullarının düşük olmasını, okul personeli ile iletişimden uzak durmalarını, siyasi ve ideolojik görüşleri gibi durumların eğitim öğretime katılmalarına, öğrencilere destek olma konusunda geri durmalarına neden olduğunu belirterek katkıda bulunmuştur. Bu sonuçlar çalışmamızdaki sonuçları desteklerken bu sonuçlarla çelişen farklı araştırma sonuçlarının olduğu da literatürde görülmektedir. Bal vd. (2021) Öğretmenler, iletişim ve eğitim sistemi ile ilgili sorunlar olmasına karşı, mülteci ailelerin de çocuklarının eğitime daha ilgili olduklarını bildirmişlerdir. Bu sonucun farklı çıkmasını araştırmanın yapıldığı sahanın sosyoekonomik durumu, velilerin eğitim seviyeleri vb. durumlarının etkileyebileceği söylenebilir. Nitekim Sendi ve Alagöz (2023) çalışmalarında eğitim düzeyi yüksek olan Suriyeli ebeveynlerin, çocuklarının öğrenmesine ve başarısına daha fazla destek olma eğiliminde oldukları gözlemlendi, sonucuna ulaşmışlardır. Bu durumda çalışmaların sonuçlarının farklı çıkmasında ailelerin çeşitli özelliklerde farklılıklar göstermesi diyebiliriz.

Okul yönetici katılımcılarımızın okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunması eğitim öğretim açısından sağladığı kolaylıklara yönelik görüşleri incelendiğinde, öğrenme ortamı ve okul yönetimine yönelik cevaplar alınmıştır. Öğrenme ortamı için; somut örnekler, dil becerilerinin gelişmesi, başarı oranı artırma, okul yönetimi için; okul disiplini ve pıftes projesi kapsamında verilen cevaplar olmuştur. Ancak bu cevapları mülteci öğrencisi bulunan tüm okullarda görülür/görülebilir sonucuna ulaştıramayacağımızı düşünmekteyiz. Çünkü verilen bu cevapları en fazla iki kişi söylemiş olduğu için mülteci öğrencisi bulunan tüm okullarda durum böyledir, diyememekteyiz.

Okul yönetici katılımcılarımızın okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunması ile ortaya çıkan güçlükler için sundukları önerilere yönelik görüşleri incelendiğinde, birlik ve beraberliği artırıcı çalışmalar, okul atmosferi ve okul yönetimi başlıkları altında topladığımız sonuçlara ulaşılmıştır. Birlik beraberliği artırıcı çalışmalar içinde kültürel etkinliklerin olması gerektiği, önyargıların kırılması gerektiği ve zaman; okul atmosferi için dil kurslarının açılması (Fidan & Taş, 2022), oransal dağılımın gerekliliği (Koçhan vd. 2023), uyum sınıfları oluşturulmalı, öğretmenlere eğitim verilmeli; okul yönetimi için aileye eğitim verilmesi (Arslan & Ergül, 2021), maddi destek sağlanmalı, okullarda homojen yapı oluşturulmalı, İmam Hatip liselerine yönlendirilmeli, okullaşma oranları artırılmalı, uyum sınıfları oluşturulmalı sonuçlarına ulaşılmıştır. Sonuçlara bakıldığı zaman katılımcıların yapılmasını bekledikleri içinde en önemlilerin dil kurslarının açılması, okullara oransal dağılım yapılması, kültürel etkinliklerin yapılması, ailelere eğitimlerin verilmesi, uyum sınıflarının oluşturulması

en çok cevap olarak verilen sonuçlar olarak göze çarpmaktadır. Eğitim öğretim açısından sosyal ve kültürel hayatın da önemli olduğu sonucuna varılması yanlış olmayacaktır. Culha ve Nazlı (2023) yaptıkları çalışmada mülteci öğrencilerin okul içinde ve okul dışında düzenlenen sosyal ve sportif faaliyetlerden yararlanmaları; mültecilerin bulundukları yere uyumlarını, akademik ve sosyal başarılarını olumlu yönde etkileyecektir, sonucuna ulaşmışlardır. Yine eğitim öğretim için ailenin de önemli bir yerde olduğu ve eğitim öğretimin içinde olması gerektiği bir kez daha anlaşılmıştır. Rah vd. (2009) “ebeveyn katılımının çocukların okuldaki başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır” sonucuna ulaşmışlardır. Khater (2023) ise yaptığı çalışmanın sonucunda “Suriyeli mülteci çocukların ailelerinde eğitimin önemini ve önceliği konusunda farkındalık yaratacak, eğitimlerini aksatan ve geleceklerini etkileyen çocuk işçiliği olgusunun önlenmesine yönelik kampanyalar düzenlemeli” sonucuna ulaşmıştır. Block vd. (2014) çalışmalarında ebeveyn katılımının mülteci kökenli öğrenciler için etkili eğitimin anahtarı olduğu da tespit edilmiştir, diyerek literatürü desteklemişlerdir. Bu çalışmaların sonuçları ile çalışmamızın sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Oransal dağılımın gerekliliğini bazı okulların neredeyse tamamının mülteci öğrencilerle eğitim öğretime devam etmesi bazı okulların çok büyük oranda mülteci öğrenci bulundurması okulları eğitim öğretim açısında ciddi zorluklara düşürdüğü kanısı oluşmuştur. Bu sonuçları yorumlarken Bal vd.nin (2021) çalışmalarında “bu durumun önüne geçilmesi amacıyla mülteci öğrencilerin okula yerleştirilmesinde adrese dayalı kayıt sistemi yerine okuldaki mülteci öğrenci sayısını düzenleyen ve okulda ki mülteci sayısına göre destek içeren yeni bir sistemin hayata geçirilmesi önerilebilir” demişlerdir. Başka bir araştırmada Nacar ve Ünsal (2022) Suriyeli öğrencilerin okullara dengeli bir şekilde yerleştirilmesi önerisinde bulunmuşlardır. Cooc ve Kim (2023) çalışmalarında araştırmalar, mültecilerin ülkeler içindeki bölgelere dağılabileceğini ve dolayısıyla farklı kaynaklara sahip okullara gidebileceğini gösteriyor, demişlerdir. Bu çalışmaların sonuçları ile çalışmamızın sonuçları benzerlikler göstermektedir.

Okul yönetici katılımcılarımızın okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunmasının eğitim öğretime olumlu katkılar sağlaması için sundukları cevaplardan çıkan önerilere bakıldığı zaman, verilen cevapları okul yönetimi ve okul atmosferi altında toplayabileceğimiz sonucuna ulaştık. Okul yönetimi için verilen cevaplar homojen sınıf ve okul olmalı, okul ve sınıflara dağıtılmalı, hazırbulunuşluk artırılmalı, din bağı değerlendirilmeli, kaynaştırma faaliyetleri yapılmalı cevaplar alınmıştır. Bu cevaplara bakıldığı zaman en fazla kaynaştırma faaliyetlerinin yapılması gerektiği, okul ve sınıflara dağıtılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Kaynaştırma faaliyetlerinin öğretmenlere, öğrencilere, ailelere ve hatta topluma yani okul iklimini etkileyecek tüm paydaşlara verilmesi gerektiği doğru bir çözümleme

olacaktır. Nitekim literatürde bu yargıyı destekleyen çalışmalarda vardır. Dovigo (2018) çalışmasında öğretmenlerin, destek görevlilerinin, diğer profesyonellerin ve ailelerin çocukların eğitiminde birlikte çalışılması gerektiği ancak o zaman toplumdaki hayata hazırlanabileceklerini vurgulamıştır. Khater (2023) çalışmasında, Suriyeli öğrencilerin devam ettiği okullarda öğretmenlere, eğitim kurumlarına ve yerel öğrencilere eğitim haklarını kullanabilmeleri için gerekli eğitimlerin verilmesi gerektiğini söylemiştir. Fidan ve Taş (2022) çalışmalarında göçmen öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin yeterliliklerinin artırılması amacıyla hizmet içi eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Wiseman ve Bell (2022) çalışmalarında mülteci çocukların daha iyi bir eğitim ortamı bulabilmesi için öğretmenlerin de eğitim alması gerektiği üzerinde durmuştur. Mülteci öğrencilerin hazırbulunuşluklarının artırılmasının eğitim öğretim açısından olumlu sonuçlar doğurabileceği vurgulanmıştır. Bu sonuçları yorumlarken Bakioğlu ve Karamustafaoğlu (2023) çalışmalarında hazırbulunuşluk eksikliğine yönelik mülteci öğrencilere bireysel ders planlarının yapılması faydalı olabileceği üzerinde durmuşlardır. Bu sonuç çalışmamızdaki sonucu destekler mahiyettedir. Diğer cevapların çok az kişi tarafından verildiği görülmüştür. Okul atmosferi için verilen cevaplar dil ile ilgili çalışmaların yapılması, ülkelere dönmeleri gerekmektedir (Palaz vd., 2019), ön yargılar kırılmalı (Cohen, 2023; Edwards, 2017; Palaz vd., 2019), bazı derslerden muaf olmaları, seminerler ve konferanslar yapılmalı (Bozdağ, 2020), sınavlar ile ilgili çalışmalar yapılmalı cevapları alınmıştır. Dil ile ilgili çalışmaların yapılması gerektiği daha çok kişi tarafından ifade edilmiştir. Özellikle geçmiş yıllarda hizmette olan GEM'lerin (Geçici eğitim merkezleri) kapatılmasından katılımcıların çok memnun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun GEM tarzı eğitim öğretim alanlarının tekrardan hizmete girmesi gerektiğini belirtmiştir. GEM'lerde eğitim alan mülteci öğrencilerden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak bu konuda farklı sonuçlara ulaşan araştırmalarda vardır. Erden-Başaran, 2023'te yaptığı çalışmada GEM'lerin sosyal uyum problemleri çıkardığı, katılan personelin ortak amaç konusunda buluşamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Ayrıca sonuçlara bakıldığında zaman çalışmaya katılan öğretmenler ve okul idarecilerinin verdiği cevapların birbirinden çok farklı olmadığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında okul idarecilerin hâlihazırda derslere girmeye devam etmesi ve öğretmenlik kimliklerinden sıyrılmadığı olarak görülebilir. Öğretmen ve okul idarecilerin verdiği cevaplar, mülteci öğrencilerin dil sorunları, iletişim problemleri, kazanımların yetişmemesi (Öner & Dur, 2023), sınıf içi gruplaşmaların olması, disiplin sorunlarının olması, devamsızlık yapmaları, aile kaynaklı yaşanan sorunlar, en büyük dezavantajlar olarak görülürken; farklı kültürleri tanıma olanağı sağlaması, meslek derslerinde kolaylık sağlamaları, maddi kaynak

sağlaması (pictes projesi) ve kültürel zenginlikler en büyük avantajlar olarak sıralanabilir. Pictes proje desteğinin alınması (her okul için geçerli değil), meslek derslerine katkılarının olması, kültürel çeşitlilik olması ve bizim öğrencilerin motivasyonunu artırabiliyor olması sağladığı kolaylıkların en önemlileri olarak göze çarpmaktadır. Dil kursları açılmalı, uyum programları yapılmalı, ayrı sınıflar oluşturulmalı, mülteci öğrencilerin okullarımıza oransal dağılımı yapılmalı, kültürel etkinlikler yapılmalı ve uyum sınıfları oluşturulmalı mülteci öğrencilerden dolayı oluşan güçlüklerle karşı en fazla çözüm önerisi sundukları başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil ile ilgili çalışmalar yapılmalı (GEM vb.), kaynaştırma faaliyetleri yapılmalı, ön yargılar kırılmalı, okul ve sınıflara düzenli dağılım sağlanmalı, sınavlar ile ilgili düzenlemeler yapılmalı (YKS-YÖS), maddi destek sağlanmalı, sosyal ve kültürel çalışmalar yapılmalı, toplumsal kaynaşma sağlanmalı ve ailelere ayrı çalışmalar yapılmalı mülteci öğrencilerin eğitim öğretime olumlu katkılar sunabilmesi adına en çok alınan cevaplar olarak dikkat çekmektedir. En önemli görülen sorun, eksiklik ise literatürdeki çalışmalarla da benzerlik gösteren Türkçe dilinin bilinmemesi ya da az bilinmesidir.

Son olarak yaptığımız çalışma sonucunda ulaştığımız bazı sonuçlara, incelediğimiz/inceledebildiğimiz kaynaklarda karşılaşmadığımızı söyleyebiliriz. Bu çalışmada, mülteci öğrenciler hakkında alınan görüşler sonucunda; kız öğrencilerin daha çok olduğu veya tamamı kız olan sınıflarda disiplin sorunlarının olmadığı veya az olduğu, kazanımların yetişmesinde zorlukların yaşandığı, yardımseverliği artırdığı, İran uyruklu mülteci öğrencilerin olumlu katkılar sunduğu, sınav sisteminin düzenlenmesi gerektiği, disiplin sorunlarının az olduğu, okulun varlığını devam ettirmesi açısından önemli olduğu, bizim öğrencilerin motivasyonunu artırdığı, okul disiplinine olumlu katkı sağladığı sonuçlarına da ulaşılmıştır. Ancak incelediğimiz/inceledebildiğimiz kaynaklarda bu sonuçlarla uyumlu olan sonuçlara ulaşamamıştır.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre verilen cevaplar analiz edildiğinde katılımcıların çoğu zaman birbirine benzer ve yakın cevaplar verdiği görülmekle birlikte birbirine zıt cevaplar verdiği de görülmektedir. Benzer durumları olumlu gören katılımcılar olduğu gibi aynı sonucu olumsuz durum olarak dile getiren katılımcıların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kişisel duygu ve düşüncelerin, insanların hayata bakış açılarının vb. durumlarının verilen cevaplarda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumlarda göz önünde bulundurularak çalışmamız sonucunda aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- Türkçe dil eğitimi daha planlı, programlı ve aksatılmadan verilebilir.

- Mülteci öğrencilerin okullara doğrudan gelmesi yerine GEM (Geçici Eğitim Merkezleri) tarzı eğitim öğretim alanlarının tekrar değerlendirilmesi veya benzeri bir yapının mülteci öğrencilere uygulanması yapılabilir.
- Mülteci öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerinde daha etkin daha başarılı olabilmeleri adına okul içi-dışı sosyal ve kültürel faaliyetler yapılabilir.
- Eğitim öğretimin tek ayaklı bir yapı olmadığı bundan dolayı mülteci öğrencilerin kendilerini daha iyi göstermesi adına ailelere de dil eğitimi yanı sıra sosyal ve kültürel anlamda da çalışmalar yapılabilir.
- Mülteci öğrencilerin bir veya birkaç okula kaydının yapılmasının okulun yapısını değiştirdiği gibi mülteci öğrencilerinde bulundukları toplumun kültürüne, sosyal hayatına, eğitim öğretim hayatına alışmasını zorlaştırması adına bulundukları bölgedeki okullardan ziyade şehirdeki diğer okullara okul mevcudunun belli oranı dâhilinde dağıtılabilir.
- Mülteci öğrencilerin daha başarılı ve uyum sağlayabilmeleri adına eğitimin tüm paydaşları olan aileler, öğrenciler ve öğretmenlerinde içinde bulunduğu çeşitli uyum etkinlikleri yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Altaş, N. T., & Şimşek, Ö. (2020). Erzurum'daki Suriyeli sığınmacıların kentsel entegrasyonu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(Aralık Özel Sayı), 331-349.
- Araz, G. (2012). *Anahtar kelimelerle eğitim bilimleri* (3. baskı). Tasarı Akademi.
- Arslan, Ü., & Ergül, M. (2021). Mülteci öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları sorunlar: öğretmenlerin perspektifinden bir delphi çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 54, 1-31. <https://doi.org/10.9779/pauefd.820780>
- Aslan, F. (2019). *İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri* (Tez No. 587647) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Baak, M., McDonald, S., Johnson, B., & Sullivan, A. (2023). Why school context matters in refugee education. *Educational Research for Policy and Practice*, 22, 283–299. <https://doi.org/10.1007/s10671-023-09338-3>
- Bakioğlu, B., & Karamustafaoğlu, O. (2023). Fen bilimleri öğretmenlerinin mülteci öğrencilerle yaşadıkları zorluklar ve çözüm önerileri. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF) Dergisi*, 5(2), 454-473. <https://doi.org/10.38151/akef.2023.64>
- Bal, A., Cavkaytar, A., Artar, T. M., & Uluyol, M. (2021). Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim yaşantılarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 195-219. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.934424>
- Baranaydın, M., Aydın, Y., & Tekbaş, G. (2018). *Ortaöğretim 10. sınıf coğrafya ders kitabı*. Gün.
- Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (1995). 1995 Çocuk haklarına dair sözleşme (Yayın No. 22184). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi. (1999). Genel yorum. https://insanhaklariizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=713
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (UNHCR). (2014). Asylum Trends- Levels and Trends in Industrialized Countries. *The Un Refugee Agency*, 1-28.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (UNHCR). (2022). Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar. <https://www.unhcr.org/tr/>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (UNHCR). (2022). Sığınmacılar. <https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar>
- Block, K., Cross, S., Riggs, E., & Gibbs, L. (2014) Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355. <https://doi.org/10.1080/13603116.2014.899636>
- Bozdağ, F. (2020). *Mülteci çocukların psikolojik sağlamlıkları ve kültürlenme stratejiler* (Tez No. 619369) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Bravo-Moreno, A. (2009). Transnational mobilities: migrants and education. *Comparative Education*, 45(3), 419-433. <https://doi.org/10.1080/03050060903184981>
- Burak, D., & Amaç, Z. (2021). Mülteci öğrenciler kanadı kırık kuşlar gibidir: öğretmen adaylarının mülteci öğrenci algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 221-247. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.955233>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (28. baskı). Pegem Akademi.
- Cooc, N., & Kim, G. M. (2023). School inclusion of refugee students: Recent trends from international data. *Educational Researcher*, 52(4), 206-218. <https://doi.org/10.3102/0013189X221149396>
- Cohen, E. (2023). We aren't only here to teach: caring practices of teachers in the context of inclusive refugee education in Jordan. *American Educational Research Journal*, 60(1), 3-35. <https://doi.org/10.3102/00028312221138267>
- Creswell, J. W. (2014). *Research design*. SAGE.
- Culha, A., & Nazlı, K. (2023). Mülteci öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarda kapsayıcı liderlik: Türkiye örneği. *Türk Eğitim Dergisi*, 12(4), 165-181. <https://doi.org/10.19128/turje.1247323>
- Demir, N. (2021). Mülteci çocukların sosyalleşmelerinde öğretmenlerin rolü üzerine nitel bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 38(2), 390-400. <https://doi.org/10.32600/huefd.891661>
- Doğanay, H. (2017). *Coğrafya bilim alanları sözlüğü*. Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., & Şahin, İ. F. (2003). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Aktif.
- Doğutaş, A. (2016). Tackling with refugee children's problems in turkish schools, *Journal of Education and Training Studies*, 4(8), 1-8. <https://doi.org/10.11114/jets.v4i8.1524>
- Dovigo, C. (2018). Challenges and opportunities in education for refugees in europe: From research to good practices. [Adobe Digital Editions version]. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/ataturk-ebooks/detail.action?docID=5634130>.
- Edwards, T. K. (2017). From the Editorial Board: Refugees and Inclusive School Practices in the Face of Intolerance. *The High School Journal*, 100(4), 223-225. <https://doi.org/10.1353/hsj.2017.0009>
- Erdem, M. D., Kaya, İ., & Yılmaz, A. (2017). Örgün eğitim kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitimleri ve okul yaşantıları hakkında öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(3), 463-476. <https://doi.org/10.18298/ijlet.2071>
- Erden-Başaran, O. (2023). Suriyeli mülteci öğrencilerin sosyo-kültürel uyumlarında geçici eğitim merkezlerinin rolü. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 1-20. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.1113518>
- Fidan, M. S., & Taş, A. (2022). Türkiye'de geçici koruma statüsünde yaşayan Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)* 13(1), 137-156.
- Gilhooly, D., & Lee, E. (2017). The Karen resettlement story: A participatory action research project on refugee educational experiences in the United States. *Action Research*, 15(2), 132-160. <https://doi.org/10.1177/1476750315625338>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (GİB). (2022). Mülteci. <https://www.goc.gov.tr/multeci>,

- Gökçe, O. (2019). *Klasik ve nitel içerik analizi felsefe, Yöntem, Uygulama. Çizgi.*
- Green, C., & Iversen, J. M. V. (2022). Refugees and the educational attainment of natives: Evidence from Norway. *Elsevier*, 102258, 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2022.102258>
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30(4), 233-252. <https://doi.org/10.1007/BF02765185>
- Gün, M. (2017). Suriyeli mülteci okul çağı çocuklarının eğitimi ve geleceğe yönelik görüşleri. *International Journal of Language Academy*, 5(2), 152-162. <https://doi.org/10.18033/ijla.3558>
- Güneş, F. (2020). *Mülteci çocuklarla çalışan okul öncesi öğretmenlerinin yaşadığı güçlüklerin çeşitli değişkenler üzerinden incelenmesi* (Tez No. 643205) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Çanakkale]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Hammoud, M., Şuayp, M., & Crul, M. (2022). Determinants of refugee children's social integration: Evidence from Lebanon, Turkey, and Australia. *Social Sciences Journals*, 11(12), 1-15. <https://doi.org/10.3390/socsci11120563>
- Honeys, D. F. (Ed.). (2002). *Amerikan dreams, Global Visions*. Routledge.
- İnsan Hakları Derneği. (2022, Aralık). İnsan hakları evrensel beyannamesi. <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannamesi/>
- Parker-Jenkins, M., Hewitt, D., Brownhill, S., & Sanders, T. (2007). Aiming high: Raising attainment of pupils from culturally-diverse backgrounds. [Adobe Digital Editions version]. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/ataturkebooks/detail.action?docID=370490>.
- Kardeş, S. (2021). Türkiye’de eğitim alanında mültecilerle ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 50(1), 837-855. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.882612>
- Khater, M. (2023). Refugee children's right to education: the education of syrian refugees in jordan – reality and prospects. *Access to Justice in Eastern Europe*, 3(20), 108-119. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.3-a000302>
- Kırmızı, F., Bozovalı, H., Cingöz, E., & Hira, M. (2023). Göçmen öğrencilerin ilk okuma yazma öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 8(3), 348-399. <https://doi.org/10.29250/sead.1356457>
- Kirk, J., & Cassity, E. (2007). Mülteci gençlere yönelik kaliteli eğitim için asgari standartlar. *Gençlik Çalışmaları Avustralya*, 26(1), 50-56.
- Kirk, J., & Miller, ML. (1986). *Nitel araştırmalarda güvenilirlik ve geçerlilik* (Cilt 1). Adaçayı.
- Koçhan, M., Oğuz, T., & Demir, N. (2023). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumunda okul yöneticilerinin karşılaştığı sorunlar. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(25), 81-96. <https://doi.org/10.31455/asya.1336933>
- Komisyon. (2014). *Sınıf yönetimi*. Pegem Akademi.
- Kontowski, D., & Leitsberger, M. (2018). Hospitable universities and integration of refugees: first responses from Austria and Poland. *European Educational Research Journal*, 17(2), 248-270. <https://doi.org/10.1177/1474904117719593>

- Koyunoğlu, Ö. Ö. (2023). Türkiye’de yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ve akranları ile iletişimi. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 7(1), 18-23. <https://doi.org/10.55243/ihssr.1308312>
- Ktistakis, Y. (2018). *Avrupa insan hakları sözleşmesi ve Avrupa sosyal şartı bağlamında göçmenlerin korunması* (2. baskı). Avrupa Konseyi Yayınları.
- McBrien, J. L. (2005). Educational needs and barriers for refugee students in the united states: a review of the literatüre. *Review of Educational Research*, 75(3), 329–364. <https://doi.org/10.3102/00346543075003329>
- Memduhoğlu, H. B. & Yılmaz, K. (2014). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetim*. (6. Baskı). Pegem.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel. (Çalışmanın orijinali 2009’da yayımlanmıştır)
- Mert, İ. S., & Çıplak, B. (2017). Suriyeli ve diğer yabancı öğrencilerin Türk eğitim sistemine adaptasyonu ve okul içi iletişimlerine yönelik bir inceleme. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 68-79.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2018). Geçici koruma kapsamı altındaki öğrencilerin eğitim hizmetleri. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018__Ynternet_BYlteni.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2021). Göç ve acil durumlarda eğitim daire başkanlığı, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_07/09200139_Haziran_2021_interne_t_bulteni_.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2021). *Ortaöğretim 10. Sınıf coğrafya ders kitabı*. MEB Yayınları
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2023). *Ortaöğretim 10. Sınıf coğrafya ders kitabı*. MEB Yayınları
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB)., Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2022). Göç ve acil durumlarda eğitim daire başkanlığı, Ocak 2022, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf adresinden 01.01.2023 tarihinde alınmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB)., Milli Eğitim İstatistikleri (2022). 2021-2022 Eğitim Öğretim İstatistikleri, <https://www.meb.gov.tr/2021-2022-orgun-egitim-istatistikleri> adresinden 09.01.2023 tarihinde alınmıştır.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2021). *Nitel veri analizi* (S. A. Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.). Pegem Akademi. (Çalışmanın orijinali 1994’te yayımlanmıştır)
- Moralı, G. (2018). Suriyeli mülteci çocuklara türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1426-1449. <https://doi.org/10.26466/opus.443945>
- Nacar, D., & Ünsal, S. (2022). Okul yöneticilerinin Suriyeli mülteci velilerle yaşadıkları sorunlar, sorunların nedenleri ve çözüm önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 1243-1256. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1051062>
- OECD. (2019). Refugee education: Integration models and practices in OECD countries. *OECD Education Working Paper No. 203*. <https://doi.org/10.1787/19939019>

- Oktaýlar, H. C. (2013). *Eđitim bilimleri öđretim yöntem ve teknikleri*. Yargı.
- Öner, G., & Dur, H. (2023). Yabancı uyruklu öğrencilerin okula uyum süreçlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi (AUJEF)*, 7(1), 285-307. <https://doi.org/10.34056/aujef.1173154>
- Özden, M. Y., & Durdu, L. (2016). *Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri*. Anı.
- Özer, Y. Y. , Komşuoğlu, A., & Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110. <https://doi.org/10.16992/ASOS.11696>
- Palaz, T., Çepni, O., & Kılcan, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin mülteci öğrencilere yönelik düşüncelerinin ve tutumlarının belirlenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 14(3), 1661-1684. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22631>
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Pegem Akademi. (Çalışmanın orijinali 2001'de yayımlanmıştır)
- Pinson, H., & Arnot, M. (2007). Sociology of education and the wasteland of refugee education research. *British Journal of Sociology of Education*, 28(3), 399-407. <https://doi.org/10.1080/01425690701253612>
- Rah, Y., Choi, S., & Nguyễn. T. S. T. (2009) Building bridges between refugee parents and schools, *International Journal of Leadership in Education*, 12(4), 347-365. <https://doi.org/10.1080/13603120802609867>
- Rusert. K., & Stein, M. (2023) Chances and discrimination in dual vocational training of refugees and immigrants in Germany. *Journal of Vocational Education & Training*, 75(1), 109-129. <https://doi.org/10.1080/13636820.2022.2148118>
- Salı, G., & Şeker, S. (2023). Mülteci öğrencilerin eğitim sorunlarının incelenmesi: Yozgat ili örneği. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi (BAİBÜEFD)*, 23 (2), 977-1004. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-881054>
- Sendi, E., & Alagöz, B. (2023). Suriyeli mülteci anne babaların eğitime katılımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *International Review of Migration and Refugee Studies*, 4(1), 46-63.
- Sirin, S. R., & Sirin L. R. (2015). *The educational and mental health needs of Syrian refugee children*. Migration Policy Insatitute.
- Sutton, D., Kearney, A., & Ashton, K. (2023). Improving educational inclusion for refugee-background learners through appreciation of diversity, *International Journal of Inclusive Education*, 27(6), 671-688. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1867377>
- Şeker, B. D., & Aslan, Z. (2015). Refugee children in the educational process: an social psychological assessment. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105. <https://doi.org/10.5578/keg.8234>
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.450208>
- Taylor, S., & Sidhu, R. K. (2012). Supporting refugee students in schools: what constitutes inclusive education?, *International Journal of Inclusive Education*, 16(1), 39-56. <https://doi.org/10.1080/13603110903560085>

- Temizel, A., & Boğa, İ. (2023). Mülteci öğrencilere yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 33, 104-112. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1283454>
- The UN Refugee Agency. (UNHCR). (2022). Education. <https://help.unhcr.org/turkiye/tr/education>
- Tosun, E. (2022). Türkiye’deki göçmen çocukların eğitimindeki sorunlar ve öneriler. *Sosyolojide Araştırma ve Uygulamalar*, 18-22.
- Tunca, E., Kesbiç, K., Gencer, E. G., Korlu, Ö., & Akay S. S. (2022). Eğitim izleme raporu 2022. Eğitim Reformu Girişimi. <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2022/>
- Türk Dil Kurumu. (2022, Aralık). Türk dil kurumu sözlükler. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2013). Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu (Yayın no. 28615). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>
- Türkiye Hukuk. (2022, Aralık). Mülteci nedir? <https://www.turkiyehukuk.org/multeci-nedir/>
- Türnüklü, A. (200.). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24, 543-559.
- Uğurlu, N. B., & Akdovan, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenleri perspektifinden mülteci öğrenciler. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 782-801. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.49440-501401>
- Uçak, N. Ö. (2000). Sosyal bilimler ve kütüphanecilik alanında nitel araştırma yöntemlerinin kullanımı. *Bilgi Dünyası*, 1(2), 255-279. <https://doi.org/10.15612/BD.2000.421>
- Uluslararası Göç Örgütü. (IOM). (2020). Uluslararası Göç Örgütü Raporu. <https://turkiye.iom.int/>
- Uluslararası Göç Örgütü. (IOM). (2022). IOM göç tanımı. <https://www.iom.int/about-migration>
- Yaylacı, F. G., Serpil, H., & Yaylacı, A. F. (2017). Paydaşların gözünden mülteci ve sığınmacılarda eğitim: Eskişehir örneği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22, 101-117.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin.
- Yılmaz, M. Y., & İzci, E. (2023). Mülteci öğrencilerin eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri (Malatya ili örneği). *The Journal of Academic Social Science*, 140(140), 56-68. <https://doi.org/10.29228/ASOS.68933>
- Yurdakul, A., & Tok, T. N. (2018). Öğretmen gözüyle mülteci/göçmen öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-58.
- Wiseman, A. W., & Bell, J. C. (2022). Education without evidence: Gaps in data availability for refugee, asylee, and humanitarian migrant students in US schools. *Research in Education*, 112(1), 95-108. <https://doi.org/10.1177/00345237211034885>

EKLER

EK-1. Öğretmenlere Yapılan Görüşme Formu

Araştırma Sorusu: Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi: Kayseri Örneği		
---	--	--

Okul:	Tarih ve Saat (Başlangıç-Bitiş):	Görüşmeci:
-------	----------------------------------	------------

Okuldaki Mülteci Öğrenci Sayısı:

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Ahmet BAĞCIVAN ve Zara Anadolu Lisesi'nde görevliyim. Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi üzerine bir araştırma yapıyorum ve sizinle okulunuzda bulunan mülteci öğrencilerin eğitim öğretime etkisi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, mülteci öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerine etkisini öğretmen ve idareciler açısından ortaya çıkarmaktır. Öğretmenlerle görüşme yapıyorum çünkü öğretmenleri bu konuda en iyi bilgiler verebilecek olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların, mülteci öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetleri üzerine etkisinin olumsuz yönde azaltılmasına olumlu yönde artırılmasına katkı sağlayacağını ümit ediyorum. Bu nedenle sizin, mülteci öğrencilerle sınıfınızda karşılaştığınız çeşitli durumlar üzerine düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

- Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.
- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- Görüşmeyi izin verirsiniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?
- Bu görüşmenin yaklaşık 30 (otuz) dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

GÖRÜŞME SORULARI

- 1) Sınıfınızda mülteci öğrencilerin bulunması eğitim öğretim açısından herhangi bir avantaj veya dezavantaj oluşturmakta mıdır? Varsa bunlar nelerdir?
- 2) Sınıfınızda mülteci öğrencilerin bulunması eğitim öğretim açısından kolaylıklar sağlamakta mıdır? Bu kolaylıklar nelerdir?
- 3) Sınıfınızda mülteci öğrencilerin bulunması ile ortaya çıkan güçlükler için ne gibi önerileriniz olabilir?
- 4) Sınıfınızda mülteci öğrencilerin bulunmasının eğitim öğretime olumlu katkılar sağlaması için ne gibi önerileriniz olabilir?

EK-2. Okul İdarecilerine Yapılan Görüşme Formu

Araştırma Sorusu: Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi: Kayseri Örneği		
Okul:	Tarih ve Saat (Başlangıç-Bitiş):	Görüşmeci:
Okuldaki Mülteci Öğrenci Sayısı:		
GİRİŞ		
Merhaba, benim adım Ahmet BAĞCIVAN ve Zara Anadolu Lisesi'nde görevliyim. Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi üzerine bir araştırma yapıyorum ve sizinle okulunuzda bulunan mülteci öğrencilerin eğitim öğretime etkisi üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, mülteci öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerine etkisini öğretmen ve idareciler açısından ortaya çıkarmaktır. İdarecilerle görüşme yapıyorum çünkü idarecilerin bu konuda en iyi bilgiler verebilecek olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların, mülteci öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetleri üzerine etkisinin olumsuz yönde azaltılmasına olumlu yönde artırılmasına katkı sağlayacağını ümit ediyorum. Bu nedenle sizin, mülteci öğrencilerle sınıfınızda karşılaştığınız çeşitli durumlar üzerine düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.		
➤ Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım. ➤ Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı? ➤ Görüşmeyi izin verirsiniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı? ➤ Bu görüşmenin yaklaşık 30 (otuz) dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.		
GÖRÜŞME SORULARI		
1)Okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunması eğitim öğretim açısından herhangi bir avantaj veya dezavantaj oluşturmaktadır mı? Varsa bunlar nelerdir?		
2)Okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunması eğitim öğretim açısından kolaylıklar sağlamakta mıdır? Bu kolaylıklar nelerdir?		
3)Okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunması ile ortaya çıkan güçlükler için ne gibi önerileriniz olabilir?		
4)Okulunuzda mülteci öğrencilerin bulunmasının eğitim öğretime olumlu katkılar sağlaması için ne gibi önerileriniz olabilir?		

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ahmet BAĞCIVAN
Doğum yeri	
Medeni hali	Evli
Uyruğu	Türk
Eğitim	
Lisans	Atatürk Üniversitesi. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı
Doktora	
Yabancı Dil	İngilizce
Eser (Yüksek Lisans Tezi)	Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkisinin Öğretmen ve İdareciler Açısından İncelenmesi: Kayseri Örneği